



**Høgskolen
i Innlandet**

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Tea Kristin Roen

Karriereveiledning i diskursenes navn

En kritisk diskursanalyse av
karriereveiledning i lys av språk, ideologi og makt

Career guidance in the name of
discourses

Dybdemaster i karriereveiledning

KARR3006/1

Vår 2024

Forord

En lang reise er snart over. Høsten 2017 startet jeg på Master i karriereveiledning på Lillehammer. Jeg syntes at studiet var spennende og inspirerende, og jeg så nytten av å ta i bruk mye av det jeg lærte i jobben min som rådgiver i videregående skole. Planen var at jeg skulle levere masteroppgaven våren 2020, men så kom pandemien. Oppgaven ble liggende brakk en god stund, og selv om jeg så på den fra tid til annen skjøv jeg det hele foran meg fordi det alltid var så mye å annet å gjøre. Til slutt etter litt påtrykk fra flere kanter har jeg nå likevel fått skrevet den ferdig.

Jeg ønsker å takke Mårten Kae Paulsen som veiledet meg gjennom den første fasen av oppgaven frem til koronaen. Din tro på at dette prosjektet skulle lykkes og din inspirasjon og tilbakemeldinger i veiledningssamtaler og videre arbeid har vært til stor hjelp.

Takk også til min nye veileder Håkon Glommen Eriksen som har kommet inn og hjulpet meg mot slutten av arbeidet mitt. Din evne til å stille spørsmål slik at jeg må reflektere over mitt eget arbeid har vært til stor nytte, og det har hjulpet meg stort på den siste delen av denne reisen.

Jeg vil også takke min familie og venner som har støttet meg og hatt troen på at dette har vært mulig, og tålmodigheten dere har hatt med at bøker, dokumenter og notater liggende rundt omkring, og for at jeg har fått en forståelse og tillatelse av dere til å prioritere og ferdigstille denne oppgaven nå på bekostning av helger og fritid. Dere er gull!

Til slutt vil jeg takke min venninne og medstudent Kjersti Stangeland, fordi du aldri har gitt opp troen på at jeg også skulle få masteroppgaven i havn. Jeg har satt pris på alle de givende samtalene vi har hatt om karriereveiledning og andre fag, og at du har holdt meg litt i ørene gjennom alle disse årene.

Tea Kristin Roen, september 2024

Sammendrag

Denne masteroppgaven har som mål å belyse hvilken rolle språket har for hvordan vi oppfatter vår virkelighet og hvordan det påvirker oss. Utgangspunktet for denne undersøkelsen har vært å se om språket har endret seg i takt med satsningen på karriereveiledning og hvordan dette eventuelt kommer til uttrykk gjennom diskurser. I dette arbeidet har det vært nødvendig å gjøre et utvalg av offentlige dokumenter som omhandler karriereveiledning, og det har vært foretatt en kritisk diskursanalyse i form av Bacchi sin WPR-analyse for å synliggjøre språkets diskursive funksjon. Diskursene er presentert gjennom Sultana sin presentasjon, hvor de videre forankres i Foucaults forståelse av diskursenes orden. Funn i analysen viser at det er språklige endringer i disse dokumentene, og særlig kommer det til uttrykk gjennom endringer der samfunnsansvaret legges mer over på enkeltindividet enn tidligere, samtidig som vi ser at den teknokratiske diskursen er mest fremtredende. I måten tekstene er utarbeidet og formulert på avsløres maktstrukturene i samfunnet som politisk ideologi og samfunnskonstruksjoner som kommer frem gjennom styringsdokumentene, selv om formuleringene tilsier at dokumentene relaterer til en diskursiv humanistisk tilnærming.

Abstract

This master's thesis aims to shed light on the role that language has in how we perceive our reality and how it affects us. The starting point for this investigation has been to see whether the language has changed in line with the investment in career guidance and how this is possibly expressed through discourses. In this work, it has been necessary to make a selection of public documents that deal with career guidance, and a critical discourse analysis has been carried out in the form of Bacchi's WPR analysis to highlight the discursive function of the language. The discourses are presented through Sultana's presentation, where they are further anchored in Foucault's understanding of the order of discourses. Findings in the analysis show that there are linguistic changes in these documents, and in particular this is expressed through changes where social responsibility is placed more on the individual than before, while at the same time we see that the technocratic discourse is most prominent. In the way the texts are prepared and formulated, the power structures in society are revealed as political ideology and social constructions that emerge through the governing documents, even if the wording suggests that the documents relate to a discursive humanistic approach.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Abstract	4
1.1 Innledning	7
1.1 Problemstilling.....	8
1.2 Oppgavens struktur	9
1.3 Babels tårn.....	10
2.0 Teori	13
2.1 Robert Sultana om karriereveiledningens tre diskurser.	13
2.2 Karriereveiledning i historien	14
2.2.1 Frank Parson.....	14
2.2.2 Donald Super	16
2.2.3 John L. Holland	18
2.2.4 Mark L. Savickas.....	20
3.0 Vitenskapsteori og forskningsmetode	21
3.1 Ludwig Wittgenstein og språkets funksjon	21
3.2 Semiotikk.....	22
3.3 Konstruktivisme.....	25
3.4 Ontologi og epistemologi	26
3.5 Michel Foucault og diskurs.....	27
3.6 Ontologi og epistemologi	28
4.0 Metode	29
4.1 Kritisk diskursanalyse som verktøy.....	29
4.2 Carol Bacchi og WPR-analyse	32
4.3 Bakgrunn for valg av forskningsdesign og kvalitativ metode.....	33
4.4 Utvalg av kilder til tekstanalyse.....	34
4.5. Transskribering.....	36
4.6 Analyse	36
4.7. Etske refleksjoner	38
5.0 Karriereveiledning i kontekst	39
5.1 Hva kjennetegner en profesjon?	39
5.1.1 Karriereveiledning som profesjon	43
5.2 Karriereveiledning i en nyliberalistisk drakt.....	44
5.3 Makt i samfunnsstrukturene	47
5.4 Karriereveiledning i politiske plattformer	48

5.4.1 Sundvollen-plattformen	49
5.4.2 Jærløya-plattformen	50
5.4.3 Granavolden-plattformen	51
5.4.4 Hurdalsplattformen	52
5.5 NOU- Mål og mening	54
5.6. Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning.....	55
5.6.1 Karrierebegrep i kvalitetsrammeverket	56
5.7 Lov om språk om språk.....	64
5.8 Karriereveiledning i gammel og ny opplæringslov	66
6.0 WPR-analyse	68
6.1 Q1 Hvordan blir problemet presentert?	69
6.2 Q2 Hvilke underliggende forutsetninger eller antakelser finnes i problempresentasjonen?.....	70
6.3 Q4 Hvor er stillhetene?	72
6.4 Q5 Hvilke effekter gir denne fremstillingen av problemet?.....	73
6.4.1 Diskursive effekter: effekter som følger av grensene for hva som kan tenkes.....	74
6.4.2 Subjektiviseringseffekter	75
6.4.3 Levde effekter.....	76
7.0 Presentasjon og drøfting av enkelte funn	78
7.1 Jærløya-plattformen og humanistisk diskurs.....	78
7.2 Sundvollen-plattformen og konstruktivistisk diskurs.....	80
7.3 Konklusjon	81
8.0 Oppsummerende avslutning	82
Referanser	84

1.1 Innledning

Karriereveiledning har siden Frank Parson sin tid og frem til våre dager hatt en sentral rolle i samfunnet. Det har skjedd store endringer innen fagfeltet siden hans tid, og utviklingen og diskursene som har vært gjeldene har skjedd samtidig, som en konsekvens av endringer som har vært nødvendige som følge av hendelser som har oppstått, og det har vært nødvendig å gjøre samfunnsmessige endringer med tanke på arbeid og utdanning.

Språkets funksjon og betydning i all form for kommunikasjon har også fanget manges interesse gjennom tiden, og det har vært ulike måter å undersøke og tilnærme seg språkets funksjon på og variasjonene har vært preget av innhold og kategorisering fra både naturvitenskapelig perspektiv, men også fra et konstruktivistisk perspektiv. Det som er fellesnevneren er likevel at språket og ordene må romme innhold og gi mening som det er som det er enighet om dem som benytter seg av språket.

I hverdagen underviser jeg elever i norskfaget i videregående skole, og jeg har i tillegg en rådgiverfunksjon som er knyttet til studieforbereende fag. Karriereveiledning er derfor noe som jeg har ansvaret for i løpet av et skoleår. Som norsklærer er jeg nok spesielt opptatt av språket og særlig ordenes innhold og fagbegreper, men også språkets funksjon i kommunikasjon, både skriftlig og muntlig.

Språket og kommunikasjon er i de fleste tilfeller nøkkelen til utvikling og samarbeid, og da er det nødvendig at man bruker det samme språket innenfor et fagfelt samtidig som det er nødvendig å bruke et språk som folk forstår. Når det gjelder studiet om karriereveiledning har det ikke alltid vært like enkelt å oppfatte hva som er det riktige fagspråket i dette faget, og når jeg startet opp som student i karriereveiledning på Lillehammer i 2017, så la jeg merke til variasjonene og valgfriheten i fagbegrepene i dette fagfeltet. Dette har etter mitt syn gitt oversettere og litteraturforfattere et rom for tolkning hvor det ikke alltid vært en entydig oversettelse, tolkning, eller et forsøk på å lage en definisjon av begrepene som er brukt. I startgropa til denne oppgaven var det derfor språket og fagbegrepene som fenget min interesse, men etterhvert som jeg kom i gang med arbeidet gikk interessen mer over i å se på hvordan språket har en sentral rolle i hvordan diskurser blir avslørt og kommer til syne.

I en tid med store samfunnsmessige endringer hvor omstillingsprosesser i arbeidslivet, klimadebatt og grønt skifte, fake news, teknologi og kunstig intelligens er daglige overskrifter er det viktig å ha et kritisk blikk på det som presenteres og kommuniseres i samfunnet, selv

også om det kommer fra øverste hold i politikken. Hvordan de politiske diskursene kommer til syne er ikke alltid like tydelig, og hva som er den egentlige hensikten med hva som formidles er ofte enda mer skjult. Hvilken diskurs er det som råder, og hvordan dette kommer frem gjennom språket, og hvordan dette påvirker oss som befolkning er interessante innfallsvinkler for undersøkelse. Svarene på disse vil variere gjennom tiden, men de har til felles at de er et resultat benyttet gjennom makt, styring og samfunnskonstruksjoner.

De politiske dokumentene jeg har hatt under lupen har hatt utspring fra én bestemt retning i politikken, og det har vært interessant å avdekke de tilhørende diskursene som er knyttet til karriereveiledning gjennom NOU 2016:7 og *Norsk kvalitetsrammeverk for karriereveiledning*. Det har vært minst like interessant å se om politikerne oppfyller egne mål som settes etter egen politikk i utformingen av regjeringsplattformer og offentlige styringsdokumenter. Særlig har vektleggingen av behovet for karriereveiledning, ønsket om karriereveiledning som profesjon, hvem som er ansvarlige for karriereveiledningen, og hvilke karriereveiledningstilbud som gis vært undersøkt. Språket og kommunikasjonen er det som danner den røde tråden underveis og holder det hele sammen.

1.1 Problemstilling

En motivasjonsfaktor for denne masteroppgaven er å arbeide med tekster, og å foreta en kvalitativ undersøkelse i form av dokumentanalyse. Med min bakgrunn så bør man være interessert i tekst og språk så å skulle arbeide med offentlige styringsdokumenter synes jeg er spennende. Særlig liker jeg kombinasjonen mellom språk og diskurser som kommer til syne i disse offentlige dokumentene og hvordan innholdet kan forankres i teorier om språket og diskurser slik som blant annet Foucault og Sultana presenterer.

I forberedelsene har jeg foretatt et utvalg av hvilke dokumenter som har kunne gi meg svar på problemstillingen som foreligger. Det har vært naturlig å bruke NOU 2016:7 fordi det er her vi kan lese om karriereveiledningens rolle og funksjon i samfunnet. I tillegg har *Norsk kvalitetsrammeverk for karriereveiledning* utspring i den samme NOU. Hvordan karriereveiledning blir vektlagt gjennom flere år kommer til syne i regjeringsplattformene som er utformet fra 2013. Samtidig har det vært interessant å speile den nye opplæringsloven opp mot den gamle i lys av satsingen på karriereveiledning. I og med det foreslås i NOU 2016:7 at karriereveiledning bør bli en egen profesjon har jeg også undersøkt hvilke kriterier

som må oppfylles og innfris for å imøtekomme dette ønsket. På grunn av bredden og omfanget av dokumentene for denne oppgaven så finnes det ikke noe overordnet dokument som er undersøkt, men jeg anser dem som er undersøkt som sidestilte og som hver på sin måte bidrar til å gi fra seg informasjon. På bakgrunn av dette velger jeg å benytte meg av formuleringen «...utvalget av offentlige dokumenter...» i problemstillingen min, fordi det er disse dokumentene som danner min empiri på lik linje som x-antall informanter ville gjort i en annen variant av kvalitativ undersøkelse. For likevel å ramme inn og begrense omfanget for oppgaven velger jeg heller å avgrense den i tid.

Problemstillingen som stilles er: **Hvilken funksjon har språket for den diskursive fremstillingen av karriereveiledning i utvalgte offentlige dokumenter i perioden fra 2013 til 2024?**

I arbeidet blir Carol Bacchi's «What's the problem represented to be?» som er en metode for kritisk diskursanalyse benyttet. Jeg har valgt å bruke denne WPR-analysen og har derfor valgt å ikke ha noen forskningsspørsmål i tillegg til problemstillingen, fordi framgangsmåten i WPR-analysen baserer seg på inntil seks analyse spørsmål som skal besvares.

1.2 Oppgavens struktur

I innledningen ser jeg på hva som foreligger av tidligere forskning og hvor jeg kan plassere min forskning og tema i forskningsfeltet, og hvor jeg også gir en begrunnelse for valg av policyer og bakgrunn for valg av tema og forskning. Videre presenterer jeg teorier som jeg vil anvende underveis i avhandlingen min etterfulgt av vitenskapsteori og forskningsmetode før valg av metode blir introdusert.

Valget mitt av metode er kritisk diskursanalyse, og som analyseverktøy så benytter jeg meg av Bacchi sin WPR-analyse der jeg også introduserer denne tilnærmingen mer grundig. Ut fra hva jeg ønsker å belyse gjennom forskningen min mener jeg at WPR-metoden bidrar til å synliggjøre tema på en tilfredsstillende måte. Jeg viser også til andre metoder som kunne vært aktuelle, men da ville også problemstillingen vært påvirket med en annen tilnærming.

Det var nødvendig å sette karriereveiledning i en kontekst før jeg startet med analysen. I dette kapitlet blir tekstene jeg har jobbet med presentert og gjennomgått slik at det er lettere å benytte analysen i det neste kapitlet.

Presentasjon av funn og drøfting kommer frem både i gjennomgangen av dokumentene og i analysen, men det er gjort et utvalg av eksempler som presenterer og gjennomgås mer systematisk i et eget kapittel som følger etter analysen. Her vil både språk og diskurser bli synliggjort i dokumentene, og det gjøres et forsøk på å trekke en konklusjon på bakgrunn av funnene.

Til slutt foreligger det en oppsummering av arbeidsprosessen for å samle trådene i denne oppgaven, men også forslag til hva som kan forskes på videre med utgangspunkt i denne masteroppgaven.

1.3 Babels tårn

Siden tidenes morgen har språk vært menneskenes kommunikasjonsform. Vi kan se i fortellingen om *Tårnet i Babel* fra Bibelen at språket var offer for diskusjon den gangen også. Implisitt kan man forstå at språket her handler om makt. Dette likte ikke Gud, og han spredte menneskene og gav dem forskjellige språk, og det er ut fra denne historien myten om språkernes opprinnelse kommer fra sett fra et religiøst perspektiv. Fra et historisk perspektiv kan det bekreftes at i landområdene i og rundt Mesopotamia deriblant i Babylon i de første århundrene i vår tidsregning allerede besto av mange folkegrupper som snakket forskjellige språk (Duiker & Spielvogel, 2014, s. 10). Denne tiden var preget av store folkevandringer på grunn av ulike årsaker hvor det var store forflytninger av mennesker i Europa og vestlige deler av det vi kjenner som Asia i dag. Det var mye uroligheter, og utskiftninger i makt og posisjoner i Mesopotamia. Dette kan kanskje bidra til å forklare en del av den språklige forvirringen som oppsto slik som vi kan lese i Babels tårn, hvor flere språktrær møttes, slik som hebraisk og indo-europeisk, og hvor de over tid måtte reetablere språket (Duiker & Spielvogel, 2014, ss. 22-25).

Tårnet i Babel (1. Mosebok)

«**11**Hele jorden hadde samme språk og samme ord. Da de brøt opp fra øst, fant de en bred dal i landet Sinear og slo seg ned der. De sa til hverandre: «Kom, så lager vi teglstein og brenner dem harde!» De brukte tegl til byggestein og jordbek til bindemiddel. Og de sa: «Kom, la oss bygge oss en by og et tårn som når opp til himmelen, og skaffe oss et navn så vi ikke blir spredt ut over hele jorden!»

Da steg Herren ned for å se på byen og tårnet som menneskene bygde. Herren sa: «Se, de er ett folk, og ett språk har de alle. Og dette er det første de gjør! Nå vil ingen ting

være umulig for dem, uansett hva de bestemmer seg for å gjøre. Kom, la oss stige ned og forvirre språket deres så den ene ikke forstår den andre!» Så spredte Herren dem derfra ut over hele jorden, og de holdt opp med å bygge på byen. Derfor kalte de den Babel, for der forvirret Herren hele jordens språk. Og derfra spredte Herren dem ut over hele jorden» (Bibelen, 2011, s. 11).

Hele poenget mitt med eksemplet med *Tårnet i Babel* satt i sammenheng med denne oppgaven er for å vise at språket alltid har hatt en stor betydning, og at det oppstår forvirring når man ikke snakker det samme språket, både bokstavelig og metaforisk. Dette er også noe Wittgenstein (1997, ss. 12-18) er opptatt av hvor han mener at dersom vi skal kunne kommunisere, så må vi kjenne til og være enige om ordenes betydning og innhold, slik at vi også forstår konteksten for kommunikasjonen.

1.4 Kunnskapsstatus.

For å finne ut av hva som finnes av kunnskap må jeg undersøke hva som allerede finnes av forskning på feltet om det temaet som vi ønsker å undersøke. En måte å gjøre dette på er å søke etter relevant faglitteratur, og hva som gjennom denne kunnskapen kan brukes og legges til grunn i min masteroppgave. Dalland (2017, s. 222) sier det er viktig å gå utenfor de vanlige pensumtekstene for å finne egnet litteratur, og det er viktig å være selektiv med tanke på hva jeg leser og hva jeg ønsker å bruke inn i oppgaven.

For å orientere meg fram til forskningsbasert kunnskap har jeg brukt høgskolens bibliotek, gjort søk i Google Scholar, når det gjelder karriereveiledning, teori og metode, men jeg også benyttet meg av relevante artikler og litteratur fra andre fagfelt som dekker kunnskap om språk og språkets funksjon.

I utformingen av NOU 2016:7 formidles det at karriereveiledning er under utvikling i Europa, og at dette er et politisk satsningsområde, også i Norge for å sikre samfunnsøkonomiske interesser. Forskning som på området omhandler karriereveiledning på et individuelt og et samfunnsmessig plan, eller begge deler, og ofte er det spriket mellom disse som problematiseres gjennom forskning. Dette gjelder også for masteroppgaver som presenterer slike temaer med utgangspunkt i kontrastene mellom individ og samfunn. Som eksempler på dette kan jeg nevne masteroppgavene til Persvold og Rueslåttén (2023), og Sølvi Skar Eriksen (2022), som begge benytter seg av Bacchi sin WPR-metode i diskursanalyse for begrunne tilnærmingene de har

for å problematisere kontrastene mellom individ og samfunn i henholds vis fullføringsreformen og karriereveiledning i høyere utdanning.

Man må kunne anta at med Master i karriereveiledning som en utdanning ved HINN og USN har generert mer forskning innenfor karriereveiledning de senere årene uanhengig av innfallsvinkel, og ved å følge med på internettsider som veilederforum.no og hkdir.no vil man holdes opptartert av det som rører seg i store deler av fagfeltet for karriereveiledning.

Jeg har ikke lykkes med å finne forskning som tar for seg språkets rolle innenfor karriereveiledningsfeltet, men her finnes det mye litteratur å støtte seg på i blant annet norskfaget hvor relevansen kan overføres til karriereveiledning. Det er derfor ikke for meg kjent om det er foretatt en diskursanalyse på disse offentlige dokumentene, og i allefall ikke med utgangspunkt i språk.

At språket grunnleggende for all kommunikasjon er elementær tenkning, men hvordan språket også bidrar til hvordan vi forstår hva karriereveiledning er og hvilke diskurser og markedskrefter som er styrende er kanskje ikke like opplagt. Mitt bidrag vil forhåpentlig resultatene i en større bevissthet rundt språkets makt og funksjon innenfor diskursene i karriereveiledning.

2.0 Teori

I dette kapitlet blir det teoretiske grunnlaget for oppgaven bli presentert. Den teoretiske forankringen vil komme til syne gjennom Sultanas tre diskurser i karriereveiledning sammen med et historisk perspektiv på karriereveiledning gjennom tiden.

2.1 Robert Sultana om karriereveiledningens tre diskurser.

Robert Sultana (2018, s. 38) hevder karriereveiledning er en politisk agenda som følge av økonomiske nedgangstider, og i kjølvannet av dette er det mulig å avdekke flere diskurser og hvordan disse bidrar til å påvirke samfunnet gjennom politikk og praksis.

Den første diskursen Sultana (2018, ss. 39-40) tar utgangspunkt i er en teknokratisk tilnærming der målet er samfunnsøkonomisk effektivitet. Innenfor denne diskursen er målet å styrke økonomien gjennom en balanse mellom tilbud og etterspørsel, hvor enkeltpersoner tar i bruk og anvender sin kompetanse i et arbeid hvor dette best vil komme til nytte. Fra dette perspektivet vil det kunne være mulig å trekke paralleller til Parsons trekk-faktor-teori slik Sultana (2018, s. 40) presenterer det, hvor man blir plassert i et arbeid der man best kan bruke sin kompetanse, men hvor det finnes få valgmuligheter og man må ta til takke med det man får. I lys av denne tilnærmingen kan man derfor si at det er samfunnets behov som er målet og som tas til følge på bekostning av enkeltmenneskets autonomi og utvikling.

Den neste diskursen Sultana trekker fram er det han kaller for en humanistisk tilnærming, hvor det er individets selvrealisering og bygging av identitet som er i fokus. Dette perspektivet har langt på vei det samme innholdet som Donald Super sin Livsregnbue, men også Savickas' teorier om life design og står dermed i kontrast til den teknokratiske tilnærmingen skal vi tro Sultanas fremstilling (Ibid., s. 40). I denne utviklingsrettede tilnærmingen vil derfor enkeltmenneskets individuelle behov gjennom autonomi og valgfrihet settes foran det samfunnsmessige behovet.

Den tredje diskursen som blir fremhevet av Sultana er den sosialkonstruksjonistiske diskursen som inneholder en kritikk til hvordan samfunnet og arbeidslivet vårt er satt sammen og organisert, og hvor vi kan se at kapitalen og makten havner i hendene på de få, mens andre befolkningsgrupper mangler muligheter til å utvikle seg og vokse som følge av samfunnsstrukturene som rår. Denne diskursen peker på en manglende balanse mellom

enkeltmennesket og samfunnstrukturene der mennesket ubevisst og uvitende blir forhindret i sin personlige vekst og utvikling på grunn av samfunnstrukturene, og hvor disse strukturene er årsaken til problemer som individet opplever i sitt liv (Sultana, 2018, ss. 40-41).

2.2 Karriereveiledning i historien

For å få et helhetlig bilde over karriereveiledning og hvordan dette har utviklet seg er det helt sentralt å se på noe av historien. Man må da se på karriereveiledning som veiledningsform, men også bruken av terminologien som er brukt, fordi dette kan speile hva som vektlegges i karriereveiledningen, og hvordan endringer i selve karriereveiledningen er med på å endre terminologien. For å vise endringer i karriereveiledningen er det naturlig å nevne Frank Parson, som man langt på vei kan si var den som satte et navn på karriereveiledningen i opprinnelsen tidlig på 1900-tallet, og videre se på utviklingen som har skjedd i dette fagfeltet frem til i dag. Andre teoretikere som vil trekkes frem er Donald Super, John Holland og Mark Savickas

2.2.1 Frank Parson

“If a young man chooses his vocation so that his best abilities and enthusiasms will be united with his daily work, he has laid the foundations of success and happiness” (Parson, 1909, s. 3).

Ovennevnte sitat er hentet fra *Choosing a vocation* som er Frank Parsons doktorgradsavhandling om karriereveiledning, og som ble publisert i 1909. På denne tiden var samfunnet fortsatt preget av industrialisering, og det var viktig at man fant sin plass i arbeidslivet. Trekk-faktor-teorien som Parson arbeidet etter i sin karriereveiledning handler om å finne rett arbeidsplass til rett mann.

Doktorgradsavhandlingen til Parson (1909) er delt i tre, hvor den første delen handler om individet, og hvordan mannen skal bli kjent med seg selv, sine forutsetninger, og kvaliteter for å kunne bli en god arbeidstaker. Den andre delen er mer systemrettet hvor vi kan se arbeidslivets og samfunnets krav til arbeidstakerne for å kunne oppnå suksess for både bedriften og samfunnet. Den tredje delen tar for seg forholdet mellom del én og del to, hvor karriereveiledning har en sentral rolle for å oppfylle samfunnets forventninger til

arbeidstakere, og en økende satsing på kunnskap, erfaring og utdanning. Det vil ut fra dette være mulig å se en dobbeltbetydning i sitatet nevnt over, selv om det er formulert med et perspektiv som retter seg mot individet, så kan vi lese mellom linjene at dette også vil gagne bedriftene og samfunnet forøvrig med å ha rett mann på rett plass.

I den første delen av avhandlingen får vi et innblikk i Parsons analyse av menn, der de må svare på 116 punkter om seg selv (Parson, 1909, ss. 28-31), i tillegg til dette kommer Parsons iakttagelse av mennenes atferd og utseende. Punktene skal gi svar på mennenes personlige egenskaper, kvaliteter og egnethet som Parson videre bruker for å kartlegge, systematisere og dokumentere sine funn.

Frank Parson vektlegger i den andre delen av avhandlingen ulike sider ved arbeidslivet, hvor forventningen om å lykkes og skape suksess er et bakenforliggende kriterium, sett fra et samfunnsperspektiv. Det stilles krav og forventninger til at menn har kunnskap, ferdigheter, viser effektivitet, og er i stand til å innfri forventninger, muligheter og utsikter (Parson, 1909, ss. 49-50). For å ha denne oversikten over arbeidsmarkedet er det derfor viktig at karriereveilederen har en god oversikt over hva arbeidsmarkedet ønsker, og hvilke personer som best kan passe de ulike jobbene. Kvinnene er heller ikke utelatt i denne delen, som vi kan se i denne formuleringen; «We guide our boys and girls (...)» (Ibid., s. 4). men i forslagene over ulike yrker som er foreslått for kvinnene finner vi det som tradisjonelt har vært typiske kvinneyrker som kan knyttes til kosthold, helse, undervisning, og andre praktiske og estetiske yrker som også bekrefter kjønnsrollemønsteret på denne tiden (Ibid., s. 66-70).

I den tredje delen av avhandlingen blir forholdet mellom del én og del to gjennomgått. Her finner man mange tips som man kan ta med seg videre, et forslag på en plan for hvordan man skal leve for å ha en god livsførsel ut fra datidens normer. Det vektlegges særlig å oppfordre menn til å være opptatt av politikk, og av utviklingen og endringer i samfunnet. For å skaffe seg den oversikten ligger det ved en lang liste over litteratur som kan brukes for å lese seg opp på ulike aktuelle temaer. I tillegg anbefales det å lese aviser og være oppdatert på det som skjer, og skaffe seg relevant erfaring underveis (Parson, 1909, ss. 102-110). Videre ligger det også vedlagt flere eksempler på veiledningssituasjoner og caser (Ibid., s.111-159) som kan være til nytte for en karriereveileder, og her blir det vist mange eksempler på hvordan man da bruker kartleggingen og analysen fra del én, for å finne et aktuelt yrke som passer mannen ut fra hva som er etterspørselen i arbeidsmarkedet fra del to. Resultatet vil da være å ha funnet rett mann til rett arbeid ut fra trekk-faktor-prinsippet.

2.2.2 Donald Super

Donald Super er en av de mest betydningsfulle teoretikerne innen karriereveiledning. I 1960 og 1970-årene var det Super som var ledende innenfor karriereveiledningsfeltet, hvor han utviklet sin teori knyttet til karriereutviklingsfaser, og hvor det i kjølvannet av denne teorien ble utviklet en rekke hjelpemidler for datidens karriereveiledere som de kunne benytte i sin veiledning (Career Research, u.d.). Det som er nytt, og som Super bringer på banen er å sette karriereveiledning inn i en sosial kontekst, samtidig som han også legger menneskets verdier og behov til grunn. Konteksten for Super er alltid i endring og i utvikling i likhet med oss mennesker, og han mener derfor at det er viktig å se på karriere i et livslangt perspektiv for å se nærmere på disse endringene som bidrar til utvikling (Højdal & Poulsen, 2009, s. 39).

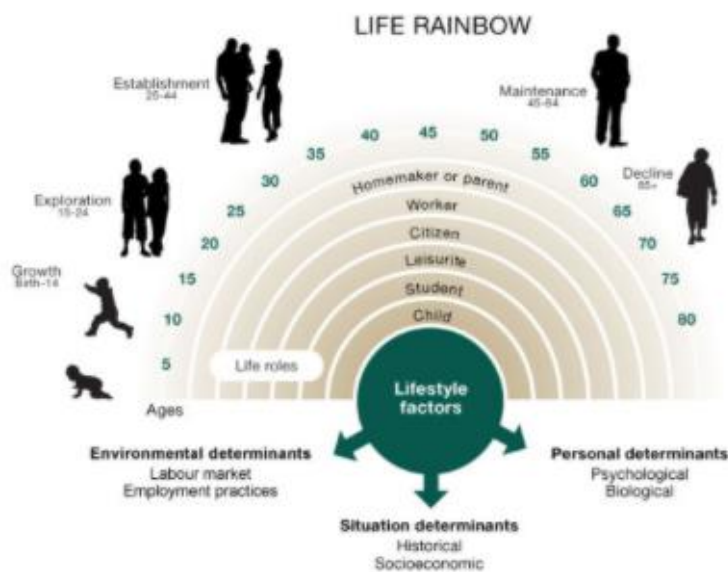
Karrierebegrepet er for Super ikke bare det som tradisjonelt har vært sett på som karriere, men han bruker det for å fange opp prosessene som er med på å påvirke menneskers yrkesvalg og hvordan både ulike situasjoner og ulike kontekster, valg og tilfeldigheter er med på å påvirke et menneskes karriere gjennom livet. Karriere for Super er noe mer enn bare å lykkes i jobben, det handler om selve livet. Selv om det sosioøkonomiske nivået blir vektlagt, handler karriere også om evner, personlighetstrekk og hvilke muligheter som dukker opp. Dette er hva Super kaller for karrieremønstre, og noe som vil være i kontinuerlig endring, ut fra hvor i livssyklusen mennesket måtte befinne seg (Career Research, u.d.). Ifølge Højdal og Poulsen (2009, s. 44) brukte Super flere tiår på å utvikle karriereteorien sin, og gjennom materialet som han har samlet underveis i dette arbeidet utarbeider han 14 teser som kan kategoriseres inn i de tre delene som hans teori består av.

Dersom man skal se på Super sin teori så består den av tre deler som man kan knytte til begrepene *livsforløp*, *leverom* og *selvoppfattelse*. Det er denne helheten som disse begrepene presenterer som Super mener er med på å forme menneskers karriere, og det er ut fra denne helhetstenkningen viktig å skape en forståelse av utviklingsstadiene gjennom livet (Højdal & Poulsen, 2009, s. 40).

I den første delen av Supers teori som han kaller *livsforløp* er å sette seg personlige mål helt sentralt. Han mener at å sette seg mål vil føre til en form for tilfredsstillelse, og som videre vil kunne føre til at et menneske gjennom erfaringer vil kunne foreta gode valg for seg selv dersom valgene som blir tatt er av verdi og gir mening for dem som skal ta dem, fordi det er gjennom disse valgene og erfaringene mennesket utvikler seg (Højdal & Poulsen, 2009, s. 41).

I den andre delen av Supers teori bruker han begrepet *leverom*. Det er her vi finner ut av at det sosiale livet påvirker menneskers bevissthet og hvordan de lever etter sosiale strukturer. Det er her vi kan finne de ulike rollene som menneskene opptrer i gjennom livet, og vi har ulike roller ut fra hvilken kontekst vi befinner oss i. Å bli bevisst hvilke roller man iverksetter, og den påvirkningen de har er et godt utgangspunkt for en veiledning. Gjennom å fortelle sin livshistorie kan den som blir veiledet, som et eksempel, få en bevissthet over temaer og verdier som opptrer som gjentakende, slik at dette kan danne grunnlaget for videre veiledning (Højdal & Poulsen, 2009, s. 42).

I den tredje delen av Supers teori er selvoppfattelsen det som står i sentrum, hvor menneskets vekslende roller er sentralt. Som mennesker innehar vi ikke bare én rolle, men en rekke roller, hvor noen er nokså fremtredende og synlige, mens andre er noe mer i bakgrunnen. Disse rollene er med på å definere et menneske, og det er de mest fremtredende rollene som danner en persons identitet og som vil ha noe å si for livskvaliteten (Career Research, u.d.). Rollene vil endre seg over tid i samsvar med livsstadiene. Det er i samspill med omgivelsene at individet er i utvikling, og dette er noe som ikke vil opphøre. Super er opptatt av hvordan vi mennesker konstruerer vår egen oppfatning av oss selv i samspill med omgivelsene, og hvordan dette også er med på å påvirke valgene som vi tar, og karriereutviklingen vår (Højdal & Poulsen, 2009, s. 43).



(Career Research, u.d.)

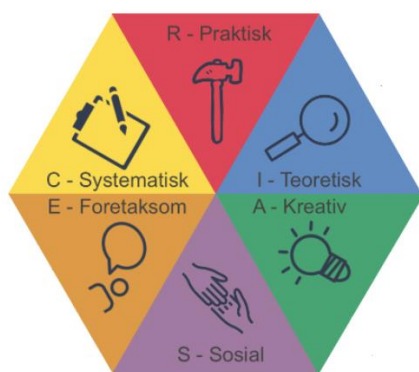
Illustrasjonen viser Donald Super sin livsregnbue, som viser de ulike stadiene i et menneskes liv. Det er viktig å nevne at disse utvikles ulikt fra person til person, noe som innebærer og knyttes til modenhet de ulike stadiene. I midten ser vi også flere av rollene som Super er opptatt av og som han hevder bidrar til å skape vår identitet. Disse rollene vil som tidligere nevnt endres i samsvar med livsfasene. Under regnbuen får vi illustrert de tre faktorene som er med på å danne livsregnbuen for et menneske og som kan knyttes til de tre begrepene *livsforløp*, *leverom* og *selvoppfattelse*, som tar utgangspunkt i de sosioøkonomiske forholdene, de personlige verdiene og evnene, og betingelsene og rammene fra samfunnet og miljøet.

2.2.3 John L. Holland

Som en forlengelse av Frank Parsons arbeider finner vi John Hollands teori som kan sies å være en mer moderne utgave av trekk-faktor- og matchingteorien som ble utviklet av Parson (Højdal & Poulsen, 2009, ss. 73-74). Holland er opptatt av interaksjonen mellom en person og dens omverden, og hva som i denne interaksjonen er med på å påvirke valgene som personen gjør, og hva personen ønsker å oppnå med de valgene som blir tatt. Moderniseringen av trekk-faktorteorien i Holland sitt sted handler i stor grad om å se på de samfunnsmessige forholdene og dynamikken som skjer der, samtidig som det er et ønske og et mål om å finne rett yrke til rett person, og at arbeidet som en person utfører også innebærer at man følger et livsmønster (Ibid., s.73).

Hollands fremgangsmåte er tradisjonell og instrumentell hvor han gjennom standardiserte tester og bruk av skjemaer kartlegger personers personlighet, evner og ferdigheter for å se hvilke yrkesfaglige faktorer dette kan passe sammen med. I 1950-årene hvor Holland starter sitt arbeide er samfunnet fortsatt preget av industrialisering, og veilederen har en rådgivende rolle som skal plassere personer inn i samfunnets kontekst med tanke på yrkesvalg. Samtidig er moderniseringen et faktum og dynamikken mellom individet og samfunnet blir i større grad vektlagt, men likevel er tanken om trekk- faktor som en ideell løsning mellom en person og et arbeid det som er mest fremtredende (Højdal & Poulsen, 2009, ss. 74-75). Når det er sagt så er Hollands teori preget av et kortsiktig perspektiv, med et utgangspunkt der det er viktig å se på hva slags arbeidserfaringer og interesser folk har slik at det vil være lettere å finne og plassere dem i et arbeid hvor de vil få nytte av dette (Amundson , 2014, ss. 11-12).

RIASEC er et engelsk akronym og en forkortelse av Hollands inndeling av personlighetstyper. Han mener at menneskers atferd, påvirkninger fra arv og miljø, preferanser og personlighetstrekk kan deles inn i seks ulike kategorier av mennesketyper. Disse seks personlighetstypene er den realistiske, den undersøkende, den kunstneriske, den sosiale, den foretaksomme, og den konvensjonelle. Disse typene avdekkes gjennom tester som sier noe om personens verdier og mål, erfaringer, kunnskap, og selvbylde, og som har til hensikt å skulle hjelpe med å treffe et yrkesvalg (Høydal & Poulsen, 2009, s. 78). Under ser du illustrasjonen av Holland sin modell slik Arne Svendsrud (u.d.) har utarbeidet den.



R - Praktisk	Praktisk, fysisk, flink med hendene, kan håndtere verktøy og maskiner
I - Teoretisk	Analytisk, intellektuell, vitenskapelig, utforskende
A - Kreativ	Bruke og uttrykke kreativitet, skapende, nytenkende
S - Sosial	Arbeid med mennesker, hjelpe, undervise, veilede
E - Foretaksom	Salg, service, overtalelse, ledelse, politikk
C - Systematisk	Detaljorientert, nøyaktighetsarbeid, system- og rutinearbeid

Et av poengene til Hollands modell er at det finnes utallige kombinasjoner når man kombinerer mennesketyperne og deres egenskaper, og det vil ut fra Hollands synspunkt være noen kombinasjoner som er sterkere enn andre (Amundson , 2014, ss. 16-17).

Likeledes har Holland kategorisert, slik det blir presentert av Høydal og Poulsen (2009, ss. 83-87) etter samme inndeling, ulike yrker, og hvilke kvaliteter og kvalifikasjoner som skal til for å passe inn i den enkelte kategori. Gjennom denne testingen kan man derfor finne ut hvor personer best er egnet ut fra resultatene som foreligger. Det bør være en kongruens av resultatet av personlighetstesten og av hvilket yrke personen ønsker å gå inn i. Dess mer kongruens, dess større mulighet for å lykkes i yrkesvalget. Ifølge Holland vil personers evne til å søke kongruens øke med alderen fordi erfaringer og interesser gjennom livet er med på å gjøre vår egen situasjon mer tydelig, og at vi med alderen passer bedre inn i en bestemt kategori av personlighetstype.

Poenget med denne kategoriseringen mener Holland er å få en bedre forståelse av hva som former oss som mennesker. Han sammenlikner, ifølge Høydal og Poulsen (2009, s. 88), et menneskes utvikling og karriere med en film eller en historie hvor vi blir presentert for

interaksjoner og resultatene av disse slik at vi lettere kan danne oss et bilde av denne personens livsforløp og hvilke erfaringer som har bidratt til utvikling og karriere for denne personen. Det Holland ønsker en bedre forståelse av er å se på hva som driver mennesker til å treffe de valgene og beslutningene som de gjør, og hva de ønsker å oppnå med dem (Ibid., 74).

2.2.4 Mark L. Savickas

Som en motsetning til den instrumentelle og positivistiske Parson finner vi Savickas, som ser på karriereveiledning gjennom et konstruktivistisk perspektiv. Ifølge Mark Pope (2015, s. 10) er Savickas opptatt av å se på menneskenes personlige ferdigheter når de skulle finne seg en jobb, men han er også opptatt av at de skulle ha muligheten til å klatre oppover på karrierestigen. Dette var tanker som hadde utspring etter 2. verdenskrig og utviklingen i samfunnet som skjedde i etterkant av krigen. Det ble et større behov for byråkratiske jobber etter som forstedene vokste fram, og den arbeidende middelklasse utgjorde en stor andel av arbeidsstokken. Her skulle det da være mulig å jobbe seg oppover i systemet i organisasjonene og bedriftene, og man skulle da som arbeidstaker kunne oppnå både økt status og prestisje i de øvre samfunnslagene. For at karriereutvikling og karrierekonstruksjon skal finne sted er det viktig at mennesket lærer seg å håndtere endringer, og samtidig som det kontinuerlig må konstruere en oppfatning av seg selv. Hvilke muligheter man har ut fra sin egen selvoppfatning sett i lys av endringene som skjer, og det er nettopp det Savickas setter søkelyset på (Savickas, 2015, s. 137). Han ønsker at menneskene, ved å fortelle sin egen historie, subjektivt, kan fortolke sin egen livshistorie, og at det er her karrieren utspiller seg, ved at de setter seg selv inn i en kontekst (Amundson , 2014, ss. 24-25) Konstruktivistisk veiledning blir da å planlegge for sitt eget liv, og gjennom veiledning få de nødvendige verktøyene til å benytte seg av, og for forstå omverdenen og kulturen som man er en del av.

Den konstruktivistiske veiledningen og analysen er det Savickas kaller for «life design», og som vi kan lese om i hans artikkel *Career counselling paradigms: guiding, developing and designing* (Savickas, 2015). I veiledningssituasjonen er dette en narrativ tilnærming i flere faser. I den første fasen skal man konstruere sin karriere gjennom å fortelle små historier. I den neste fasen skal man ta historiene fra den første fasen og sette dem sammen til et livsportrett. I den tredje fasen er målet å finne veien til det neste kapittelet i karrieren, og dette skjer gjennom å samordne intensjonene og erfaringene ut fra fase én og fase to (Amundson , 2014, ss. 24-25). Savickas åpner også for en fjerde fase hvor han vektlegger disse

fortellingenes helende funksjon, og at disse kan bidra til at man får en større bevissthet om seg selv og sin rolle, og ut fra dette kan endre syn på sin egen situasjon, sine perspektiver, holdninger og språk (Savickas, 2015). En veileders rolle i en slik veiledning vil være å tilpasse metodene til det enkelte individet i en veiledningssituasjon.

3.0 Vitenskapsteori

For å få innsikt i hvilken viktig rolle språket har, og hvordan det har blitt presentert gjennom tiden er det nødvendig p presenterer ulike syn på hva språk er og hvordan det fylles med innhold. Dette vil være grunnleggende for å forstå hvilken funksjon og makt det har.

Kapittelet vil også ta for seg konstruktivisme fordi språket ansees for å være konstruert på lik linje som vi konstruerer vår virkelighet. Hvordan diskursene kan forankres i vitenskapen vil også nevnes i dette kapittelet.

3.1 Ludwig Wittgenstein og språkets funksjon

Ludwig Wittgenstein var opptatt av å vise at språket alene ikke ga noen mening, men at det måtte settes inn i en sammenheng for å bli meningsfullt. Det er vanlig å skille mellom den tidlige og den senere Wittgenstein fordi han endret sine perspektiver gjennom livet. På bakgrunn av valgt tema og problemstilling så har jeg i denne delen valgt å vektlegge og avgrense innholdet til den tidlige Wittgenstein fordi dette samsvarer bedre innholdet jeg ønsker å presentere.

Ludwig Wittgenstein engasjerte seg i å bevise viktigheten av å sette språket inn i en kontekst for at det skulle være meningsfylt. Han mente at situasjonen i form av aktiviteter og handlinger hvor en kommunikasjon oppsto i, var det som kunne beskrive ordenes og språkets betydning, og ikke ut fra ordene i seg selv. Man måtte derfor sette den inn i en sammenheng (Svennevig, 2010, s. 145). Lidenskapen hans, og det han var mest opptatt av, var å finne ut av hvilke betingelser som lå til grunn slik at vi som bruker språket anvender det til å snakke meningsfullt om noe. Han er med andre ord opptatt av språkets grenser.

Wittgenstein mener at en forutsetning for kommunikasjon er at vi vet hva innholdet og egenskapene i ordene vi bruker er, og at det i tillegg må være en enighet om dette blant dem

som bruker det. Mennesker har ofte en trang til å generalisere og definere, ifølge Wittgenstein gjør vi dette for å få tilgang til kunnskap og innsikt. Ved å lage kategorier og grupper blir språket forenklet og rasjonalisert, og ved å plassere ord i ulike kategorier gjør at vi også evner å se hvilke likheter og forskjeller ordene har, slik at vi er i bedre stand til å kunne gjøre grep til endringer og forbedringer for å forebygge misforståelser og styrke terminologier (Wittgenstein, 1997, ss. 12-18, 82). Det er gjennom språklig analyse at vi finner språkets funksjon, og han legger til at det ikke alltid er like synlig for oss hva som er funksjonen, men at vi må gå i dybden for å finne ut av det. For å foreta en analyse av språket mener Wittgenstein at det er viktig å stille spørsmål til språket som brukes, og han stiller to spørsmål som han mener vil gi uavhengige svar til analysen; «Hva er språket? Hva er setningen?» (Wittgenstein, 1997, s. 75).

Fordi Wittgenstein er opptatt av å systematisere språket vil kan kunne plasseres innenfor den positivistiske retningen innen vitenskapsteoriene. Selv om han også er opptatt av språket i kontekst, så er det gjennom hans empiriske arbeid med å sette språket i system gjennom å definere og kategorisere som gjør at han heller over til positivismen. Som en begrunnelse til dette kan vi se i oversikten fra Fuglsang, Olsen og Rasborg (2013, s. 45) der positivismens ontologi presenteres i form av å finne fenomenene, noe som vil si å gi språket en definisjon slik at innholdet vil bli presentert som fakta på lik linje som det gjøres innenfor naturvitenskapen. I tillegg blir epistemologien blir synlig når Wittgenstein bruker generalisering og kategorisering som verktøy for å for å komme fram til begrepenes definisjoner slik at de bidrar til å beskrive virkeligheten.

En av utfordringene med Wittgensteins arbeid er at han ikke bruker andre filosofer eller vitenskapsmenn som referanser i sin filosofi og nedtegnelser om språket, selv om han henviser til det augustinske språkbildet. (Wittgenstein, 1997, ss. 10-23), så kan mangelen på referanser likevel sies å være en svakhet i hans arbeider. I det augustinske språkbildet defineres språkets funksjon på følgende måte; hvor hovedpoenget er; «språkets primære funksjon er å representere virkeligheten og den viktigste bruken vi gjør av språket, er å beskrive virkeligheten» (Wittgenstein, 1997, s. 11). I dette eksemplet kan vi speile Wittgensteins arbeid med å skape en orden i språket gjennom definisjoner og kategorisering.

3.2 Semiotikk

For å ha et grunnlag for å gå inn i materien av betydningen av ord og begreper, og hvilken mening vi tillegger de forskjellige, er det helt sentralt å sette seg inn i semiotikk. Dette er ifølge Jan Svennevig en disiplin som er utviklet av den amerikanske filosofen Charles Sanders Peirce, og er en teori om tegn. Alle former for tegn som er meningsbærende er det man studerer i semiotikken. Dette kan være alt fra tegn i arkitektur til navngitte konkrete gjenstander, i tillegg til det som er av abstrakt art. Peirce var opptatt av tegnet som en ytring, eller en hendelse og derfor var tegnets referanse viktig å inkludere. Det vil si at alle spor som kan gi oss informasjon om tegnet utover hva tegnet i seg selv kan gi, inngår i studiet av tegnsystemene i semiotikken. Et eksempel kan være hvite frakker som er noe vi kan assosiere med en lege, og som derfor er noe som blir kommunisert til oss via tegn og som igjen gir oss informasjon (Svennevig, 2009, ss. 36-41, 168).

Mads Claudi skriver i sin bok *Litteraturteori* (2013) at lingvisten Saussure mener at språk er et system av tegn som er sosialt konstruert, og et slikt system består av to sider, en form- og en innholdsside hvor forholdet mellom form og innhold er tilfeldig. Dette begrunner han med at formen endres fra språk til språk, fordi det brukes ulike tegn i beskrivelsen av innholdet. Et tegn endres i sammenheng med andre tegn og er avhengig av ordets tilhørighet og plass i språksystemet. Disse språksystemene og tegnene fungerer som byggesteiner og strukturer i kommunikasjon, og tilhører da naturlig nok strukturalismen som er generelle teorier om hvordan mønstre og strukturer i litteraturen er inngår i, og er konstruert etter. På denne måten kan man identifisere hvilke deler språket er bygd opp av og hvilke regler som gjelder for hvordan de ulike delene i språket skal settes sammen (Claudi M. B., 2013, ss. 68-70).

Strukturalistene leter etter rammer og mønstre som muliggjør strukturer som påvirker vårt kulturelle og sosiale liv som språket er en viktig del av. Saussure poengterer at tegnene får sin betydning ved å skille seg ut og være ulike andre tegn, og i med denne forskjellen fra tegn til tegn er det meningen dannes (Skrede, 2018, ss. 73-74). Det er ut fra Saussures arbeid med å danne en allmenn teori om språket som struktur at Peirce kunne utvikle Saussures ideer videre og sette sammen systemet og konstruksjonene som danner språket som struktur (Svennevig, 2009, s. 36).

Om man skal gi en definisjon av semiotikk, så vil det kunne sies å være læren om tegn, og hvordan vi mennesker kommuniserer gjennom tegn i systemer. For å prøve å gi en forklaring på hva en semiotikers arbeid består av kan dette arbeidet fordeles i tre avgreininger: I den første grenen ser de på hvordan vi mennesker, allerede fra fødselen, omskaper våre forutsetninger i en kontekst til noe som for oss vil være organisert og meningsfullt. I den

andre grenen ser en semiotiker på hvordan kultur og livssituasjoner påvirker hvordan virkeligheten blir tilgjengelig for oss, og i den tredje grenen ser de på hvordan tankene våre blir til gjennom minst to dimensjoner, hvor den ene dimensjonen er uttrykk og den andre er innhold, noe som er en videreføring av Saussures tanker. Samlet vil grenene og dimensjonene være en sammenkobling av reglene for hvordan systemet for tegnene og språket brukes (Hansteen, Linneberg, Nielsen, & Viken, 2007, ss. 10-11).

Om vi skal se på Saussures tilnærming til semiotikken kan vi se at han har en teoretisk vinkling inn i sitt arbeid. Han arbeider ut fra at språket er bygd opp av tegn på ulike nivåer, og at hvert tegn alene ikke fylles av mening og betydning før de settes sammen med andre tegn, ifølge Claudi (2013, s. 70). Her kan man tenke seg at hver enkelt bokstav ikke gir noen mening før den blir satt sammen med andre bokstaver og på denne måten skaper et ord som vil være et nytt tegn, og som vil ha en mening fordi vi kan legge en mening, eller en beskrivelse i ordet. Når vi forstår hva som er meningen i ordet, eller det nye tegnet, er det fordi det ordet er forskjellig fra andre ord og tegn som vi kjenner og bruker. Ergo inngår de nye ordene som er skapt inn i et tegnsystem hvor både form og innhold er ulikt andre tegn i det samme systemet, og som gjør at vi gjenkjenner dem og tillegger ordene et innhold.

Charles Sanders Peirce er den som er regnet for å være semiotikkens grunnlegger fordi han som nevnt tok Saussures arbeider med å studere de språklige tegnene ett steg videre, inn i den moderne tradisjonen hvor han påpeker at tegnene er bindevevet i alle prosesser som finnes, og særlig gjelder dette opplevelse og tenkning, og det er dette som blir kalt for semiotikk (Peirce, 1994, s. 7). Peirce begrenser heller ikke tegnene til kun å gjelde språket, men også andre former for vitenskap som eksempelvis matematikk og logikk (Peirce, 1994, s. 12). Ett av områdene som Peirce arbeider med er hvordan representamen, altså tegnet, oppleves eller leses av interpretamen, som kan være deg eller meg, og objektet i seg selv som kan være både abstrakt i form av tanker, eller det kan være konkret. Disse tre elementene står i forhold til hverandre, og er kanskje det man kan kalle essensen i kommunikasjonen.

Alle former for tegn som bøker, ord, setninger, er symboler som vi mennesker fortolker og ilegger mening. Hvilken mening vi tillegger ordet oppstår utfra allmenne regler, altså konvensjoner, om det er en lov som ilegger ordet en bestemt mening, eller om man ilegger objektet en mening med for eksempel en egenskap. Til dette står det i *Tekst og kultur* (Hansteen, Linneberg, Nielsen, & Viken, 2007) at tolking av tegn skjer ut fra konvensjoner, altså noe vi har blitt enige om gjennom tiden. Men om et tegn bryter med disse konvensjonene, vil tolkningsmulighetene øke, og det vil kunne oppstå forvirring og

manglende forståelse, og det er lett å misforstå hva som er budskapet, fordi tegnet kan inneholde mange ulike budskap.

Julia Kristeva er en av dem som tar til orde for denne endringen i språket, og som kritiserer strukturalismen som både Saussure og Pierce sine arbeider er en del av. Hun mener det er viktig at man i språkvitenskapen må tørre å se på hvordan språket i enkelte sammenhenger bryter med de kjente mønstrene og konvensjonene, og at hva som er meningsbærende i språket kun kan komme fram ved å bruke de gamle strukturene ikke lenger er tilstrekkelig. Kristeva vektlegger subjektets rolle i sin redegjørelse av semiotikken, og hun mener at språket oppstår ut fra bestemte sosiale konvensjoner. Hun sammenlikner videre språket med biologi, og hevder at subjektet har gener (Claudi M. B., 2013, ss. 101-103).

3.3 Konstruktivisme

Konstruktivisme er en fortolkningsbasert tilnærming av vitenskapen som presenterer at det kan by på utfordringer å skulle benytte naturvitenskapelig metode i tilfeller der man skal studere samfunnskonstruerte fenomener på en tilnærmet lik som man ville gjort om man studerer fysiske ting. Det som kan være en utfordring ved å bruke en positivistisk, naturvitenskapelig metode, er at tilnærmingen og metoden i seg selv har en begrenset kunnskap om samfunnet (Jacobsen, 2015, ss. 24-28). Fra et konstruktivistisk perspektiv er utgangspunktet at alt er i konstant utvikling og forgjengelig. Språk, mennesker, eller andre fenomener vil alltid være i utvikling å nettopp derfor er det vanskelig å slå fast at noe er sann kunnskap når ting er i forandring.

For å få kunnskap om fenomener må man sette ting i sammenheng for å en bedre forståelse og kunnskap om fenomenet. Eksempelvis vil mennesker og språk sin utvikling påvirke utviklingen av teoriene om mennesker og språk. Det er på grunnlag av denne ustanselige utviklingen at vår virkelighet slik som vi oppfatter den blir til på grunn av at det alltid finnes ny kunnskap som skal fortolkes og dette gjøres gjennom den virkeligheten vi kjenner til, og er på denne måten med på å skape en ny virkelighetsforståelse. Sagt på en annen måte så blir fenomenene konstruert i vår menneskelige verden gjennom fortolknninger av vår verden som formes gjennom ulike perspektiver, teorier, ord og begreper og forventninger. (Thomassen, 2006, s. 180). Dette er ut fra mitt synspunkt noe problematisk, ut fra tanken om at vi som mennesker vil at språket skal passe inn i de konstruerte malene som vi mennesker allerede befinner oss i. Problemet kan sies å oppstå når begrepene vi har tilgang til ikke lenger passer

inn med tanke på hva det inneholder, eller det kan også oppstå når man språklig kommer til kort og dette blir synlig vil dette by på utfordringer for den som skal ta språket i bruk.

Konstruktivismen og sosialkonstruktivisme kan forstås som en side av samme sak der mennesker sammen med andre mennesker i konstruerer sin egen virkelighet og kunnskap i den konteksten hvor de befinner seg. Sosialkonstruktivismen har oppstått som følge av sosiale og historiske endringer og prosesser slik Klaus Rasborg (2013, s. 403) legger det fram, og det er på bakgrunn av dette at vi kan påstå at samfunnet og de tilhørende fenomener endres, og at samfunnet derfor er historisk foranderlig ut fra vår virkelighetsforståelse. Fordi konteksten spiller en vesentlig rolle med tanke på konstruksjonene og kunnskapene vil det kanskje ikke være mulig å overføre den til andre kontekster og situasjoner (Thagaard, 2018, s. 40).

Innen sosialkonstruktivismen er det mulig å se nærmere på historien og utviklingen som har vært og finne ut at nye ord og begreper kommer til, tilpasses og forsvinne igjen som følge av den videre utviklingen. Et eksempel på en slik utvikling kan være alle begrepene som en gang ble brukt i industrien, men som forsvant som følge av at teknologien tok over, og hvor det på nytt oppsto nye ord og begreper. Nå er det ikke slik at de gamle ordene er borte, for de finnes fordi de har vært i bruk. Spørsmålet blir da om de gamle ordene kan sies å være sann kunnskap eller om de også er å anse som forgjengelige. Kritikken som kan rettes til sosialkonstruktivismen vil være at det ikke er noe som kan sies å være sann og objektiv kunnskap siden alt skal fortolkes igjen og igjen, men hva med innholdet i språket som aldri blir fortolket fordi det regnes for å være en allmenngyldig sannhet?

3.4 Ontologi og epistemologi

For å forstå språket og det språklige innholdet fra et sosialkonstruktivistisk perspektiv trengs det å se på må vi også ta for oss ontologien og epistemologien. Disse feltene vil bidra til at vi blir i stand til gjøre oss opp en mening om betydningen og innholdet i språket. Den sosialkonstruktivistiske ontologien framhever at den oppfatningen vi har av virkeligheten er sosialt konstruert. Likeledes presenterer den sosialkonstruktivistiske epistemologien at det vi vet og det vi kan om virkeligheten også er en sosial konstruksjon. (Fuglsang, Olsen, & Rasborg, 2013). Enkelt formulert kan man spørre: Hva er virkeligheten, og hvordan kan vi vite noe om hva virkeligheten er?

Som en omformulering av spørsmålene kan man først stille seg spørsmålet; hva er språk? For besvare dette spørsmålet forutsetter det at språk er noe mennesker vet noe om, det må også finnes essensielle meninger om hva språk er og hvordan språket brukes. Disse forutsetningene trenger ikke ha konsensus, men heller en enighet om hvordan språk skal undersøkes. Det er en slik kunnskap vi kan forklare som ontologiske teorier, altså betingelser for å gi et svar på hva språk er (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2011, s. 54). Sagt på en annen måte handler ontologi handler altså om hva som kan tenkes å eksistere og hva man kan si er virkeligheten (Bergström & Boréus, 2005, s. 28).

Epistemologi er kort fortalt spørsmål kunnskap og hva det er som ligger til grunn for at vi vet det vi vet, og hvordan vi kan vite det vi vet Bergström og Boréus (2005, s. 28). For å svare på epistemologiske spørsmål kan det være nyttig å ha en kjennskap ulike tilnæringsmåter for å svare på dem. En tilnæringsmåte handler om empiri, og om man gjennom den empiriske forskningen vil kunne få kunnskap og sannhet om språket. En annen tilnæringsmåte er å fundere viten og kunnskap gjennom observasjon men da må man også være bevisst det som ikke er synlig. For språket sin del er det mye som ikke er synlig hvis ikke det blir rede for og gitt en presisering av innholdet.

3.5 Michel Foucault og diskurs

Michel Foucault var opptatt av hvordan diskursene påvirker normene i samfunnet (Svennevig, 2010, s. 176). Han mener at alt vi tenker og gjør, og det som styrer vår virkelighetsoppfatning er konstruert. Konstruksjonene er både språklige, historiske og sosiale praksiser, og som ut fra dette kan beskrives som diskurser. Dermed kan Foucaults definisjon av en diskurs forklares som anerkjente og varierende måter å uttrykke seg på innenfor et fagområde, og som har en regulerende effekt innenfor samhandlingen mellom kulturelle, sosiale og språklige praksiser (Claudi M. B., 2010, ss. 93, 195). Fordi uttrykksmåtene kan variere ønsker Foucault å formidle at språket er dynamisk og alltid i endring, men at det er språket som danner grunnmuren i vår sosiale sfære, og er med på å konstruere våre relasjoner og identitet (Skrede, 2018, s. 75).

Slik Foucault forstår diskursanalysens formål, så er man ikke ute etter å avsløre en sannhet, men skal heller trekke fram hva som er med på å skape begrensninger, og hva som egentlig formidles, altså å finne ut av det underliggende budskapet (Foucault, 1999, s. 38). Han hevder at man gjennom en diskursanalyse kan avsløre diskursen og dens krefter, i form av funksjoner

og prosedyrer, slik at man i større grad evner å kontrollere den (Foucault, 1999, s. 9). For å ta i bruk Foucault sine tanker om diskursanalysen kan vi si at dette er en analyse av hvordan vi mennesker konstruerer virkeligheten, og hvor språket må settes inn i en sammenheng for å fylles med mening, eller sannhet.

Det finnes diskurser overalt, og hvem som står bak er ikke alltid av relevans, men om innholdet skal det være en overensstemmelse sammen med hvilke begrep og verktøyene som brukes i framstillingen. Diskursene må nemlig forholde seg til og følge betingelser og krav for som et ledd i å innrette seg i diskursenes orden. I denne ordenen, eller strukturen inngår fagspråk og terminologi som videre kan knyttes til ulike profesjoner. Foucault mener at disse betingelsene og kravene er det som gjør at diskursen, sammen med begrepene og verktøyene, kan sies å være strukturalistisk og som faller inn under sosialkonstruktivisme. Ergo vi mennesker sorterer, kategoriserer og organiserer for å gi noe mening, og som i dette tilfellet, språket og ordenes innhold (Foucault, 1999, ss. 22-29, 38).

Ord og begreper tilhører ulike diskurser som er historisk og sosialt betinget. Når vi snakker om et fenomen, bestemmer vi om hvilken mening vi tillegger fenomenet og ikke hvordan fenomenet er i seg selv. Akkurat dette er under kontinuerlig endring, og vi legger ikke det samme innholdet i enkelte begreper lenger som vi opprinnelig gjorde fordi diskursen har endret seg med tiden, og vi har dermed endret vår forståelse av den (Claudi M. B., 2013, s. 93).

3.6 Ontologi og epistemologi

Som tidligere nevnt er ontologien hva som skal undersøkes og når vi skal undersøke diskursanalysen må vi se sammenhengen mellom de språklige tendensene og hvilken kontekst samfunnet står i. Historisk sett må man i forskningen ta hensyn til de rammene og grensene som diskursen opptrer i (Fuglsang, Olsen, & Rasborg, 2013, s. 50).

Den epistemologiske tilnærmingen som kan forstås som at det finnes en allmenngyldig sannhet uten at den må bevises, gjør at vi må se på språket i praksis og på hvilken måte det er konstruert. Det er nemlig språklig praksis, gjennom begrep og formuleringer som bidrar til at vi kan avsløre diskursene i en diskursanalyse (Fuglsang, Olsen, & Rasborg, 2013).

Diskursanalyse kan i mange tilfeller være anvendbar som metode, men den må likevel ha en teoretisk forankring og ramme for å gjøre en vurdering av de filosofiske forutsetningene av den rollen språket har i en verden som er sosialt konstruert og som også ontologien og epistemologien er en del av. Å finne teoretiske modeller som er hensiktsmessig å anvende opp

imot det som skal undersøkes, og det samme gjelder for de metodologiske retningslinjene for forskningen. Til slutt kommer valget om hvilken språklig analyse som skal gjennomføre, og velge en egnet analyseteknikk ut fra dette (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 12). Poenget kan derfor sies å være at diskursanalyse er en komplisert prosess hvor alt innhold og disse prinsipper er tett sammenvevd. Å se teori og metode i en sammenheng er derfor nødvendig, men det er mulig å bruke ulike perspektiver og tilnærminger for undersøkelsen

4.0 Metode

I dette kapitlet blir Faircloughs metode for kritisk diskursanalyse presentert, og hvordan man kan benytte denne fremgangsmåten for å analysere dokumenter og tekster. Etterfølgende presenteres Carol Bacchi's *Whats the problem represented to be* som også er en metode for analyse, men for å avsløre ulike diskurser som kommer til syne må man spørsmål til tekstene som man arbeider med. Å benytte seg av begge metodene for analyse vil kunne gi mer detaljerte svar enn om man bare benytter seg av en av dem. Slik jeg vurderer det er Fairclough sin metode en oppskrift som viser hvordan man arbeider med tekstene steg for steg, mens Bacchi sin metode tar innholdet mer grundigere for seg. Slik sett mener jeg at disse metodene kompletterer hverandre.

4.1 Kritisk diskursanalyse som verktøy

En analyse av tekster, utsagn og ytringer er det diskursanalyse handler om. Det er altså en samlebetegnelse for ulike analysetilnærminger som er språklig orienterte, og som springer ut av ordet diskurs som omfatter tekster, språk og tale (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2011, s. 221). Forskeren vil rette blikket mot hvordan språket er med på å danne kollektive forestillinger, hvordan disse speiles og opprettholdes av språket (Bratberg, 2017, s. 36). Jørgensen og Phillips forklarer at diskurs er språk som er strukturert etter ulike mønstre ut fra hvilke sosiale fellesskap vi praktiserer innen, og er en bestemt måte å forstå og snakke om verden på. Diskursanalyse blir da en analyse av disse språklige mønstrene og den forståelsen man har av verden ut fra den gitte diskurs (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 9) .

Diskurs som begrep inneholder ideen all form for kommunikasjon innenfor forskjellige fagfelt består av ulike mønstre og konstruksjoner. Diskursen peker på det konkret som formidles og på hvilke rammer som gjelder for hva det er lov å mene og si i et gitt fellesskap. Dette

kommer til uttrykk gjennom språklige praksiser innenfor fellesskapet språket opptrer i. (Bratberg, 2017, ss. 34-35). Hvordan virkeligheten oppleves og snakkes om danner grunnlaget for den gjeldende diskursen. Språket gir derfor mening til våre erfaringer gjennom begrepene og strukturene (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2011, s. 221) Ifølge Jan Svennevig (2010, ss. 170-171) er språket og tekster noe som oppstår i en kontekstuell sosial samhandling, og vil på denne måten danne en diskurs. En diskursanalyse er dermed en studie av tekstene som opptrer i den sosiale samhandlingen.

Hvordan diskursene former vår virkelighetsoppfatning er diskursanalysens kjerne å belyse. Ifølge Ulleberg (2007, s. 66) kan diskursanalyse også sies å være en kritikk mot det positivistiske perspektivet siden diskursen må sees i kontekst. Kunnskap dannes gjennom språket og med den vinklingen blir virkeligheten kun tilgjengelig gjennom språket. Brante (1997, s. 313) tar til orde for noe av det samme der han retter kritikken mot positivismen ved å si at positivismen beror på en oppfatning av å skulle løsrive vitenskapelige forestillinger om at virkeligheten består av nøytral og objektiv kunnskap med den hensikt å være åpne for andre former for observasjoner og forståelser av virkeligheten. Vi kan se at også han mener at språket er kontekstbundet og sosialt konstruert fordi det alltid er i utvikling.

I en diskursanalyse er språk og kommunikasjon det som man er opptatt av selv om det vil variere hvor detaljert man går inn i arbeidet (Skrede, 2018, s. 12). Bergström og Boréus (2005, s. 20), vektlegger også variasjonen som finnes innenfor diskursanalysen, men at den vil rettes inn mot innholdet i tekstene og hvilke rammer man jobber etter. Å sette teksten inn i en kontekst for å se hvilke påvirkninger den er utsatt for er helt essensielt for å forstå hva den satt til å formidle (Fuglsang, Olsen, & Rasborg, 2013, s. 50).

Fairclough bruker tekstanalyse som kritisk diskursanalyse for å få en innsikt i hvordan prosesser innenfor en diskurs kan komme til syne gjennom språket i spesifikke tekster. Han benytter tre tradisjoner som kobles sammen i framgangsmåten sin. Å se på tekstens lingvistiske trekk slik som grammatikk og ordvalg og hvordan teksten er satt sammen og bygd opp, er en av de tre tradisjonene. En annen tradisjon er å se på den sosiale praksisen som diskursen er tilknyttet, og som også kan sees i lys av Foucaults forståelse av diskurs. Den tredje tradisjonen er hvordan teksten blir oppfattet, tolket og anvendt gjennom ellers kjente rammer, regler og prosedyrer. En tekstanalyse alene som diskursanalyse vil ikke gi tilstrekkelig informasjon, så Fairclough legger til at en tekstanalyse må settes i sammenheng med samfunnsmessige og kulturelle prosesser og strukturer (Jørgensen & Phillips, 1999, ss. 78,194). Joar Skrede (2018, s. 20) viser til kritisk lingvistik som kritisk diskursanalyse har

utviklet seg fra da han videreformidler at en av hensiktene med kritisk diskursanalyse er å finne det som ligger skjult i tekstene, det som ikke blir sagt, fordi ideologien som ligger bak ofte er usynlig eller implisitt kommunisert. Et annet argument som han trekker fram er at språket er en faktor for å opprettholde maktrelasjoner i samfunnet, fordi språket inngår i sosiale praksiser. Det vil ut fra dette være mulig å si at språket kan ansees å være et ideologisk instrument.

Som forskningsdesign og metode er det mulig, ut fra Faircloughs skissering av en arbeidsplan for analyse, å si at kritisk diskursanalyse innfrir kriteriene for analyse, og kan dermed benyttes i forskning.

Fairclough deler inn arbeidsplanen for analyse inn i fem deler, der den første delen omhandler å formulere problemstillingen slik at den legger til rette for å undersøke tekstens innhold og se den i sammenheng med de sosiale og kulturelle strukturene og prosessene, noe som er i tråd med den tredelte inndelingen i tekstanalyse slik han har presentert det (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 89).

Den neste delen som Fairclough trekker fram er valg og innhenting av materiale. Han sier at dette avhenger av problemstillingen som er stilt, og hvilken kunnskap forskeren har om hvilket materiale som er relevant og tilgjengelig for det som skal undersøkes (Ibid., s. 91).

Den tredje delen handler om transkripsjon, og vil bare være relevant i forskning som krever at det blir gjennomført intervjuer, og han fremhever at det er viktig at forskeren tar en beslutning på hva som skal transkriberes med tanke på hva som er målet med forskningen, og her vil både spørsmålet om hva som man skal velge, men også hva som skal fortolkes viktige faktorer (Ibid., s. 92).

Selve analysen blir presentert i fjerde del, og man kan slik som tidligere nevnt se den tredelte inndelingen av tekstanalyse samlet eller hver for seg. Det som er interessant å se på i denne delen er hvordan teksten har blitt til og hvordan den blir brukt. Det er mange måter en kan velge å se en tekst på, slik som å stille hypoteser, se på fortolkning, eller med en lingvistisk innfallsvinkel slik som Fairclough ofte gjør. For å avsløre diskursen så er det ifølge Fairclough viktig å se på tekstens transitivitet, altså hendelser og prosesser, og hvordan disse relaterer med objekter eller subjekter. Hensikten med dette er å avsløre hvilken ideologi som ligger skjult bak fremstillingene slik Skrede (2018, s. 20) også påpeker. Fairclough trekker også fram viktigheten med å se på tekstens modalitet fordi dette påvirker diskursens

konstruksjon både når det gjelder viten og betydning, men også de sosiale relasjonene (Jørgensen & Phillips, 1999, ss. 93-100).

Den siste delen i Faircloughs arbeidsplan handler om resultatene. Når man skal presentere forskningsresultatene er det viktig å stille seg noen etiske spørsmål med tanke på at diskursanalysen vil kunne bli brukt som en ressurs av andre. Målet med diskursanalysen og resultatene som blir, er at de skal brukes til å gjøre folk mer bevisste på at en diskurs er en sosial praksis som bidrar til å forsterke maktrelasjoner. I tillegg vil en diskursanalyse ha til hensikt å bevisstgjøre viktigheten av en kritisk språkbevissthet i og om tekster, og hvilke rammer som ligger til grunn for disse. (Ibid., s. 100-101).

4.2 Carol Bacchi og WPR-analyse

What's the problem represented to be er en metode for analyse om er utviklet av Carol Bacchi, og den forkortes ofte til WPR. Som analyseverktøy kan WPR være nyttig å benytte seg av med tanke på avsløre eller å påpeke ulike diskurser som kommer til syne i politiske styringsdokumenter, og den er lett å tilpasse til ulike former problemer som skal undersøkes slik Bacchi selv illustrerer og eksemplifiserer gjennom sine analyser av ulike problemstillinger. Hun er tydelig inspirert av Foucaults forståelse av hvordan diskursene oppstår, endres og opprettholdes gjennom samfunnsmessige konstruksjoner når hun gjennom sine beskrivelser underveis refererer til Foucault og hans teorier, og dette kommer særlig til syne i det andre kapittelet som omhandler hvordan vi bør tilnærme oss analyse av ulike policyer (Bacchi, 2009, ss. 25-53).

Bacchi hevder at det er viktig å forstå hvordan styring foregår og hvordan vi mennesker tilpasser oss og forholder oss til gitte lover og regler i det daglige. Hun sier videre at politikk oppfattes som noe positivt blant befolkningen, og at forventningen er at problemer rundt oss blir ordnet opp i av beslutningstakere. Men for at noe kan ordnes opp i må det først være et antatt problem som identifiseres og som krever en løsning. Slike problemer blir ofte ikke eksplisitt og offisielt presentert, men kommer til implisitt til syne hvor politikkenes hensikt er å skape endringer gjennom et handlingsforløp. Det er derfor viktig å undersøke disse problemene nøye slik at de blir synlige (Bacchi, 2009, s. IX).

Som fremgangsmåte for sin WPR-analyse stiller Bacchi seks spørsmål til dokumentene som skal analyseres. Det er likevel opp til den som skal gjennomføre analysen om man ønsker,

eller om det er behov for å benytte seg av alle spørsmålene, eller om man ønsker å velge ut dem som er mest relevante for sitt prosjekt, slik Bacchi nevner. Om man velger å utelate noen anbefaler hun likevel at de som utelates er med i tankene underveis. De seks spørsmålene Bacchi stiller er:

- 1. What's the «problem» represented to be in a specific policy?*
- 2. What's the presuppositions or assumptions underlie this representation of the "problem"?*
- 3. How has this representation of the "problem" come about?*
- 4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the "problem" be thought about differently?*
- 5. What effects are produced by this representation of the "problem"?*
- 6. How/where has this representation of the "problem" been produced, disseminated and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced?*

(Bacchi, 2009, s. Xii)

4.3 Bakgrunn for valg av forskningsdesign og kvalitativ metode

Problemstillingen min krever en utforskende metode som gir meg mulighet til å gå i dybden på tekstene som jeg har valgt for å kunne komme nærmere et svar på den. Kritisk diskursanalyse ble derfor et naturlig valg av metode for denne oppgaven, fordi kritisk diskursanalyse bidrar til å belyse innholdet i dokumentene som jeg har arbeidet og fordypet meg i underveis. Et av hovedpunktene, og det som danner kjernen i arbeidet mitt, er å se på tekstenes og dokumentenes innhold som en helhet der språket og de samfunnsmessige og kulturelle strukturene samhandler og vanskelig kan sees hver for seg, slik som Fairclough hevder er nødvendig for å frembringe en forståelse av sammenhengen og diskursen den er en del av (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 78).

Kvalitativ dataanalyse, ifølge Johannessen, Tufte, & Christoffersen (2011, ss. 164-165), omhandler i de fleste av tilfellene å se på data i tekstform, og det kan være alt fra rene tekster og dokumenter til notater fra handlinger, utsagn, observasjoner og film, men det kan også være notater og utskrifter fra muntlig kommunikasjon som intervjuer og ulike former for samtaler. Selv om alle disse tekstene over kan virke veldig forskjellige, så er fremgangsmåten

for analyse lik, og man trenger derfor ikke skille dokumentanalyse fra annen kvalitativ analyse. Poenget vil uansett være å få frem meningen i teksten. Dette gjør forskeren gjennom å organisere datamaterialet, før man går i gang med å analysere og tolke.

Jeg valgte kvalitativ metode fordi denne tilnærmingen er den som egner seg best til dokumentanalyse. Både kvalitativ og kvantitativ metode egner seg til å skape en forståelse av samfunnet, men de kvalitative metodene har som mål å få tak i opplevelser og meninger som ikke lar seg måle. En oppklarende illustrasjon i forskjellen mellom kvalitativ og kvantitativ metode er Dallands (2017, ss. 52-53) inndeling av kvalitative undersøkelser i det han kaller for tolkere, mens kvantitative undersøkelser kaller han for tellere.

4.4 Utvalg av kilder til tekstanalyse

Jacobsen (2015, ss. 187-188) problematiserer prosessen med å velge ut kilder til dokumentundersøkelse. Et av problemene han trekker fram er at teksten allerede er utsatt for flere runder med det han kaller for utsiling, slik at mye av informasjonen som kunne vært tilgjengelig er tapt på forhånd, og man sitter kun igjen med det ferdige resultatet og vet lite, eller ingenting, om prosessen før ferdigstillingen av dokumentet. Til slutt gjør også forskeren et utvalg av innholdet som han velger å bruke, og ved å gjøre et slikt utvalg av data er også forskeren med på å sile ut innholdet. På bakgrunn av denne utsilingen av data, både av de som har produsert teksten, men også forskeren selv, så mener Jacobsen (Ibid., s.187-188) at dette forsterker grunnlaget til å være enda mer kritisk til innholdet i dokumentet.

Å skille mellom kildene er viktig, og det vil være stor forskjell på en offentlig kilde og en privat kilde. Den offentlige kilden, også kalt institusjonell kilde, gir et bilde av hvordan forfatteren ønsker å bli oppfattet gjennom informasjonen som blir gitt, og det er derfor viktig til å stille spørsmål til teksten, se hvem som står bak, hvilke stemmer som dominerer, finnes det egeninteresser bak kilden og om institusjonen som står bak er troverdig, og dette en måte man kan gjøre dette på er å vurdere hvem som er mottakerne av teksten. For å vurdere disse punktene er det derfor viktig å se på flere kilder for å skape en balanse, men det er også viktig å vurdere om disse kildene er avhengige eller ikke av hverandre. Å velge ut kilder som er formålsoverrettede for å kunne bidra til interessant informasjon for å besvare problemstillingen vil være en strategi i seg selv (Jacobsen, 2015, ss. 189-194).

Utgangspunktet for min kvalitative tilnærming og bruk av kritisk diskursanalyse er blant annet *Norsk kvalitetsrammeverk for karriereveiledning* (Kompetanse Norge, 2019). Fordi dette er en offentlig, institusjonell kilde følger jeg Jacobsens (2015, ss. 191-194) poeng med å se på flere tekster for å skape en balanse, og for lettere å kunne vurdere troverdigheten til Kvalitetsrammeverket slik som det er anbefalt. Derfor har jeg valgt å trekke inn de politiske plattformene fra 2013 og frem til i dag for å se på hvilket perspektiv disse har på karriereveiledning. I tillegg har jeg også trukket inn den nye Språkloven fra 2020, sammen med Opplæringsloven i ny og gammel drakt. I og med Kvalitetsrammeverket springer ut fra NOU 2016:7, så er også dette tatt inn som en kilde for å speile noen av momentene som kommer fram i rapporten opp mot rammeverket, og det er kapittel 1,2 og 3 som er brukt i denne sammenhengen. Kildene vil bli nærmere gjennomgått og presentert i egne deler i denne oppgaven. I tråd med Faircloughs anbefaling om å se Kvalitetsrammeverket i lys av samfunnsmessige og kulturelle strukturer så vil språk, ideologi og makt være faktorer som blir trukket fram, og til dette har jeg valgt ut det jeg anser å være relevant og aktuell teori, men også annen faglitteratur som fungerer som støttelitteratur. Å vurdere tekstenes avhengighet av hverandre er noe som blir belyst underveis i arbeidet, der avhengighetsforholdet vil være varierende, men det som er hovedoppgaven er å se på hvilke(n) diskurs(er) som kommer til syne gjennom tekstene.

Jeg har måtte bruke tid på å finne litteratur som støtter opp om hva jeg ønsker å belyse av tema, og har derfor måtte lete etter dette i andre fag enn bare det som kan knyttes til karriereveiledning. Oppgaven kan sees som en tilknytning til norskfaget hvor det er viktig med både språk- og tekstforståelse, og å finne innhold som kan brukes til å arbeide seg fram til en forståelse av de utvalgte tekstenes mening. For å sette Kvalitetsrammeverket bedre inn i en samfunns- og kulturkontekst, trekker jeg også veksler på innhold fra samfunnsfagene og historiefaget, for det er i disse fagene vi i størst grad introduseres for makt og ideologier, og hvordan dette har formet samfunnet gjennom tiden.

For å danne seg et bilde av hva som er trenden i tiden har bruk av diskursanalyse vært helt sentralt. Her har jeg måtte supplere med mer litteratur underveis fordi jeg synes at grunnlaget jeg hadde var litt tynt og lite utfyllende. Det samme gjelder for karriereteorierne hvor jeg i utgangspunktet valgte å bruke Parson og Savickas, men innså etter å ha jobbet med disse teoriene at de årene mellom dem også var relevante å få dekning av utviklingen av karriereveiledning. Derfor valgte jeg å fylle på med flere teorier og valget havnet da på Super og Holland. Tekstene og litteraturen som er brukt i denne oppgaven er det som danner min

empiri. På lik måte som noen velger å gjennomføre en kvalitativ forskning ved å redegjøre for valg, gjennomføring av intervjuer, analyse og drøfting, må en teoretisk oppgave som dette også inneholde en redegjørelse for valg av tekster og gjennomføring av en analyse og drøfting, for å kunne gi et svar på problemstillingen.

4.5. Transskribering

I Faircloughs modell for arbeidsplan for diskursanalyse er neste punkt transkribering. Dette vil gjelde for diskursanalyser som inneholder intervjuer, samtaler eller annet som er uttalt og som må omformuleres til tekst. Det er gjennom transkriberingen at forskeren fortolker innholdet i det som er sagt. Jeg vurderer derfor dette punktet som irrelevant for min tekst- og dokumentanalyse så lenge alle tekstene jeg anvender allerede er nedskrevne institusjonelle, offentlige tekster.

4.6 Analyse

En analyse skal hjelpe til med å finne ut av hva tekstene jeg har valgt ut har å fortelle meg gjennom å jobbe meg gjennom tekst for tekst og gjøre en tolkning ut fra hva som står skrevet i den enkelte teksten. Poenget med min forskning er ikke nødvendigvis å komme med en ny forståelse av karriereveiledning, men heller en bredere forståelse ved å vise hva som kan ligge skjult i tekstene som er skrevet, og hvordan dette kommer til uttrykk i dem.

For å komme i gang med analysen måtte jeg ha noe å jobbe ut fra og det ble viktig å sette karriereveiledning inn i en sammenheng først. Det var derfor naturlig å starte med å se på regjeringsplattformene som var aktuelle i det samme tidsrommet for utarbeidelsen av kvalitetsrammeverket, og bestillingen av NOU-rapporten som var en direkte årsak til utarbeidelsen av *Norsk kvalitetsrammeverket for karriereveiledning*. Jeg mener at dette er sentrale dokumenter å legge til grunn for analysearbeidet fordi dette utvalget av tekster bidrar til å legge føringer for hva som blir presentert i Kvalitetsrammeverket. Videre tok jeg for meg blant annet den nye språkloven og opplæringsloven.

I arbeidet med dokumentanalysen har jeg forsøkt å speile karriereveiledning slik det blir presentert i NOU 2016:7 og i kvalitetsrammeverket med hva som står i de ulike regjeringsplattformene, og hvordan karriereveiledning samlet har blitt presentert i disse dokumentene. Jeg begynte med å se på regjeringsplattformene som er utformet av Høyre-

regjeringene, og i disse dokumentene var jeg ført og fremst opptatt av å se på hvordan de presenterte karriereveiledning som et satsningsområde uavhengig av hvor i plattformen de ble presentert. Det jeg oppdaget underveis var at ordlyden og satsingen på karriereveiledning på ulike samfunnsnivåer ble mer framtrødende for hver gang det ble utformet en ny regjeringsplattform, noe som ga grunnlag for videre undersøkelse av hvordan dette kom fram gjennom formuleringer og innholdet i dem. For å avslutte arbeidet med regjeringsplattformene tok jeg til slutt for meg regjeringsplattformen som er utarbeidet av Arbeiderpartiregjeringen fordi dette er den siste plattformen som er utarbeidet, men også for å finne ut om det var tilsvarende satsing på karriereveiledning også i denne. Resultatet synes jeg var oppsiktsvekkende da verken begrepet karriereveiledning eller omtale av karriereveiledning var å finne i denne plattformen, noe som ut fra mitt skjønn viser en vesentlig forskjell mellom to politiske ideologier.

I den neste fasen av analysen så jeg på den nye språkloven. Den nye loven trådte i kraft i 2020, ett år etter at Kvalitetsrammeverket ble publisert. Siden begge disse dokumentene har et utspring fra den samme regjeringen, så er det relevant å se på om satsingsområdet innenfor karriereveiledning også er synlig i Språkloven. Her er det ikke karriereveiledning som sådan som er interessant, men heller innfallsvinkelen og ønsket om profesjonalisering av karriereveiledning, og hvordan en egen fagterminologi kan bidra inn i et slikt arbeid.

Opplæringsloven er også en lov som berører karriereveiledningsfeltet. I og med vi står overfor å ta i bruk en ny opplæringslov fra høsten 2024, er det derfor interessant å se hvordan karriereveiledning og de tilhørende karrierebegrepene blir vektet og anvendt i både den gamle, men også den nye Opplæringsloven. Forslag til ny opplæringslov ble også fremmet da Høyre satt i regjering selv om utarbeidelsen av den har overlappet med den sittende Arbeiderpartiregjeringen. Med Opplæringsloven som utgangspunkt har jeg sammenliknet den nye og den gamle loven, for å se på forskjeller og likheter i formuleringene i det som omhandler det vi tenker på som karriereveiledning.

Denne analysen av disse dokumentene har vært nødvendig for at jeg i dette analysearbeidet har kunnet se Kvalitetsrammeverket fra flere perspektiver og for å få et mer helhetlig bilde av innholdet og hvordan prosessene rundt har bidratt til å påvirke utførelsen av dette arbeidet. Det har vært både interessant og nødvendig å se på alle disse dokumentene både samlet og hver for seg for å få en bedre forståelse av hvilke mekanismer og diskurser som er tilgjengelige under tekstenes overflate som blir kommunisert gjennom språklige formuleringer

I denne masteroppgaven har jeg forsøkt å beskrive bruk av forskningsteori og metodevalg for analyse med det mål om at det skal være mulig for den som leser å kunne sette seg inn i, følge og vurdere forskningsprosessen min både i deler, men også som en helhet.

4.7. Ethiske refleksjoner

I et forskningsprosjekt som denne masteroppgaven forplikter jeg som forsker meg til å gjøre etiske overveielser underveis. Det har vært viktig for meg at min forforståelse ikke har stått i veien for undersøkelsen jeg har gjort, men at jeg har tillatt meg å være nysgjerrig og latt meg lede videre av analysen og resultater som har oppstått. Likevel er det slik at det er min forforståelse og forkunnskaper om språk og samfunn var det som i første omgang vekket min interesse til å ha denne vinklingen på denne oppgaven.

Selv om dokumentene jeg har jobbet med har vært institusjonelle og offentlige, har jeg vært opptatt av å ikke kritisere arbeidet eller prosessen som kan knyttes til utarbeidelsen av dem, men jeg har heller vært opptatt av å vise hvilke diskurser som har kommet til syne med bruk av språket gjennom tekstene underveis i arbeidet mitt. Jeg har likevel blitt overrasket av noen av funnene som jeg har gjort underveis i sammenlikningen av disse tekstene, og dette kan nok være mulig å oppdage i det jeg skriver. Siden tekstene jeg valgte er offentlige og diskursene som kommer til syne kan være av ideologisk art, så har jeg vært bevisst på at mitt eget politiske ståsted ikke skal være synlig i det jeg har skrevet. Ønsket har fra min side vært at arbeidet mitt kan ansees å være av en objektiv art, men ifølge Fairclough så finnes det ingen objektiv analyse av tekster, fordi jeg som forsker også på lik linje er påvirket av de samme sosiale, økonomiske og politiske forholdene som de tekstene jeg har undersøkt (Skrede, 2018, s. 160).

Det kan hende at jeg kunne valgt andre tekster å jobbe ut fra, og som eksempelvis flere artikler fra fagfeltet, som også er relevant med tanke på karriereveiledning, men jeg synes likevel at tekstutvalget mitt er sammenfallende til formålet jeg har med denne forskningen. I tillegg var jeg var heldig i og med alle disse nye dokumentene kom i løpet av noen få år og ga meg grunnlaget for undersøkelsen, noe som gjorde valget mitt av tema og problemstilling litt enklere. Hadde det ikke vært for dette, så kan jeg nok med sikkerhet si at oppgaven min hadde vært en helt annen.

Med tanke på hvilken øvrig litteratur jeg har lagt til grunn for arbeidet kan det nok være annen litteratur som er vel så anvendbar til dette formålet enn det jeg valgte å bruke. Samtidig tror jeg at for å kunne svare på denne oppgavens problemstilling er nok kritisk diskursanalyse passende analysemetode, men det kunne nok også passet med en mer retorisk politisk analyse, om tekstoffanget hadde vært mer begrenset. Det hadde også vært mulig å benytte modellen som er presentert av Hellspong og Ledin (Bergmo-Prvulovic, 2012, s. 159), som ville bidratt til en kategorisering av formuleringer ved hjelp av koding, men da ville problemstillingen også måttet blitt stilt annerledes. Om jeg hadde foretatt andre valg av både tekst, og analyse er nok sannsynligheten for at jeg kunne fått andre svar på problemstillingen til stede.

Som en vurdering av reliabiliteten av min undersøkelse så hadde den vært høyere om det hadde vært flere som hadde undersøkt det samme som meg, gitt at de hadde kommet fram til det samme resultatet (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2011, s. 40). Faren ved å undersøke noe på egenhånd er at resultatene til tross for etiske vurderinger underveis likevel er noe preget av min subjektivitet selv om det ikke har vært hensikten, men dette kommer man ikke utenom fordi man som forsker kan sies å bruke seg selv som et instrument i forskningen, og den tolkningen av materialet som forskeren gjør, kan ingen gjøre på samme måte (Ibid., s. 229).

5.0 Karriereveiledning i kontekst

Gjennom dette kapitlet blir de offentlige dokumentene som jeg har jobbet med presentert. I tillegg har jeg gjort rede for hva som er kriteriene for å kunne kalles en profesjon, og hvordan dette later til å se ut for karriereveiledning som fagfelt. Det har også vært nødvendig å sette karriereveiledning i et større perspektiv for å vise hvilke mekanismer som rår i kulissene slik som politiske ideologier og makt. Innholdet om nyliberalisme, makt og profesjoner kunne muligens fått plass i det teoretiske kapitlet, men her ligger det ved egne innspill i form av kommentarer og noe drøfting, så jeg har valgt å legge all denne informasjonen til et eget kapittel med den hensikt å skape et helhetlig bilde av hvordan språket er brukt i synliggjøringen av diskursene.

5.1 Hva kjennetegner en profesjon?

I *Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning* (Kompetanse Norge, 2019), så kan vi se i delkapittel 1.7 *Kvalitetsrammeverket i en videre kontekst* at det er et forsøk på å se inn i krystallkula hvorvidt karriereveiledning vil kunne komme til å bli en egen profesjon eller ikke, og de støtter seg til Monica Nerlands kriterier for hvilke kriterier som må oppfylles for å kunne bli kalt for en profesjon.

Det har siden 2011 vært en utvikling i karriereveiledningen i retning av å profesjonaliseres, men det forutsetter noen kriterier for å kunne kalles en profesjon, og det vises til blant annet kriterier som «kunnskapsbase, utdanningsnivå, beskyttet posisjon i arbeidsmarkedet, autonomi og selvråderett» (Kompetanse Norge, 2019, s. 21). Som en konkretisering av dette arbeidet med å profesjonalisere og kvalitetssikre karriereveiledning, vises det til utarbeidelsen av Kvalitetsrammeverket som en sentral del av dette arbeidet, som sammen med etableringen av Master i karriereveiledning både ved Høgskolen Innlandet og Universitetet i Sørøst-Norge, utgjør et stort skritt i retning av profesjonalisering (Ibid., s. 21).

Om profesjonalitet og profesjonalisering så skal en karriereveileder, ifølge NOU 2016:7, handle ut fra etiske retningslinjer og profesjonelle verdier, noe som vil sikres gjennom nødvendig formell kompetanse, slik at karriereveilederen sitter på og utøver den nødvendige fagkompetansen som kreves (NOU 2016: 7, 2016, ss. 32-33). Karriereveileder ikke er en beskyttet tittel slik som det kreves i profesjonsutdanninger, og dermed kan karriereveiledning derfor ikke kalles for en profesjon.

Store norske leksikon definerer en profesjon som «en bestemt type yrker som anvender sin ekspertise til å utføre samfunnsnyttige tjenester. De profesjonelle har i kraft av sin utdanning, yrkestittel, og medlemskap i en profesjonsforening adgang til å utføre visse tjenester i samfunnet» (Smeby, 2020). Ifølge Matlary (2008) har en profesjon en kjerne som er med på å definere hvilken yrkesutøver man er. Kari Blom (2007, s. 11) er enig i denne forklaringen og sier at vi kan sette et er lik mellom betegnelse en profesjon og et yrke. Hun tilføyer også at det er mange yrker som med årene har blitt en profesjon. Skal vi tro det Matlary (2008) hevder så inneholder en profesjon en form for kall, og slik som hun beskriver det, vil det si at man som yrkesutøver tjener og innehar en rolle som går ut over sine egne interesser. Den samme oppfatningen av kall finner vi hos Kjærgård (2018, s. 253) som siterer Aristoteles «der dine talenter og samfunnets behov krysser, er ditt kall.», og Kjærgård mener at kall kan være det samme som en livsoppgave, og ser man på hva profesjonenes innhold er så vil man finne denne kryssningen av eget talent og samfunnets interesser hos profesjonsutøver (Ibid.)

Ifølge Smeby (2020) er det uklarerhet når det gjelder hva som bidrar til at noe blir en profesjon. Tradisjonelt kan man si at en profesjon er et yrke som innehar en bestemt posisjon, eller plass i yrkeslivet, som man kvalifiserer til gjennom høy og formell utdanning. Dette er også yrker som gjennom kunnskap og utdanning har monopol på å utøve sine arbeidsoppgaver. Anders Lovén diskuterer i sin artikkel *Karriereveiledningens uklare identitet* (Lovén, 2020) hva karriereveiledning som profesjon innebærer, og han trekker fram tre kriterier som forskerne Molander og Terum mener må ligge til grunn for at noe kan være en profesjon.

Det første kriteriet Lovén trekker fram er at yrket og yrkesutøvelsen skal bygge på kunnskap fra både forskning og teori. Det andre kriteriet er et eget fagspråk, eller terminologi, som bidrar til å beskrive områder innenfor kunnskap og kompetanse, arbeidsprosesser, og ulike roller og relasjoner som man finner innenfor det spesifikke yrket. Det tredje kriteriet viser til et minimumskrav for en grunnutdanning for å kunne få lov til å praktisere et yrke. Lovéns tre kriterier er noe avvikende, slik det framgår av kvalitetsrammeverket, fra hva Nerland (2019, s. 21) mener er nødvendig for å kalles en profesjon siden hun ikke vektlegger terminologi som et eget kriterium, slik Lovén gjør.

Det er mulig å forsvare at det finnes to måter å forstå hva en profesjon er. Den ene måten er den tradisjonelle og historiske hvor man gjennom høy, formell og teoretisk utdannelse kvalifiserer til et yrke av en bestemt art og posisjon, og som gir en person et monopol på å utføre de tilhørende arbeidsoppgavene. Dette dreier seg eksempelvis om utdanninger som medisin, teologi og juss, og som da kvalifiserer til yrkene, lege, prest og advokat (Smeby, 2020), og noe som lenge var forbeholdt eliten. Den andre måten å se en profesjon på er som yrkesgrupper som sitter på kunnskap og som vil være i andres interesse å benytte seg av. Dette handler i stor grad om å tjene samfunnet, de interessene samfunnet har, og som tilbyr tjenester og løser oppgaver som samfunnet ønsker å profitere på. Ifølge Blom (2007, s. 17) er dette en konsekvens av velferdsstatens utvikling etter krigen, hvor det offentlige kort forklart fikk mer ansvar for menneskers ve og vel, men som samtidig skal ivareta samfunnets interesser. At profesjonalisering er en konsekvens av velferdsstatens styringsregime og ordninger er også noe Hammer (2021, ss. 81-82) tar til orde for. Han legger også til det Foucault kaller for maktteknologier, hvor staten gjennom sine styringsgrep rettet mot individet som et subjekt skal stimuleres til disiplin og danning med mål om at hvert enkelt individ gjennom kunnskap og valg skal kunne bli gode bidragsytere i samfunnet som et ledd i den markedsorienterte nyliberalistiske tenkningen.

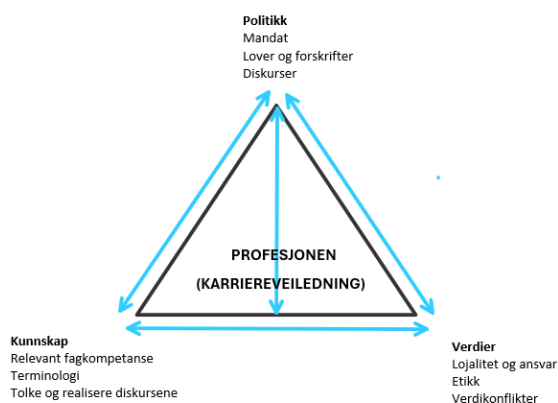
Det som er en felles forståelse av en profesjon er tanken om å ta vare på menneskets behov, og at det skal gjøres på samfunnets vegne. Kari Blom (2007, s. 18) sier at dette handler i stor grad om å være lojal, både mot mennesket som skal ivaretas, men også lojaliteten til selve yrket og yrkesutøvelsen. Dette blir også fremhevet av Matlary (2008), som fronter at det er viktig at man har en klar og tydelig forståelse av sin egen profesjonsidentitet, men dette er også helt avgjørende for samfunnet, og det er her den økonomiske nytteberegningen spiller inn.

Profesjonene har samtidig som utviklingen ellers i samfunnet også endret seg, og det har blitt etablert flere profesjoner. Disse nye profesjonene er ofte de samme som de tidligere semiprofesjonene, og dette har en sammenheng med utviklingen av studiene som har blitt lengre med vekt på et mer akademisk og teoretisk innhold, og som på grunn av dette kvalifiserer til å være en profesjon. Det vil likevel være riktig å påpeke at selv om profesjonene er i endring, så har de en kjerne og en identitet som er med på å definere den enkelte profesjon og profesjonsutøver. Dette, mener Anders Lovén (2020), kan være en utfordring for karriereveiledning, siden veiledere ofte har en utdanningsbakgrunn fra en annen profesjon, og at det derfor kan være vanskelig å helt identifisere seg som veileder fordi man har med seg andre verdier fra et annet yrke, og dermed får en blanding av identiteter. Ifølge Lovén (2020) er det derfor viktig at de som jobber som veiledere har en bevissthet om hva deres kompetanse er, og hva av dette som skiller seg fra andres kompetanse. Denne bevisstheten kan kanskje være med på å definere hva karriereveiledning er, både i praksis, men også som en forståelse av begrepet. For å få fremhevet definisjonen og gjøre dette klart, må begrepene som brukes innen karriereveiledning være tydelige, ikke bare for veilederne, men også for andre slik at karriereveiledning blir mer tydelig i innrammet som en profesjon. Anders Lovén bekrefter langt på vei at karriereveiledning allerede er en egen profesjon til tross for utfordringene med å fylle alle kravene som en profesjon skal inneha, slik som tidligere nevnt at karriereveileder ikke en beskyttet tittel, eller at det fortsatt er uklarerheter rundt terminologien

Forskjellen mellom de tradisjonelle og de nye profesjonene er kanskje ikke så tydelig som før, men det som er det store skillet er hvilke arbeidsoppgaver som utføres av hvem og det er myndighetene som gjennom analyser av samfunnets behov og videre gjennom utarbeidingen av rammeplaner legger føringer for innholdet i utdanningene, og som på denne måten styrer utdanningene til å imøtekomme samfunnets krav og mål for å kunne utøve et yrke (Blom, 2007, s. 18). Her er vi altså tilbake til hvordan lojaliteten til både mennesket og samfunn etableres.

5.1.1 Karriereveiledning som profesjon

For å fremheve karriereveiledning som en profesjon gjennom samhandlingen mellom politikk, kunnskap og verdier, har jeg laget en illustrasjon for å synliggjøre dette. Figuren viser hvordan forholdet mellom de ulike delene henger sammen, og hvordan forholdet mellom dem må gå begge veier for å kunne fungere.



Politikken, som representerer samfunnets interesser og som legger føringer gjennom sitt mandat gjennom lover og forskrifter med utgangspunkt i de politiske diskursene, er den overordnede faktoren i denne modellen. Det er dermed politikken som er styrende for karriereveiledningen, for hva den skal inneholde, og hvordan den skal gjennomføres. På den ene siden av triangelet ser vi samhandlingen mellom politikk og kunnskap.

Som illustrasjonen viser legger politikken føringer for hva slags kunnskap og kompetanse karriereveiledningen skal inneholde, men det gjelder ikke bare for hvilken fagkompetanse en karriereveileder må ha, men også innsikt og kompetanse om de ulike diskursene og hva som er et ønsket mål for samfunnet. Det betyr at karriereveilederen må være oppdatert på det som rører seg i samfunnet og hva som er samfunnets behov til enhver tid. På denne siden mellom politikk og kunnskap finner vi også terminologi som et eget felt. Dette fordi det er språket som er grunnlaget for kommunikasjon mellom mennesker, og det er derfor nødvendig at man snakker det samme språket, det vil si å ha sammenfallende kunnskap om den gjeldende

terminologien for karriereveiledning slik at det ikke oppstår misforståelser om hva som ligger til grunn for begrepene.

På den andre siden av triangelet ser vi samspillet mellom politikk og verdier. Herunder finner vi verdiene som skal imøtekomme menneskenes behov, men også samfunnets behov. Vi kan se at lojalitet og ansvar vektlegges, men at det også går begge veier. Politikken har ansvaret for å ivareta befolkningen gjennom ordninger og styringsstrukturer. Når borgerne føler seg ivaretatt er de også lojale mot myndighetene og godtar ordningene og styringsstrukturene som er lagt. For karriereveiledningen som profesjon vil det her være nødvendig å se på hvilke kvaliteter og verdier som det enkelte individ har for å imøtekomme det enkelte menneskets behov, gitt at det skjer innenfor handlingsrommet som er gitt fra myndighetene gjennom rammer og ordninger. Her vil det kunne oppstå verdikonflikter mellom samfunn og individ av ulike årsaker, og det er karriereveilederens oppgave å dempe en eventuell konflikt ved å finne løsninger gjennom å reise etiske spørsmål. Målet vil være å finne en middelvei som kan aksepteres av begge parter gjennom ansvarliggjøring og lojalitet, og vi kan se at karriereveiledningen vil stå i en spagat for å i møte komme politikkenes krav om å realisere diskursene og samtidig ta vare på verdiene som man treffer på i møte med individet.

På triangelets nedre linje ser vi samspillet mellom kunnskap og verdier, og det er her karriereveiledningens bredde kommer til syne. Karriereveilederen har sitt virke der hvor man får brukt fagkompetansen sin i møte med enkeltmenneskene og deres verdier i form av karriereveiledning. Ved å trekke inn den loddrette pilen så ser vi at politikken direkte påvirker hvordan karriereveiledningen skal foregå. Det er gjennom mellommenneskelig samhandling og kommunikasjon at karriereveilederen imøtekommer de overordnede politiske forventningene og kravene som ligger til grunn for karriereveiledningen, gjennom ordninger og strukturer og individuelle tilpasninger og behov.

5.2 Karriereveiledning i en nyliberalistisk drakt

Nyliberalisme kan sies å være en samlebetegnelse på teorier og ideologier som gjelder for økonomi og politikk (Thorsen, 2024). Hvordan samfunnet skal styres og organiseres fra et nyliberalistisk perspektiv handler om at hovedpilarene i samfunnet bør styres ut fra markedsøkonomiske prinsipper, noe som står i en kontrast til det humanistiske synet man hadde i 1960-årene (Bergmo-Prvulovic, 2012, s. 156). Svein Hammer (2021, s. 65) peker på

samfunnsendringene som har skjedd de siste 40 årene, og han viser til Mitchell Deans mening om at dette var en konsekvens av den sosialdemokratiske og sosiale politikken som ble ført på 1970-tallet som mot slutten var moden for nytenkning, og at det med det var rom for mer liberale og nyliberale ideer. Med dette som utgangspunkt bruker Hammer Foucaults tanker om governmentality når han ser på hvordan vår virkelighet ser ut, hvor den historiske pastorale makten med tilhørende maktteknikker, deriblant et ovenfra og ned syn, blir adoptert inn i styringsverktøyene som staten benytter seg av. Hammer skisserer tre ulike styringsnivåer som vil bli presentert videre i neste avsnitt (Ibid., s. 70), og man kan ikke, ifølge Foucault, tenke at governmentality er ensbetydende med et statsstyre, eller en regjering, men heller formingen av andres liv gjennom å styre, utøve makt og kontroll som en måte å handle på, og at de som står for denne formingen av folks liv er myndighetene (Sandmo, 1999, s. 89). Roger Kjærgård (2018, s. 19) på sin side presenterer et governmentalt perspektiv som en synliggjøring av makt og styring. Han trekker dette inn mot karriereveiledningsfeltet og viser til at dette perspektivet viser hvilke tanker og rasjonaliteter som blir brukt innen karriereveiledning i form av ulike dimensjoner. (Bergmo-Prvulovic, 2012)

Et eksempel på politiske styringsverktøy er NOU-rapporter som sier noe om tingenes tilstand på ulike områder. I NOU 2016:7 *Norge i omstilling-karriereveiledning for individ og samfunn* (2016) kan vi i innledningen lese nettopp det som Hammer (2021) beskriver over om de markedsøkonomiske tankene og den nyliberalistiske ånden som preger dagens samfunn. Her blir det vektlagt at det norske samfunnet møter store utfordringer i årene som kommer, og at folk må regne med å bytte arbeid flere ganger gjennom livet. Vinklingen presenterer karriereveiledning som et viktig virkemiddel og nøkkelen for å få til en løsning i en slik omstillingsfase.

Det første styringsnivået som Hammer (2021, s. 70) skisserer, er skillet mellom rett og galt og han mener at det er dette som utgjør selve kjernen forholdet mellom staten og oss som befolkning. Det er på dette nivået vi får kjennskap til hva som er våre rettigheter, men også hva som er våre plikter. Som et eksempel på disse rettighetene og pliktene kan følgende sitat som er hentet fra innledningen i NOU 2016:7 være illustrerende; «Mer presset økonomi, omstilling og endrede kompetansebehov, ny teknologi, grønt skifte, og demografiske endringer, vil til sammen tvinge fram endringer i arbeidslivet som samfunnet og innbyggerne må respondere på» (NOU 2016: 7, 2016, s. 10). I eksemplet blir verbet *må* brukt, og det har den hensikt at innbyggerne må vise handlekraft og aktivt gjøre noe, og det finnes ingen alternativer til dette. En av betydningene til verbet *å måtte* er ifølge Språkrådet en «sterk

oppfordring, påminning eller advarsel» (Språkrådet, u.d.). Om man skal tolke sitatet i lys av Hammer så kan man se at det kreves at innbyggerne gjør nødvendige grep for å imøtekomme endringene som kommer, og at dette er nødvendig slik at vi kan opprettholde våre rettigheter og statens forpliktelser overfor oss som befolkning, noe som bekreftes av den videre beskrivelsen av endringene «Produktivitetskommissjonen har pekt på en rekke endringer som krever omstilling og tilpasningsevne både fra samfunnet og enkeltmennesket» (NOU 2016: 7, 2016, s. 10).

Foregående eksempel tar også for seg Hammer sitt neste styringsnivå som omhandler å tilpasse ordninger og praksiser til den enkelte borger slik at den er klar for deltakelse i samfunnet, og til å være et samfunnsmessig velfungerende individ. Under dette punktet ligger statens oppgave i å vite hvem vi er som borgere, og for å kunne benytte seg av ulike maktteknikker i arbeidet med å forme oss slik at vi passer inn i deres bilde (Hammer, 2021, s. 70).

Det tredje og siste styringsnivået Hammer (2021, ss. 70-71) nevner handler om helheten mellom samfunn og mennesker, der statens viten om befolkningen knyttes sammen med makten til å gjøre risiko så liten som mulig, og samtidig gjøre mulighetene så store og mange som mulig i et mellommenneskelig samspill gjennom mønstre og prosesser. «Utvalget har fått utført en samfunnsøkonomisk analyse som illustrerer den potensielle gevinsten for samfunnet dersom man gjennom karriereveiledning kan gjøre ledighetsperiodene kortere og derigjennom redusere både tap i verdiskapning og offentlige ytelser» (NOU 2016: 7, 2016, s. 10). Å bruke analyse og statistikk om befolkningen vil bidra til at staten i større grad ser på befolkningen som en ressurs. Befolkningen blir formet av miljøet, og kan gjennom strategisk vis formes slik at enkeltindividet kan utnytte hele sitt potensiale, noe som i forlengelsen vil gagne samfunnet. Det vil med andre ord si at det foregår et samspill mellom staten og befolkningen for å ivareta markedsøkonomien slik Foucault ser det (Hammer, 2021, s. 71), og ifølge Bergmo- Prvulovic (2012), så er det ikke gjort undersøkelser hvorvidt karriereveiledning skal tilfredsstillende individet eller samfunnet, men ut fra Hammer sitt synspunkt innledningsvis vil det ved første øyekast være samfunnets interesser som skal ivaretas som følge av det nyliberalistiske tankegodset. Lars Gunnar Lingås forklarer fra sitt ståsted at denne styringsideologien er det som kalles for New Public Management, og er tilpasset den markedsliberalistiske, og kan sees på å være en middelvei og en balansegang mellom sosialdemokratiet og den liberale ideologien som forkastet staten som tjenesteyter på 1980-tallet. Faren med New Public Management slik Lingås (Kjærgård & Plant, 2018, s. 67) ser det

er at det setter karriereveiledningen i fare ved at den blir et instrument for den politiske ideologien, hvor det har innvirkning på blant annet, språk, tanker, organisering, og dermed hindrer at karriereveiledning kan stå som et eget fagfelt med et eget samfunnsmandat, og med frihet i utøvelsen, innhold og prioriteringer.

Underforstått vil det kanskje være mulig å si at i disse tre styringsnivåene som Hammer (2021, s. 70) presenterer finnes en balansegang mellom stat og individ fordi ordningen framstiller karriereveiledning som noe frivillig, og som noe som vil komme individet til gode, mens det kanskje egentlig er en gjennomtenkt strategi som er styrt fra myndighetene side ut fra deres diskursområde for å ivareta samfunnet som helhet, og som fra et nyliberalistisk perspektiv har markedsøkonomien som et styrende prinsipp. Om ordningen i større grad hadde vært styrt slik at statens makt hadde vært mer synlig for borgerne er det ikke sikkert at den hadde kunne vært å anse som like gunstig, fordi borgene muligens kunne ha følt det som tvang, og heller ikke sett statens hensikter med ordningen.

5.3 Makt i samfunnsstrukturene

Foucault hevder at makt finnes overalt i samfunnet (Engelstad, 2011, s. 14). Han deler makt inn to former, hvor den ene delen er «rett til død» (Sandmo, 1999, s. 85), og som kan sies å være en maktform som har gått ut på dato fordi denne formen for makt er negativ og tilhører en annen tid. Den andre maktformen «rett til liv» (Ibid., s. 85) er den maktformen som vi fortsatt lener oss mot, og som tok form på 1700-1800-tallet. Denne formen for makt handler om hvordan institusjoner og relasjoner påvirker menneskers tilværelse på flere plan. Slik Skrede (2018, s. 28) beskriver makt så opererer den som en produktiv størrelse, og er ansett som noe positivt for å få noe til å skje i samfunnet, altså en sosial endring som igjen kan være av en liten eller stor betydning (Engelstad, 2011, s. 13). Ulvestad (2012, s. 141) er også enig i at makt finnes overalt, og legger til at den finnes som både personlig og institusjonalisert makt, og at den kan opptre både som uformell og formell, men også som skjult eller åpen. Han legger også til makt er i utgangspunktet et gode. Det er nemlig slik at samfunnet trenger maktrelasjoner for å fungere. Jørgensen og Phillips (1999, s. 49) forklarer denne produktive maktformen som en makt som ingen egentlig har, eller besitter, men de bruker maktbegrepet om krefter og prosesser som bidrar til å danne en meningsfull, sosial verden som vi er en del av. Ut fra dette vil det være mulig å si at sosial praksis har en dobbeltbetydning for menneskers handlinger, hvor de på den ene siden er individuelle, mens på den andre siden er

institusjonaliserende (Ibid., s 28). Det finnes motmakt til dominerende maktstrukturer, og vi skal ikke være redd for å ta i bruk dem som en del av å bestemme over eget liv (Ulvestad, 2012, s. 142).

Foucault er opptatt av hvordan kunnskap tar form, og han hevder det skjer innenfor de vitenskaper som omhandler mennesker, der maktrelasjonene gjør individer til objekter og gjenstander for makt og viten. Det er i disse relasjonene som vi finner sannheten, ved hjelp av diskursen- gjennom språket (Sandmo, 1999, s. 87). Engelstad (2011, s. 18) forklarer at Foucault knytter forståelsen av språklig makt og ideologier sammen med vitenskapens språk. Det kan derfor være mulig å hevde at kunnskap og makt er gjensidig avhengig av hverandre, og det kan ikke opprettes et maktforhold om det ikke ligger et kunnskapsområde til grunn, og det foreligger heller ingen kunnskap dersom det ikke forutsetter maktforhold, slik som Ulvestad (2012, s. 151) nevner.

Innenfor diskursanalysen presenterer Foucault med utgangspunkt i Althussers teori, påstanden om at det er subjektet som skaper diskursen. I dette perspektivet sees subjektet i sammenheng med ideologien, og hvordan de ulike diskursene tiltaler individet som subjekt. Problemet, slik det blir presentert i Jørgensen og Phillips (1999, ss. 24-25), er at ideologien gjør det slik at relasjoner blir uklare, vanskelige å gjenkjenne eller å gjennomskue, og at ideologien har et formål om å skjule sannheten for subjektet. Språket er også en del av denne konstruksjonen av individet sosiale posisjon, og omgjør individet til et subjekt. Fordi vi blir ilagt rollen som subjekt blir de personlige problemene som oppstår for oss, som vår egen jobb å løse, og det blir derfor vanskelig å gjøre motstand mot de som sitter med makten (Ibid., s. 24-25).

5.4 Karriereveiledning i politiske plattformer

Stortingsvalget i 2013 resulterte i en regjering med Høyre ved roret. Sammen med Fremskrittspartiet, Kristelig folkeparti og Venstre ble det dannet en samarbeidsregjering som sammen skulle styre landet de neste fire årene. Ved neste Stortingsvalg i 2017 ble Høyre igjen det største partiet, og fikk dermed fortsette regjeringssamarbeidet sammen med de tre andre partiene fra sist valg. I et slikt samarbeid er det viktig at partiene sammen, gjennom samarbeid og forhandlinger finner fram til sitt felles politiske ståsted, og det er ut fra dette arbeidet det dannes en politisk plattform. I dette tilfellet er det en tverrpolitisk plattform, hvor man har klart å definere det politiske grunnlaget for denne regjeringen og det som vil være deres felles

politiske ståsted. En politisk plattform vil derfor vise retningen innen politikken for veien videre som partiene har blitt enige om, og den vil også si noe om innen hvilke områder den politiske innsatsen skal settes gjennom et organisatorisk arbeid.

Når en regjering er inne i sin andre stortingsperiode vil det si at de også har fått mulighet til å gjennomføre mye av politikken sin uten avbrudd. Det er derfor av interesse å se nærmere på hvordan de politiske plattformene som er utarbeidet av den foregående regjeringen, har tatt form, og endret seg fra 2013 og frem til den siste ble utformet i 2019. Det er elementer som kan relateres til karriereveiledning som vil bli trukket fram fra disse plattformene. I 2021 ble det et regjeringsskifte, hvor Arbeiderpartiet og Senterpartiet nå sitter i regjering og som sammen har makten. Det er derfor aktuelt å se på deres regjeringsplattform *Hurdalsplattformen*, for å se hvordan de vektlegger karriereveiledning, og hvordan dette kommer til syne i dette dokumentet.

5.4.1 Sundvollen-plattformen

I *Sundvollen-plattformen* fra 2013 som er utarbeidet i et samarbeid mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig folkeparti og Venstre står det at: «Skolen skal kvalifisere elevene for arbeidsliv og høyere utdanning» (Regjeringen, 2013). Her kunne man kanskje tro at det er karriereveiledning det er snakk om, men om man leser videre kan man se at det er undervisningen som skal bidra til denne kvalifiseringen, og at elevene skal være delaktige i prosessen. «Det er viktig at elevene får medvirke i vurderingen av kvaliteten på undervisningen» (Regjeringen, 2013). Likevel kan vi finne et satsingsområde som vi kan knytte til karriereveiledning hvor det står at regjeringen vil: «Styrke rådgivningstjenesten for å støtte elevene i viktige utdanningsvalg og sosiale spørsmål. Det skal stilles krav om regelmessig etterutdanning» (Regjeringen, 2013). Hva vi kan lese ut av dette kan er at rådgiverne i skolen skal hjelpe elevene med både yrkes- og sosialrådgiving. Implisitt kan vi oppfatte at det ligger en forventning her om at de som skal utøve rådgivingen skal være kvalifiserte og ha relevant utdanning innenfor feltet. Dette kan kanskje ha en sammenheng med at ved mange skoler er rådgiver en funksjon og ikke en stilling. Skolens ansvar for nødvendig rådgiving er tydelig og synliggjort i den gjeldende Opplæringsloven der vi kan lese i forskriften til § 22-4. *Ansvar* at «Skoleeigar er ansvarleg for å oppfylle eleven sine rettar etter §22-1 til 22-3, jf. *Opplæringslova* §13-10». «Ansvaret inneber mellom anna at begge formene for rådgiving skal utførast av personale med relevant kompetanse for dei to områda»

(Kunnskapsdepartementet, 2009). og at «Skolen skal arbeide systematisk og planmessig for å sikre at rådgivingstilbudet blir tilfredsstillende» (Ibid.,2009).

Ordet karriere er ikke nevnt noen sammenheng verken som begrep alene, eller sammensatt med andre ord i *Sundvolden-plattformen*, og det er kun i delen som omhandler skole som vi kan finne det som kan relateres til karriereveiledning. *Sundvollen-plattformen* skiller ikke mellom grunnskole og videregående skole i sine satsingsområder, men ser all form for skole under ett. Utdanningsvalg er jo ett begrep vi kan legge merke til, og som vi kan knytte direkte til ungdomskolen og faget med samme navn, mens i videregående opplæring finnes det ikke noe tilsvarende fag.

5.4.2 Jærløya-plattformen

Den neste politiske plattformen som ble utarbeidet er *Jærløya-plattformen* (Regjeringen, 2018) som ble lagt fram i 2018, og er utformet i et samarbeid mellom Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Ved gjennomgang av dokumentet er det fortsatt bare under overskriften *kunnskap* hvor vi finner begrep som vi kan knytte direkte til karriereveiledning. I denne plattformen er det nå et skille mellom grunnskole og videregående opplæring. For grunnskolen er utdanningsvalg og det som kan knyttes til dette ikke lenger synlig i plattformen, men vi kan nå se konturene av en mer spesifisering av hva som er satsingsområdene for rådgivingstjenesten i den videregående opplæringen for denne regjeringen.

Vi kan lese under overskriften videregående opplæring at: «Videregående opplæring skal gi elever grunnlag for videre studier eller yrkesaktivitet» (Regjeringen, 2018). Til sammenlikning med *Sundvolden-plattformen* (2013) er det tydelig at opplæringen og undervisningen er av betydning for det som skal komme etter videregående opplæring, men formuleringen kan også gi et hint og rom for tolkning av at dette grunnlaget også innebærer informasjon og kjennskap til det som kommer senere av studier og yrkesaktivitet. For å få en bekreftelse av denne tolkningen kan vi se på begrunnelsen for formuleringen som lyder: «Her legges grunnlaget for den enkeltes karrierevei, og det er derfor viktig med en god rådgivingstjeneste» (Regjeringen, 2018). Ved å bruke virkemiddelet gjentakelse av ordet *grunnlaget*, også i dette sitatet, gjør at vi oppfatter sammenhengen og også kan knytte det første sitatet til underforstått å gjelde karriereveiledning. Dette er også første gang vi møter et

karrierebegrep i disse politiske plattformene, og vi kan se at *den enkeltes karrierevei* er det som skal stå sentralt i rådgivingen.

For å skulle imøtekomme sitt eget satsingsområde innen rådgivingstjenesten vil regjeringen: «Styrke rådgivnings- og veiledningstjenesten, herunder videreføre en egen rådgiverutdanning» (Regjeringen, 2018). Dette er første gang vi møter veiledning som begrep, og det er med på å gi en pekepinn på hva rådgivertjenesten skal inneholde, og det samme gjelder innen rådgiverutdanningen. Fra 2013 til 2018 har satsingen på utdanning for rådgivertjenesten gått fra å sørge for relevant etterutdanning til å satse på en egen rådgiverutdanning, og det kommer fram i denne plattformen at utdanningen for rådgivere skal videreføres. Det skilles ikke lenger på yrkesrettet rådgiving og sosialrådgiving som vi kunne se det ble gjort i Sundvolden-plattformen. Vi ser her at funksjonen som rådgiver endrer seg mot en veilederrolle, selv om rådgiverrollen også blir stående.

5.4.3 Granavolden-plattformen

Det er bare ett år mellom den forrige politiske plattformen, Jæløya-plattformen (Regjeringen, 2018), ble publisert til *Granavolden-plattformen* (Regjeringen, 2019) ble utformet. Denne plattformen ble også utformet av partiene Høyre, Framskrittspartiet, Venstre og Kristelig folkeparti i 2019.

Det er ikke så store endringer i *Granavolden-plattformen* om man skal sammenlikne den med den forrige politiske plattformen. Vi kan i *Granavolden-plattformen* (Regjeringen, 2019) lese at mandatet for rådgivingstjenesten som er lik som i *Jæløya-plattformen*: «Videregående opplæring skal gi elever grunnlag for videre studier eller yrkesaktivitet. Her legges grunnlaget for den enkeltes karrierevei, og det er derfor viktig med en god rådgivingstjeneste». Selv om dette er identisk formulert i de to plattformene er satsingsområdet av ulik art, og vi kan se en mer grundig spesifisering og plassering av ansvaret for rådgivings- og veiledningstjenesten i *Granavolden-plattformen*. Der vi kan lese at regjeringen vil: «Styrke rådgivnings- og veiledningstjenesten, herunder gi fylkeskommunene og karrieresentrene en sterkere rolle i utdanningsvalg i grunnskolen, og videreføre en egen rådgiverutdanning» (Regjeringen, 2019). Ut fra dette kan vi lese at det ikke lenger bare er i skolens tjeneste man kan få rådgiving- og veiledning, men også i egne karrieresentre, som i samarbeid med de videregående skolene er ansvarlige for å bidra til å danne grunnlaget for *den enkeltes*

karrierevei. Satsingen på egen utdanning for rådgivere skal fortsatt videreføres, og det kan være realistisk å se utviklingen av karrieresentrene i sammenheng med satsingen på veiledning- og rådgivingstjenesten og etableringen av en egen rådgiverutdanning.

Nå er det jo slik at det er den enkelte fylkeskommunen som skoleeier, som er den som har ansvaret for rådgivingstjenesten i videregående opplæring, samtidig som de også drifter karrieresentrene i fylket. I likhet med *Jæøløya-plattformen* finnes det ikke en egen definisjon av rådgiving- eller veiledningstjenesten for grunnskolen i *Granavolden-plattformen*, ei heller nevnes utdanningsvalg før man kan se det i formuleringen som er knyttet til videregående opplæring. Man kan muligens si at både rådgivings- og veiledningstjenesten i videregående opplæring og karrieresentrene sammen, eller hver for seg, skal være bidragsyttere til at elever i grunnskolen gjennomfører utdanningsvalg, det være seg faget i skolen, eller valget om en utdanning som springer ut fra dannelsen av *den enkeltes karrierevei*. Men det kan også gi signaler om at karrieresentrene er tilgjengelige for andre grupper mennesker som vi ikke ser i direkte tilknytning til skolen, selv om dette ikke er tydelig definert.

I *Granavolden-plattformen* (Regjeringen, 2019) møter vi igjen begrepet utdanningsvalg som vi ble kjent med i *Jæøløya-plattformen*, men det står ikke om det skal gjelde faget utdanningsvalg som vi kjenner fra skolen, eller om det inneholder et mer generelt innhold om det å foreta et utdanningsvalg. Et annet begrep som vi møter i denne plattformen, er karrieresenter. Uten at vi får en nærmere beskrivelse av verken ordet eller innholdet i disse karrieresentrene, så klarer vi likevel å oppfatte at det skjer en i utvikling innen veilednings- og rådgivingstjenesten ved å se på hvordan det blir formulert

5.4.4 Hurdalsplattformen

I 2021 ble det et regjeringsskifte i Norge og den nye regjeringen som er bestående av Arbeiderpartiet og Senterpartiet har også utarbeidet en regjeringsplattform, *Hurdalsplattformen* (Regjeringen, 2021), som fremmer deres politikk og satsningsområder. I denne plattformen er ikke satsingen på det vi kan gjenkjenne som karriereveiledning og begrep brukt i forbindelse med karriereveiledning synlig, og verken rådgiver- eller veiledningstjenester, eller karriereveiledning er nevnt. Riktignok er rådgiver nevnt, men da andre sammenhenger som eksempelvis «(...) religiøse rådgiverrolla (...)» (Regjeringen, 2021, s. 72), og *karrierevei* nevnes i kulepunktet hvor «regjeringen vil legge til rette for flere

karrierevegar i skulen (...)» (Regjeringen, 2021, s. 52), men dette handler om satsing på lærerne og ikke om karriereveiledning.

Selv om begrepene som vi har blitt kjent med gjennom de foregående plattformene ikke lenger er synlige i *Hurdalsplattformen*, så møter vi derimot på *livslang læring* som et nytt begrep, og som gjentas flere ganger i kapittelet *Kunnskap for framtida*. Vi kan blant annet se begrepet brukt i formuleringer som; «Utdanning og livslang læring må vere tilgjengeleg der folk bur. Slik blir det enklare for folk å få kompetansepåfyll og meir utdanning, mens bedrifter og kommunar kan rekruttere breiare og få tilgang på fleire fagfolk» (Regjeringen, 2021, s. 55), og i kulepunkt som dette; «Gjennomgå finansieringssystemet slik at det fremmer det breie samfunnsoppdraget til lærestadene, varetar ein desentralisert struktur og bidrar til betre studiekvalitet og livslang læring» (Regjeringen, 2021, s. 55). Det er også et eget underkapittel som heter *Kompetansereform for livslang læring* (Regjeringen, 2021, s. 57), hvor to av kulepunktene er at regjeringen vil; «Gjennomføre ei brei kompetansereform for arbeidslivet og leggje fram ein langtidsplan for livslang læring», og at regjeringen vil «sikre at staten bidrar til finansieringa av kompetansereforma som del av eit trepartssamarbeid, og vurdere å opprette eit kompetansefond for å finansiere livslang læring».

Om man skal tolke innholdet i disse eksemplene som er gitt over er det tydelig å se at livslang læring må sees i sammenheng med kompetanse og utdanning, både på et individnivå, men også på et samfunnsnivå, men begrepet blir ikke definert noe nærmere. Det er likevel mulig å se ut fra formuleringene at dette ikke bare gjelder for folk som skal ta en utdanning, men at det implisitt beskriver nødvendigheten med kompetanseendringer i forbindelse med omstillingsprosesser og endringer i arbeidslivet. Hvordan dette skal foregå på et mer detaljert nivå blir ikke beskrevet, men det kan være mulig å argumentere for at det lokale NAV-kontoret pålegges en del av ansvaret ut fra denne generelle formuleringen; «Det lokale NAV-kontoret skal være et tilgjengelig kontaktsted for alle arbeids- og velferdsforvaltningens tjenester og bidra til at brukeren får tilbud om helhetlig oppfølging av sine behov uavhengig av eierskapet til ytelser og tjenester» (Regjeringen, 2021, s. 47). Begrunnelsen styrkes også fordi NAV slik det er i dag, har en sentral rolle i karriereveiledningen av mennesker, og at dette er noe som vil bli videreført.

Det er interessant å se endringene i ordlyden i fra Solberg-regjeringene sine plattformer til Støre-regjeringen sin plattform, hvor det politiske perspektivet kommer tydelig fram. Det er helt tydelig å se i plattformene som er utarbeidet fra Solberg-regjeringen at det enkelte individet som har ansvar for sin egen karrierevei, men det i Hurdalsplattformen er mer tydelig

å se at det er regjeringen, staten og kommunene som blir tillagt ansvaret for at livslang læring for enkeltmennesker skal oppnås.

5.5 NOU- Mål og mening

NOU er ifølge (Hansen, 2020) en fellesbetegnelse for Norges offentlige utredninger som er statlige rapporter som i lys av ulike samfunnsutfordringer skal bidra til løsninger, tiltak, strategier og handlinger gjennom drøfting. Det er regjeringen som bestiller en slik rapport, og en NOU er ofte det første skrittet i en prosess innenfor et spesifikt område, hvor utvalget består av fagekspertter.

NOU 2016:7 *Norge i omstilling- karriereveiledning for individ og samfunn* er også en slik rapport som ble bestilt etter OECD sin uttalelse og rapport om strategiplan for ferdigheter i Norge i 2014. Hensikten med en slik strategiplan er å fortsatt sikre sosial og økonomisk vekst i Norge når utfasingen av oljeproduksjonen vil skje, og at man derfor må utnytte de menneskelige ressursene på en ny måte for å opprettholde og øke Norges inntjening i en omstillingsfase (OECD, 2014, s. 10). Det er nå slik at mange norske borgere må gjøre karriere- og utdanningsvalg flere ganger i løpet av livet, og derfor blir karriereveiledning sett på som nødvendig for å skape mer helhet i en slik prosess, både på et individ- og samfunnsnivå (NOU 2016: 7, s. 9). Dette fremgår også i Kvalitetsrammeverket for Karriereveiledning hvor det står at «Det overordnede målet er at kvalitetsrammeverket skal bidra til karriereveiledningstjenester av høy kvalitet i alle sektorer i Norge» (Kompetanse Norge, 2019, s. 6), og hvor det også her vises til anbefalinger som fremgår ut fra OECD-rapporten.

Cathrine Holst (2019, s. 1) drøfter i sin artikkel hva en god NOU er, og hvilke kriterier hun mener må ligge til grunn for at utredningene skal være gode. Hun nevner blant annet at NOU-ene skal være basert på kunnskap fra eksperter, og være satt sammen av ulike parter. Noen av kriteriene kan sprike, men det bør være rom for fortolkning, og det er viktig at mandatet blir ivaretatt for å sikre en god demokratisk prosess selv om det skal bidra til nyskaping og skape interesse for endringer.

Holst (2019, ss. 2-3) er også opptatt av makt, og mener det ligger mye usynlig politisk makt i slike NOU-er fordi slik hun beskriver dem så kan offentlige utredninger være premissgivende for prioriteringer som blir gjort politisk. Hun fremhever at det ikke er så mange som bryr seg

om disse rapportene, og at det er mye som ikke skjer i offentligheten med videre arbeid, slik at det er vanskelig for dem som står utenfor saken å se hvilke ekspertdiskurser som gjelder, hvilke vurderinger og reguleringer som blir gjort. Samtidig er hun positiv til at det er flere eksperter, og mindre politikere i slike utvalg nå enn tidligere, men at man bør unngå at ekspertene kommer kun fra ett fagfelt. Likevel trekker hun fram at sammensetningen av eksperter også vil kunne variere ut fra hva bestillingen av NOU-en går ut på (Holst, 2019, s. 6).

Om vi skal se på hvordan utvalget for NOU 2016:7 er satt sammen så kan vi se at det består av 10 personer, derav flere representanter fra høyskole- og universitetssektoren, samt en fylkesmann, en leder for et karrieresenter, og andre som er titulert som rådgivere eller seniorrådgivere. Det vil være naturlig å tenke at disse også kan være tilknyttet utdanningssektoren på en eller annen måte uten at det er nærmere undersøkt (NOU 2016: 7, ss. 14-15). I og med dette er en bestilling fra regjeringen på bakgrunn av OECD-rapporten er det kanskje ingen grunn til å stille spørsmål ved sammensetningen siden dette kan sies å være oppløyd mark, og fordi karriereveiledning er et nokså nytt fenomen i norsk sammenheng (Kompetanse Norge, 2019, s. 7). Slik det også fremgår av kvalitetsrammeverket krever det på dette tidspunktet å samle noen av de hodene som besitter noe av erfaringen og kunnskapen innenfor karriereveiledningsfeltet for å komme dypere inn i materien i form av en modningsprosess, for så videre å gi en forankring og legitimitet til behovene som vil komme i fremtiden. Holst (2019, s. 6) kaller dette for kunnskapsinnhenting og er noe som kan videreføres gjennom regulering og implementering. Et av behovene som dette utvalget påpeker er å utvikle et nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning, og dermed var det behov for en ny gruppe av menneske som skulle ta arbeidet fra OECD-rapporten enda et skritt videre. Noen personer som også satt i utvalget for NOU 2016:7 blir med i dette videre utviklingsarbeidet med kvalitetsrammeverket.

5.6. Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning

Innledningsvis i *Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning* kan vi lese at: «det overordnede målet er at kvalitetsrammeverket skal bidra til karriereveiledningstjenester av høy kvalitet i alle sektorer i Norge. Kvalitet og profesjonalitet i karriereveiledningen er avgjørende for at tjenestene skal gi det ønskede utbyttet for både individ og samfunn» (Kompetanse Norge, 2019, s. 6). Kvalitetsrammeverket er en bestilling av

Kunnskapsdepartementet i etterkant av NOU-rapporten, *Norge i omstilling-karriereveiledning for individ og samfunn* (NOU 2016: 7, 2016, s. 10), hvor en av hovedanbefalingene etter utredningen var å utarbeide et kvalitetsrammeverk for å sikre et helhetlig system og sammenheng i karriereveiledningen. Ifølge NOU 2016:7 skal kvalitetsrammeverket inneholde standarder for karriereveiledning, som videre kan kategoriseres i fire elementer. Det skal gi tilgang for alle grupper, det skal ha et helhetlig innhold, det skal vise mekanismer for koordinering og samarbeid, og det skal gi karriereveiledning en gjennomgående kvalitet og profesjonalitet.

I NOU 2016:7 (ss. 17-19) framgår det ikke noen standard for bruk av fagtermer selv om det innledningsvis gjøres rede for karriereveiledning som begrep, og det blir gitt en definisjon av tre sentrale begreper som benyttes. Rapporten er mer rettet inn mot karriereveiledning som system og metode for å imøtekomme individ og samfunn og hvilke satsningsområder som det bør tas sikte på i så henseende.

Nasjonalt kvalitetsrammeverket for karriereveiledning (Kompetanse Norge, 2019) er delt inn i fire deler, og det skal gi oss retningslinjer innenfor etikk, kompetansesstandarder og karrierekompetanse i tillegg til kvalitetssikring. Sistnevnte er ikke tatt med i kvalitetsrammeverket siden dette er en del som inneholder etterarbeid etter at kvalitetsrammeverket har blitt tatt i bruk, og man da kan ettergå funksjonen det har i utøvelsen av karriereveiledning.

I denne gjennomgangen ser vi at vi allerede har møtt på flere av karrierebegrepene som blir benyttet i kvalitetsrammeverket. Begrepene er ikke gjort rede for i det første kapittelet av kvalitetsrammeverket, men det vises til flere karrierebegrep som er gjort rede for i fagrapporten hvor de faglige forslagene er presentert (Kompetanse Norge, 2019, s. 13). Når vi så går tilbake til delen i kvalitetsrammeverket som omhandler den faglige rapporten, så er det ikke nevnt hvordan utvalget har jobbet rundt presisering og redegjørelse av karrierebegrepet, men vi presenteres videre for fire begreper som de mener er sentrale i delkapittelet som følger (Kompetanse Norge, 2019, ss. 7-9).

5.6.1 Karrierebegrep i kvalitetsrammeverket

Kapittel 1.3 *Sentrale begreper* skaper en forventning om en redegjørelse og definisjoner av karrierebegreper som er brukt i dette kvalitetsrammeverket. I innledningen til dette

delkapittelet kan vi lese: «(...)gir behov for å kommentere hvordan vi bruker noen av de sentrale begrepene som er knyttet til arbeidet. Spesielt gjelder dette begrepene karriereveiledning, kvalitet og kompetanse!» (Kompetanse Norge, 2019, s. 9).

Karriereveiledning er nevnt 412 ganger i Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning og blir definert på følgende måte:

«Målet med karriereveiledning er at mennesker blir bedre i stand til å håndtere overganger, og til å ta meningsfulle valg knyttet til utdanning, læring og arbeid. Karriereveiledning gir mulighet for utforsking av den enkeltes situasjon, ønsker og muligheter og støtte til handling og valg. Karriereveiledning kan foregå individuelt og i gruppe, både fysisk og digitalt, og finner sted innenfor rammen av ulike organisasjoner og sektorer. Karriereveiledning skal tilbys av kompetente aktører, ha relevant faglig basis og utføres med høy grad av etisk bevissthet.» (Kompetanse Norge, 2019, s. 11).

For å finne en definisjon av begrepet karriereveiledning peker også Kvalitetsrammeverket implisitt på utfordringen med å finne en bestemt definisjon, og det vises til at siden karriereveiledning opptrer i ulike kontekster så kan definisjonen av begrepet være forskjellig ut fra hva det skal brukes til, hvilken faglig vektlegging som legges til grunn, og fra hvilket akademisk ståsted man ønsker å ha perspektivet fra. Det blir sitert fra Roger Kjærgård som hevder at karriereveiledning er et tema som har mye bredde og som kan være noe vagt og ubestemmelig (Kompetanse Norge, 2019, s. 10). Tar man dette i betraktning samtidig som man ser på utfordringen med å forstå begrepet ut fra flere kontekster og perspektiver gir det en forståelse av at det kan by på utfordringer å finne en bestemt definisjon.

Kvalitetsrammeverket peker tilbake til OECD sin definisjon av karriereveiledning fra 2004 som det henvises til og siteres fra i delkapittelet. Det viser også til ELPGN, som i denne sammenheng blir noe uklar fordi definisjonen ikke nevnes i dette delkapittelet, eller at denne definisjonen er å finne i NOU 2016:7 (ss. 25-26). Her burde begge definisjonene vært presentert i sin helhet for å skape en mer tydelig oversikt for hva som er med på å danne bakteppet for den nye definisjonen av karriereveiledning, særlig fordi det kommenteres at Kvalitetsrammeverkets definisjon av begrepet karriereveiledning ikke skal erstatte eller fortrenge andre definisjoner av begrepet, men at alle definisjonene samlet, vil sette rammene for hva karriereveiledning er og hva hensikten med karriereveiledning er (Kompetanse Norge,

2019, s. 11). En definisjon vi derimot kan finne i NOU 2016:7 er OECDs definisjon av karriereveiledning som begrep er;

«Karriereveiledning viser til tjenester og aktiviteter som skal hjelpe personer, uavhengig av alder og tidspunkt i livet, til å ta valg når det gjelder utdanning, opplæring og arbeid, og til å håndtere egen karriere. Tjenestene kan finnes i skoler, på universiteter og høyskoler, i opplæringsinstitusjoner og i arbeidsmarkedstjenester, på arbeidsplassen, i frivillig eller i privat sektor. Aktivitetene kan foregå på individuell basis eller i grupper, og i samme rom eller over avstand (inkludert telefon og nettbaserte tjenester). Disse kan inkludere informasjon (i trykket form, på nett eller annet), tester, veiledningssamtaler, karriereutviklingskurs og -programmer (for å hjelpe personer til å utvikle selvbevissthet, bevissthet om muligheter og karrierehåndteringsferdigheter), smakebitkurs (for å sammenligne alternativer før valg), jobbsøkerkurs og hjelp i overgangsfaser» (NOU 2016: 7, 2016, s. 17).

Utfordringen med at det ikke finnes noen tverrsektoriell felles definisjon av hva karriereveiledning er blir også nevnt i NOU 2016:7 (s. 17) hvor utfordringen knyttes til hvordan begrepet vil bli definert, som kan variere ut fra hvem som skal benytte seg av begrepet og i hvilken sammenheng. For å tydeliggjøre dette er det naturlig å trekke fram noen tidligere masteroppgaver som alle gir sin definisjon av karriereveiledningsbegrepet, og hvorfor de vektlegger og velger den definisjonen som de gjør. Persvold og Rueslåttén (2023, s. 15) kommenterer utfordringen med å definere karriereveiledning, men velger å støtte seg til OECD sin variant i sin oppgave, slik som de hevder mange andre også gjør, på samme måte som den er formulert i NOU 2016:7. Det samme gjelder for Eriksen (2022, s. 8) som siterer både innledningen til, og definisjonen av karriereveiledningsbegrepet i sin oppgave. En annen variant kan vi lese i masteroppgaven til Øyen (2023, s. 4) som velger å gå for Kvalitetsrammeverket sin definisjon av karriereveiledningsbegrepet på bakgrunn av sin innfallsvinkel til oppgavetema og avgrensning hvor Kvalitetsrammeverket ligger til grunn for hans fordypning. Poenget med disse eksemplene er at de kan bidra til å bekrefte utfordringen med at det ikke er noen felles tverrsektoriell definisjon slik som NOU 2016:7 (s. 17) påpeker, og at man derfor kan velge den varianten som passer en best til det formålet man trenger det til.

Kristin Landrø (2015) forsøker også å finne en definisjon på karriereveiledningsbegrepet, og selv om dette er gjort noen år før Kvalitetsrammeverket kom på bordet, er hennes forsøk på å finne en egen definisjon beskrivende for behovet for en enighet og en standardisering av

begrepet. Hun er opptatt av hva begrepet skal romme, og faller ned på at karriererådgiving vil være mer dekkende enn karriereveiledning, fordi, slik hun hevder, vil karriererådgiving som begrep favne både karriereveiledning og karriererådgiving om man tar utgangspunkt, slik hun gjør, i *counselor* og *counseling*, som overgripende begreper.

Som vi ser er det rom for å tolke karriereveiledning som begrep og hvor man tillegger det innhold ut fra bruksområde. Det kan kanskje være slik at etter at kvalitetsrammeverket ble implementert så bidrar det til mindre tvil om hva definisjonen av karriereveiledning er, men samtidig så bør det komme tydelig fram, og bringe klarhet for hva som ligger til grunn for definisjonen som er valgt, og særlig med tanke på at karriereveiledning som begrep nevnes hele over 400 ganger i kvalitetsrammeverket.

Kvalitet er det andre av de tre begrepene som blir fremhevet i kapittel 1.3.2 som et sentralt begrep i Kvalitetsrammeverket for karriereveiledning, og kvalitet er nevnt 66 ganger underveis i rammeverket. For å definere og forklare begrepet kvalitet er det brukes det av Kvalitetsrammeverket et sammendrag og en delvis omformulering av Store norske leksikon sin definisjon av kvalitetsbegrepet. Omformuleringen lyder som følger: «Kvalitet omhandler i hvilken grad en samling iboende egenskaper ved et fenomen oppfyller behov eller en forventning som er angitt, vanligvis underforstått eller obligatorisk» (Kompetanse Norge, s. 11). Ut fra denne formuleringen overføres innholdet av kvalitetsbegrepet til å beskrive hva som forventes av kvalitet innenfor karriereveiledning, og dette kan være noe som kan sies å være å være relevant.

Videre i kapittelet blir kvalitetsbegrepet brukt i sammensatte ord hvor kvalitet er den andre delen av det sammensatte ordet. Her blir det brukt begrep som *resultatkvalitet*, *strukturkvalitet*, *prosesskvalitet* og *totalkvalitet*. Disse sammensatte begrepene blir definert og forklart, men det gjør ikke den første delen av ordene alene slik som den siste delen som består av -kvalitet. Ifølge Termlosen (Suonuuti, 2020, s. 17) er begrep alltid knyttet til andre begrep, og er derfor ikke uavhengige. Fordi et begrep vil være avhengig av et annet begrep, så betyr det at de danner et begrepssystem, og disse systemene kan variere i kompleksitet. For at man kan sette begrepene inn i et system, og for å kunne definere dem må man derfor analysere forholdet mellom begrepene. I disse tilfellene hvor kvalitet er en del av et sammensatt ord er kvalitet det overordnede begrepet, mens *resultat*, *struktur*, *prosess* og *total* vil være de underordnede begrepene. Dette er hva Termlosen (Suonuuti, 2020) kaller for generiske relasjoner mellom begrepene. Altså et overordnet begrep som kvalitet kan deles inn i underordnede begreper som f.eks prosesskvalitet.

Det tredje begrepet som fremheves som et sentralt begrep i Kvalitetsrammeverket er kompetanse, og Kvalitetsrammeverket lener seg på Kompetanse Norge sin definisjon av kompetansebegrepet som er «(...) evnen til å løse oppgaver og mestre utfordringer i konkrete situasjoner. Kompetanse inkluderer våre kunnskaper, ferdigheter og holdninger og hvordan disse brukes i samspill» (Kompetanse Norge, 2019, s. 13). Dette ser ut til å være en komprimert definisjon som er satt sammen av flere andre definisjoner av kompetansebegrepet, og bakgrunnen for dette argumentet kan vi se ut fra hvordan både Fagfornyelsen og NOU 2019:2 definerer kompetanse.

I Fagfornyelsen blir kompetanse definert på denne måten; «Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning» (Udir, 2020). Fagfornyelsen legger til, som vi kan se, refleksjon og kritisk tenkning som viktige faktorer i tillegg til de generelle punktene som også Kompetanse Norge bruker i sin definisjon. I NOU 2019:2 blir en enda bredere definisjon av kompetansebegrepet benyttet der kompetanse sees på som et samlebegrep hvor samspillet mellom kunnskap, forståelse, ferdigheter, egenskaper, holdninger og verdier er det som utgjør noens kompetanse, og det er nødvendig å se disse i sammenheng og ikke hver for seg (NOU 2019: 2, 2019).

Etter redegjørelsen av begrepene over, *karriereveiledning, kvalitet og kompetanse*, som går over skriften *Sentrale begreper* i kapittel 1.3, så avsluttes dette kapitlet med å si at det også finnes andre sentrale begreper slik som «karrierekompetanse, karrierelæring, kompetansestandard og profesjonsetikk» (Kompetanse Norge, 2019, s. 13), og disse begrepene samsvarer med inndelingen av Kvalitetsrammeverket, og det kan stilles spørsmål til hvorfor disse ikke er gjort rede for på samme måte som de andre tre. For å finne ut av dette skal nå disse fire delene undersøkes, for å se om begrepene blir definert og redegjort for i delene med tilhørende overskrifter.

Et av de andre sentrale begrepene som blir vektlagt i kvalitetsrammeverket er *profesjonsetikk*. Dette er et sammensatt ord med generiske relasjoner (Suonuuti, 2020, s. 17) slik som tidligere forklart. Det har tidligere i denne teksten vært gjort rede for hva en profesjon er, så før vi går videre er det nødvendig å se nærmere på hva etikk er, for å få klarhet i begrepet. Etikk kan vi knytte til Platon som knytter etikken til verdiene et menneske har og som kan sies å være utgangspunktet for dets valg og handlinger. Det som står sentralt i etikken er å finne ut av hva som er godt, hva som er riktig å gjøre og hvordan man som menneske skal oppføre seg

(Tollefsen, Syse, & Nicolaisen, 2002, s. 101). For å knytte dette innholdet videre til profesjonsetikk er så ser vi innholdet vil i stor grad dreie seg om at en profesjonsarbeider har visse retningslinjer å følge, knyttet til å gjøre det beste for både seg selv og andre, og vurdere hva som er rett å gjøre, og samtidig er det en forventning til hvordan det er riktig at man skal te seg. Når vi også vet hvem som kan knyttes til profesjoner er dette også personer som er i visse yrker i samfunnet som oppfyller kriteriene.

Profesjonsetikk som begrep blir ikke definert i kvalitetsrammeverket, og det er kanskje heller ikke nødvendig i første omgang, fordi det fremstår som et generelt begrep som berører mange yrkesområder. Likevel hadde det vært oppklarende med en definisjon for å vite hva som ligger i begrepet, før det knyttes til karriereveiledning. Vektleggingen av innholdet av profesjonsetikk innen karriereveiledning knytter seg til hva de etiske retningslinjene for karriereveiledning skal inneholde, og hva som er målet med disse, samtidig som det begrunnes med at disse retningslinjene ikke vil være særlig avvikende fra liknende praksiser (Kompetanse Norge, 2019, s. 25). Her er det kanskje mulig å tenke at disse liknende praksisene handler om profesjonsetikken som knyttes til skole og NAV, slik det også legges fram i kvalitetsrammeverket, i og med det er her mye av karriereveiledningen foregår i praksis. Selv om de etiske retningslinjene skal fylles med verdier, så gjøres det et poeng av at det skal vanskelig gjøres å finne en fasit på hva som er det rette og gode innenfor karriereveiledning fordi dette vil avhenge av situasjonen og hvem som er mottaker av karriereveiledningen og dens situasjon (Ibid., s. 27). At karriereveiledning har en humanistisk tilnærming med mennesket i sentrum hvor enkeltindividet skal sees på som en aktør i eget liv med rett til selvbestemmelse og autonomi, er noe som fremheves i kapitlet om etikk. Når det er sagt så skal karriereveiledningen likevel skje innenfor rammene som er gitt av samfunnet og som er karriereveiledningens mandat å oppfylle (Ibid., s. 25). Hvorvidt karriereveiledning faktisk har en humanistisk tilnærming slik vi kan forstå diskursen ut fra hvordan den blir presentert av Sultana (2018, s. 40) kan vel diskuteres. Det er nok en begrensning for hvor autonomt et menneske kan være sett i lys av rammene som er gitt av de rådende samfunnsstrukturene, og kan med dette forsvare og si at karriereveiledning nok helle mer mot en teknokratisk diskurs.

Den neste delen og begrepet som presenteres i kvalitetsrammeverket finner vi i kapittel 3 og er *Karrierekompetanse*. Dette begrepet er satt sammen av to av de tre sentrale begrepene som ble presentert i første kapittel i Kvalitetsrammeverket, altså karriere og kompetanse. Det burde derfor ikke være så vanskelig å komme til en egen definisjon av dette begrepet siden vi allerede har fått definisjonen på begge begrepene og deres innhold som dette begrepet består

av samtidig som dette er et kjent og innarbeidet begrep innen fagfeltet. På engelsk heter der *Career management skills*, og blir vanligvis forkortet til CMS, og dette er noe både NOU 2016:7 (2016, s. 19) og Kvalitetsrammeverket (2019, s. 43) viser til.

Karrierekompetanse defineres ifølge NOU 2016:7 som «(...) kompetanser som setter mennesker i stand til å kunne planlegge, utvikle og styre sin egen karriere på en strukturert måte.» (NOU 2016: 7, 2016, s. 19), og denne samsvarer med en litt eldre definisjon fra 2012 som er utformet og brukt av EU og ELGPN (Kompetanse Norge, 2019, s. 44). Et par år senere i 2014 i en rapport om karrierekompetanse i Norden er det utformet en annen definisjon, også denne av ELGPN, hvor deler av den er noe likelydende som den forrige; «Karrierekompetence er kompetence til at forstå og utvikle sig selv(...)», «(...) den enkelte formes via sin livsførelse og sine handlinger og samtidig påvirker sine egne fremtidsmuligheter» (Kompetanse Norge, 2019, s. 44). Vi ser her at i likhet til karriereveiledningsbegrepet er det mange måter å formulere karrierekompetanse på, og det er i tillegg også gjort et forsøk på formulere en ny definisjon på begrepet i kvalitetsrammeverket;

«Karrierekompetanse er kompetanse som setter mennesker i stand til å håndtere sin karriere i forandring og overganger. Det er kompetanse til å kjenne og forstå seg selv og sin kontekst, til å handle og ta valg og til å håndtere dilemmaer og spenninger knyttet til liv, læring og arbeid. Det inkluderer innsikt i at den enkelte formes av sine livsvilkår og handlinger, men også kan påvirke og forme egen og fellesskapets framtid.» (Kompetanse Norge, 2019, s. 45).

Det som er interessant med denne definisjonen er begrunnelsen for den, fordi den er ikke laget for å erstatte andre definisjoner, men for å passe inn med poengene i modellen om karrierelæring som presenteres senere i det samme kapitlet i kvalitetsrammeverket. (Ibid., s. 45). Det vil da si at det fortsatt kan finnes mange definisjoner på karrierekompetanse siden en endelig avklaring ikke blir avklart her.

Karrierelæring er, ifølge Kvalitetsrammeverket, en læringsprosess som skjer kontinuerlig gjennom ustrukturerte og uformelle gjennom livet og som blir til gjennom opplevelser og erfaringer (Kompetanse Norge, 2019, s. 49). I NOU 2016:7 (s. 19) Det påpekes at det er gjennom karrierelæring at karrierekompetanse kan oppnås og tilegnes, og det finnes også en form for strukturert karrierelæring slik det blir presentert, og dette handler om å tilegne seg en ny kunnskap, og bli bevisst på å aktivisere den kunnskapen man allerede har. Med det menes det at alle allerede har opplevd karrierelæring og sitter på sin egen karrierekompetanse.

Karriereveiledning skal være et verktøy hvor karrierelæring og karrierekompetanse er et mål, hvor det blir benyttet ulike metoder som instrumenter for å nå dette målet (Kompetanse Norge, 2019, ss. 49-51). Denne karrierelæringen henger, som vi skjønner, tett sammen med karrierekompetanse der hvert enkelt individ skal sitte igjen med en oversikt over seg selv og sitt liv ved hjelp av strukturering, analyse og organisering (Kjærgård & Plant, 2018, s. 32). Samtidig vil det være mulig å sette karrierelæring, på lik linje som karrierekompetanse, inn i Donald Super sin forståelse av livslang læring, siden dette er en kontinuerlig prosess (Højdal & Poulsen, 2009, s. 41).

Siden karrierelæring også kan opptre som en strukturert variant vil det da være mulig å ta til orde for at Savickas' teori om *life design* som en gjennom konstruktivistisk veiledning hvor individet skal planlegge for sitt eget liv gjennom å sette seg selv inn i konteksten av omverdenen og dens strukturer, som består av historiske, sosiale og kulturelle relasjoner. For slik som Højdal og Poulsen (2009, s. 217) forstår Savickas beskrivelse av *life design* så beror det på en interaksjon mellom individets muligheter og handlemåter, og hvilke muligheter eller begrensninger det ligger i dets kontekst og hva som er med på å påvirke både individ og samfunn. Her vil det langt på vei være mulig å si at individ og samfunn er gjensidig avhengige og har en gjensidig påvirkning på hverandre.

Et annet begrep som er brukt i Kvalitetsrammeverket er *veisøker* (Kompetanse Norge, 2019, s. 57). Dette er et begrep som ikke blir definert, men det oppfattes at det knyttes til mennesket fordi det knyttes til kjønn i form av betegnelsene han eller hun. Det listes opp hva en veisøker skal oppnå med karriereveiledning, både på egenhånd, men også i samarbeid med veilederen. I NOU 2016:7 blir ikke *veisøker* brukt som begrep i det hele tatt. Derfor blir det heller ikke redegjort for slik som mange av de andre sentrale begrepene som kan knyttes til karriereveiledning. Det finnes likevel flere varianter og liknende betegnelser av det vi kan anta er en *veisøker*. Eksempler på dette, riktignok tatt ut av kontekst og kun ment som en illustrasjon, er; «veiledningssøker», «den enkelte», «brukeren», «individet» (NOU 2016: 7, 2016, ss. 33, 19, 180, 18). «Den enkelte» blir også brukt som en betegnelse om *veisøker* i rammeverket, og det må antas at det er for å variere språket, men likevel kan dette oppfattes som en formulering som er mer rettet mot det enkelte individet og hva som forventes av det, i motsetning til *veisøker* som begrep som er mer vanskelig å definere og fylle med innhold. Det som derimot kommer til syne i kvalitetsrammeverket er hva *veisøkers* rolle er, og hva som forventes av en *veisøker*, i og rundt karriereveiledning, og det er synlig i formuleringen at det er hos den enkelte at ansvaret hviler. Eksempel på dette kan være;

«Målet er at den enkelte opplever å få innsikt i seg selv, egne muligheter og begrunnelser for valg, og gjør nye oppdagelser om noe han eller hun ikke har forstått eller lært fra før. Et siktemål vil være at den enkelte gjennom prosessen opplever seg som mer kompetent til å ta vare på egen karriere, og at denne kompetansen brukes og aktiveres igjen neste gang det er nødvendig.» (Kompetanse Norge, 2019, s. 57)

Selv om veisøker kan tolkes til å ha blitt et akseptert begrep innenfor karriereveiledning, slik som Lingås (Kjærgård & Plant, 2018, s. 53) blant annet har tatt det i bruk, så finnes det likevel noen andre betegnelser og variasjoner av det som kan beskrives som veisøker. I Haug (2016) sin doktorgradsavhandling som omhandler karriereveiledning i skolen brukes elever eller aktører som begrep om dem som mottar karriereveiledning. Elever blir også brukt som begrep i annen forskning som omhandler karriereveiledning i skolen som vi kan finne igjen i masteroppgaver og doktorgradsavhandlinger som ligger tilgjengelig hos Veilederforum.no. Ser vi på Askheim (2007) sin artikkel så finner vi flere alternativer til veisøker slik som «den enkelte», «tjenestebroker», «individet», og «klient». Det kan derfor argumenteres for at selv om veisøker som begrep nok har fått et fotfeste i fagfeltet er, det likevel åpent for at andre begrep kan tas i bruk, på grunnlag av og som en tilnærming til mer spesifikke grupper, slik som elever i skolen, og brukere i NAV.

5.7 Lov om språk om språk

Den 12. mai 2020 kunngjorde daværende kulturminister Abid Raja den nye Språkloven, *Lov om språk*, og denne loven legger føringer og gir retningslinjer for hvordan det norske språket er, hvordan det skal tas vare på, og hvordan det bør utvikles i de neste årene.

I *Lov om språk* (2020) under punkt 9.2.3 i kapittel 9 om språkvitenskapelige disipliner kan vi lese at det som er den største trusselen for det norske språket er mangelen på et norsk fagspråk og terminologi. For at det norske språket skal være samfunnsbærende og ikke lide av domenetap er det viktig at vi utvikler egne fagspråk og terminologier som definerer begrepene på en like god måte som originalspråket, som ofte er engelsk (Det Kongelige Kulturdepartement, 2020, s. 71). Det påpekes også hvor viktig rolle universitets- og høgskolesektoren har i arbeidet med etableringen og opprettholdelsen av et fagspråk og en terminologi, og at dette arbeidet ikke bare er viktig innen sektoren for høyere utdanning, men for hele samfunnet (Ibid., s. 60). Når det er sagt nevnes det også at til tross for denne rollen i

språkutviklingen er det likevel et langt lerret som skal blekes for å nå de politiske målene som er satt for universitets- og høgskolesektoren når det gjelder å arbeide fram et fagspråk og en terminologi for alle fagretninger og disipliner som det forskes på her i landet (Ibid., s.71). Man finner likevel ingen spor etter denne satsingen for språk og terminologi i de politiske plattformene, *Jælføya* og *Granavolden* når man går inn og leser om satsingsområdene for regjeringen innen høyere utdanning eller forskning. Heller ikke i *Sundvollen-plattformen* er dette å finne, og ei heller i *Hurdalsplattformen*. Disse plattformene vil bli presentert i egne underkapitler. Det er jo et lite paradoks at regjeringene og regjeringsplattformene som er utarbeidet av Høyre og deres samarbeidspartier ikke følger opp sine egne satsningsområder og er mer tydelig i dette arbeidet, for den sittende regjeringen som er styrt av AP og SP som har en annen politisk styringsstrategi enn høyreregjeringen.

I kapittel 8 *Om språk i forskning og høyere utdanning* får vi en innføring i hvordan det norske språket ligger an med tanke på bruk og utvikling innen høyere utdanning. Her gis det en begrunnelse for hvorfor man anser høyere utdanning som en viktig pilar for norsk språk og språkutvikling, og at høyere utdanning regnes for å være den sektoren som har størst betydning for å beholde norsk språk som et komplett og samfunnsbærende nasjonalspråk. Forskningen bidrar til kunnskapsutvikling, og herunder ligger også utviklingen av språket. Det er ikke bare innenfor de ulike forskningsområdene at språket utvikles, men det får også konsekvenser i bransjene og i arbeidslivet forøvrig ved at de som er knyttet til de ulike disiplinene tar det gjeldende fagspråket i bruk (Det Kongelige Kulturdepartement, 2020, ss. 60-61).

For at språket skal tas i bruk av folk flest, er det viktig at språket er gjenkjennbart, og da er det en fordel at faguttrykkene og begrepene som blir brukt er formulert på norsk og ikke et annet fremmedspråk. Selv om moderne forskning er en global virksomhet, og mye av det som publiseres av forskning skjer primært med engelsk som språk, er det også viktig at vi har forskning også på norsk. En av grunnene er at forskningsmiljøene, i et land som eksempelvis Norge, innenfor samme disiplin skal kunne ha en bedre faglig kommunikasjon på sitt eget morsmål, fordi det å beherske fagbegrepene og danne gode formuleringer vil styrke kunnskapen og den faglige forståelsen innen et gitt fagområde. En annen grunn er at den faglige forståelsen er større om man bruker et språk man behersker godt, og på den måten vil kunne gi sitt arbeide en bedre kvalitet, selv om man også vil kunne si at man også behersker engelsk på en tilfredsstillende måte (Ibid., s.62-63)

Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgere utdanning, DIKU, publiserte i februar 2021 rapporten *Språkstrategiar i høgare utdanning* (Diku, 2021). Som det står i *Lov om språk* (2020, s. 61), har universiteter og høgskoler ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk. Det er dette som er bakgrunnen for denne rapporten, å vurdere på et faglig grunnlag hvordan disse utdanningsinstitusjonene håndterer og følger opp dette ansvaret. Man kan si at det er i utdanningsinstitusjonene grunnlaget legges for fagspråket og terminologien som blir brukt innenfor ulike fagmiljøer. Selv om rapporten med sine anbefalinger henvender seg til institusjonene og de overordnede retningslinjene og bestemmelsene som gjelder for dem, så kan vi trekke en direkte linje ned til hvert enkelt fagområde fordi det er her den felles forståelsen må forankres slik at studentene etter endt utdanning anvender det samme fagspråket i sine fagfelt (Diku, 2021, s. 5).

Ifølge Språkrådet (2021) foregår stadig mer av undervisningen i høyere utdanning på engelsk, og det nevnes også at majoriteten av forskningsartiklene som blir publisert blir utgitt med engelsk som språk. Parallellspråklighet blir nevnt i rapporten fra Diku (2021, s. 4) og med parallellspråklighet menes det at det skal legges til rette for et språklig mangfold, og at det er opp til hver enkelt forsker eller student å avgjøre hvilket språk man ønsker at forskningen skal utgis på (Ibid., s. 4). Samtidig så blir norsk som regel benyttet som hovedspråk i academia i tillegg til et primært fremmedspråk som ofte er engelsk (Ibid., s.13).

5.8 Karriereveiledning i gammel og ny opplæringslov

Stortinget vedtok i 2023 en ny opplæringslov som skal gjelde fra august 2024. Det er derfor interessant å se om det er gjort endringer i fra Opplæringsloven fra 1998, som fortsatt gjelder, til den nye opplæringsloven som skal tre i kraft fra og med kommende skoleår. Men først må vi se på hvilke begrep opplæringsloven benytter om det som vi anser som karriereveiledning slik kvalitetsrammeverket definerer begrepet.

I opplæringsloven fra 1998 kan vi se under overskriften til §4A-8 *Rådgiving at Vaksne med rett til opplæring etter §§ 4A-1 og 4A-2 har rett til rådgiving for å kartlegge kva tilbod den vaksne har behov for* (Kunnskapsdepartementet, 1998). Vi ser her at ordvalget som er brukt er de voksnes rett til *rådgiving*, og det samme ordvalget finner vi i Opplæringslovens § 9-2. *Rådgiving og skolebibliotek*; «Elevane har rett til nødvendig rådgiving om utdanning, yrkestilbod og yrkesval og om sosiale spørsmål» (Kunnskapsdepartementet, 1998). Om vi

skal gå inn i forskriftene til lovverket og se på § 22-1. *Generelt om retten til rådgiving*, så ser vi at også i utdypingen blir rådgiving brukt som begrep slik som de benyttes i eksemplene som følger; «Den enkelte eleven har rett til to ulike former for nødvendig rådgiving: sosialpedagogisk rådgiving og utdannings- og yrkesrådgiving(...)» (Kunnskapsdepartementet, 2009). «*Retten til nødvendig rådgiving(...)*» (Ibid., 2009), «Rådgivinga kan vere både individuell og gruppevis (Ibid., 2009). Rådgivinga skal medverke til å (...)» (Ibid.2009), «For at rådgivinga skal bli best mogleg (...) (Ibid.,2009), (...) sjå den sosialpedagogiske rådgivinga og utdannings- og yrkesrådgivinga i samanheng» (Ibid.,2009). I disse eksemplene ser vi at lovverket konsekvent bruker rådgiving som et begrep i omtalen av det vi ser på som karriereveiledning.

I § 22-2. *Sosialpedagogisk rådgiving* ser vi også den samme bruken av rådgiving i hvor vi kan lese at «Den enkelte eleven har rett til nødvendig rådgiving om sosiale spørsmål. Formålet med den sosialpedagogiske rådgivinga (...)» (Ibid., 2009). Det er heller ingen annen ordlyd i § 22-3. *Utdannings- og yrkesrådgiving* hvor det står at «Den enkelte eleven har rett til rådgiving om utdanning, yrkestilbod og yrkesval. Utdannings- og yrkesrådgivinga har som formål å (...) (Ibid.,2009), «Retten til nødvendig utdannings- og yrkesrådgiving inneber at eleven mellom anna har rett til: rådgiving og rettleiing som er knytt til val av yrke og utdanning» (Ibid.,2009), «Rådgivinga skal også utvikle eleven sine evner til å vurdere moglege konsekvensar av val og førebyggje feilval. Frå 8.-13. årstrinn skal rådgivinga leggjast opp som ein prosess.» (Ibid.,2009).

Det er først i det siste avsnittet etter at mer bruk av ordet rådgiving som «Utdannings- og yrkesrådgiving skal vere eit samarbeid(...)», og «(...) informasjon og tilbod om rådgiving om yrkes- og utdanningsval» (Ibid., 2009), har kommet til syne at vi kan skimte sporet av karriereveiledning, noe vi kan se i følgende eksempel; «Aktuelle samarbeidspartnarar er til dømes andre utdanningsnivå, lokalt næringsliv, partnerskap for karriererettleiing og heimen» (Ibid., 2009). Hva som legges i karriereveiledning i denne formuleringen kan tolkes som at det er andre aktører som skal bidra til karriereveiledningen av elevene, og ikke skolen, for skolen er ansvarlige for rådgivingen. Samtidig er det også mulig å ta til orde for at karriereveiledningen skal skje i samarbeid med flere parter for å sikre at elevene får tilstrekkelig karriereveiledning fra ulike perspektiver, og kanskje er det her karrieresentrene kommer inn uten at det kommer eksplisitt til syne i formuleringen.

Om vi skal ta for oss endringer som er gjort i den nye Opplæringsloven, så er det ifølge Udir (2023) foreslått endringer i bruk av begreper. For det som omfatter rådgiving og

karriereveiledning kan vi se at «sosialpedagogisk rådgiving» blir erstattet med «rådgiving om sosiale og personlege forhold» (Ibid.,2023). Det samme gjelder for «utdannings- og yrkesrådgiving» som blir erstattet med «rådgiving om utdannings-og yrkesval» (Ibid., 2023).

Nå er det slik at det foreligger ingen store endringer i den nye opplæringsloven med tanke på rådgiving som begrep, hvor bruken av dette begrepet videreføres selv om det i NOU 2016:7 som kjent ble foreslått at karriereveiledning er et mer dekkende begrep for utdannings- og yrkesrådgiving, så mener Opplæringslovutvalget det motsatte når det gjelder barn og unge. De begrunner dette med at karriereveiledning som kan være et fremmed begrep for elevene på 10.trinn, og at rådgiving utdannings- og yrkesrådgiving passer bedre til hvordan rådgivingen foregår i skolen (Regjeringen, u.d.). I utgangspunktet skulle man kanskje tro at med dokumenter som *NOU 2016:7* og *Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning* liggende til grunn ville det legges til rette for endringer, opprydding og legges føringer for implementering av karriereveiledning som begrep.

I arbeidet med å skape en felles forståelse for definisjonen av karriereveiledning, synes det langt på vei å være vanskelig å oppnå konsensus når et annet utvalg skroter hele begrepet, og heller velger å bruke sin egen, og kanskje mindre egnet definisjon i sitt arbeid hvor karriereveiledning må sies å ha en sentral plass, nemlig i skolen og i den nye opplæringsloven. Det blir et paradoks at bestillingen som kommer fra de samme politikerne, om et nasjonalt kvalitetsrammeverk, ny språklov og ny opplæringslov er så sprikende når det kommer til å definere begrep.

6.0 WPR-analyse

Hvordan blir problemet presentert i denne policyen? Siden jeg har arbeidet med flere dokumenter, så vil svarene også tas ut fra de ulike dokumentene og hva som er mulig å tole ut av det som kommuniseres. Så selv om det er NOU 2016:7 som presenterer og plasserer problemet og som legger føringer for hvordan dette problemet videre skal løses, med de påfølgende konsekvenser det har, så likestilles innholdet med de andre dokumentene som er benyttet. Hvordan problemet og løsningsforslagene blir kommunisert og presentert er det som danner grunnlaget for spørsmålene i denne analysen som vil bli gjennomgått, og det er Q1, Q2, Q4 og Q5 i Bacchi's metode for analyse som vil bli besvart.

6.1 Q1 Hvordan blir problemet presentert?

I NOU 2016:7 *Norge i omstilling- Karriereveiledning for individ og samfunn* ser vi allerede i tittelen at det er en samfunnsendring i gjære og at endringen vil berøre både individet, men også samfunnet. Første kapittel *Innledning og sammendrag* inneholder det Bacchi (2009, s. X) påpeker er en vanlig politisk tankegang når det gjelder å fremme løsninger på problemer, hva man håper på skal skje og hvordan. Implisitt oppfatter man dermed at det foreligger et problem. I dette kapittelet bekreftes mistanken som tittelen på NOU 2016:7 gir, hvor vi i de to første linjene kan lese; «Det norske samfunnet står overfor flere store utfordringer i årene som kommer. Tilgang til karriereveiledningstjenester av høy kvalitet er avgjørende i en tid der endring er nødvendig og der overganger vil skje kontinuerlig» (NOU 2016: 7, 2016, s. 9).

I tråd med Bacchi's tanker om problemløsning kan vi se at løsningen allerede er på bordet, og gir klare instruksjoner om at det er karriereveiledning som er løsningen, men vi har ennå ikke blitt presentert for problemet. Vi må derfor ifølge Bacchi (2009, s. 21) ta løsningsforslaget i nærmere øyesyn, fordi det vil gi oss svar på hva som ansees å være problemet. Så la oss ta en nærmere titt på hva karriereveiledning som problemløsning kan innebære.

Ifølge Bacchi (2009, s. 1) vil man gjennom hennes analyse se politikk på en annen måte fordi politikere og de politiske partiene legger fram og former problemer for å få gjennomslag for sin politikk gjennom å komme med forslag på hvordan problemer kan løses. Hun peker på at det vil være ulike måter å drive politikk på, og som en følge av dette ulike måter for hvordan man forstår et «problem».

Karriereveiledning ansees å være et viktig virkemiddel i omstillingsprosesser, men også når det gjelder integreringsprosesser av flyktninger og for å imøtekomme et samfunnsmessig og bærekraftig mål om vekst for en bedre utnyttelse av arbeidskraften. På grunn av den teknologiske utviklingen, det grønne skiftet, utdanning og kompetanseheving, og endrede mønstre i bosetting er karriereveiledning også på disse områdene ansett å være en viktig faktor for å lykkes med de endringene som vil komme (NOU 2016: 7, 2016, ss. 9-10). Problemet, kan ut fra ovennevnte faktorer, identifiseres til å omfatte store økonomiske endringer samfunnet. Man kan våge å si at endringene treffer særlig feltene som berører etterspørsel og behov i arbeidsmarkedet som må dekkes for å sikre at folk er i arbeid og at staten på den måten har større inntekter enn utgifter for å drifte velferdsstaten.

6.2 Q2 Hvilke underliggende forutsetninger eller antakelser finnes i problempresentasjonen?

Hvilke forutsetninger eller antakelser som ligger til grunn for denne måten å presentere problemet på mener Bacchi (2009, s. 5) det vil være mulig å finne ved å gå bakover i tid, og hun er opptatt av hvilke spørsmål som ikke stilles i fremstillingen av problemet. Hun viser til at befolkningens bakgrunnskunnskap om forutsetningene og antakelsene nærmest blir tatt for gitt fra politikernes side, slik at et problem kan bli presentert som en form for sannhet ut fra myndighetenes perspektiv. Denne måten å presentere problemet på gjør at politikerne unngår å få befolkningen til å tenke på hva som kan være begrunnelsen for det påståtte problemet, eller på hvor holdbare og troverdige argumentene er i omtalen og fremstillingen av problemet er. Befolkningen kan ut fra sitt subjektive ståsted velge å helle støtte seg på forkunnskapene de har om problemet fra før. En slik fremgangsmåte kan ansees å være gunstig for myndighetene for å få gjennomslag for politikken sin når befolkningen godtar «sannheten» som blir lagt fram.

På dette spørsmålet vil det være naturlig å knytte problemet som i dette tilfellet består av flere faktorer, til en politisk ideologi og tilhørende diskurser, og hvorvidt man gjennom kommunikasjon er i stand til å oppfatte budskapet som blir formidlet.

Bakgrunnen for utformingen av NOU 2016:7 og Kvalitetsrammeverket er OECD-rapporten som kom i 2014 som inneholdt en strategiplan for å sikre sosial og økonomisk vekst i Norge etter utfasingen av oljeproduksjonen. Når denne rapporten kom hadde Norge en regjering bestående av partier på høyresiden i politikken med Høyre i spisse som i etterkant av rapporten bestilte NOU- utredningen med det etterfølgende kvalitetsrammeverket. Høyres politikk og økonomiske perspektiv er preget av nyliberalistisk tankegods, og hvor deres politiske ståsted mener at samfunnet skal styres av markedsøkonomiske prinsipper (Bergmo-Prvulovic, 2012, s. 156).

Hammer (2021, s. 65) viser til Foucault og governmentality hvor staten og myndighetene benytter seg av maktteknikker og styringsverktøy for å påvirke, forme og styre befolkningens liv, likeledes viser også Kjærgård (2018, s. 19) på sin side at denne formen for makt og styring også kommer til syne i utformingen av karriereveiledning, fordi karriereveiledning synes å være nøkkelen i arbeidet med å plassere folk i arbeidslivet. Det kan se ut til av måten det blir lagt fram av politikerne at folket ikke er i stand til, eller villige til, å kunne ordne dette på egenhånd, så karriereveiledning er derfor noe man skal møte på i alle faser i livet ut fra

hvordan dette tilsynelatende store behovet blir formulert. Her kan det synes som om at myndighetene ikke har tillit til at befolkningen selv kan ta egne valg og bestemmelser uten at det skal legges føringer for hvordan dette best kan gjøres med bruk av instrumentelle styringsdokumenter som er en del av samfunnsstrukturene, og en slik framgangsmåte bekrefter at vår virkelighet er konstruert og at vi er offer for governmentality.

For å knytte dette innholdet til diskurser vil det være enkelt å plassere det i den teknokratiske tilnærmingen slik det blir forklart av Sultana (2018, ss. 39-40). Grunnen til denne plasseringen kan begrunnes med målet om effektivisering i samfunnsøkonomien ved å balansere tilbud og etterspørsel på bakgrunn av eksperters uttalelse på fagfeltet, og hvor de tillegges stor makt og innflytelse i deres utforming av policyer. Man er i dette tilfellet ikke ute etter å sette spørsmålstegn ved fagkunnskapen og ekspertisen denne gruppen og erfaringen de besitter, men det kan likevel være interessant å stille spørsmål ved hvorfor nettopp disse er håndplukket av regjeringen, og om det er for å ivareta bestillingen fra myndighetenes side når vi ser på ekspertgruppens sammensetning.

Vi får heller ikke helt tak i hvordan prosessen har vært med tanke på selve oppnevningen av denne faggruppen og om dette har hatt betydning for utfallet og resultatet av dette arbeidet med både *NOU 2016:7* og *Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning*. Om man skal begrunne dette med Bacchi (2009, s. 5) sitt utgangspunkt, så kan vi her se at problemet blir identifisert som et samfunnsøkonomisk anliggende av en gruppe eksperter på bakgrunn av en rapport, som også har konkrete forslag på hvordan det skal løses. Kritikken vil kunne være at utredninger og uttalelser gjort av eksperter ikke når ut til dem det berører, nemlig enkeltmenneskene, men at det heller gir myndighetene legitimitet til å foreta og gjennomføre de politiske endringene som de ønsker ved å innføre nye styringsstrukturer i samfunnet i tråd med sin politiske ideologi. Resultatet av dette kan vi gjenkjenne og begrunne med den økte satsingen på karriereveiledning som kommer til syne i regjeringsplattformene som er utformet av de ulike Høyre-regjeringene. Med et utgangspunkt i denne teknokratiske tilnærmingen kan man si at karriereveiledning får en nøkkelrolle og fremstilles som en bærebjelke for å sikre fortsatt god samfunnsøkonomisk vekst.

For å trekke inn et annet perspektiv kan det også være mulig å knytte innholdet til en den sosialkonstruksjonistiske diskursen som Sultana (2018, s. 40) viser til, hvor det foreligger en kritikk til hvordan arbeidslivet og samfunnet vårt er organisert, der nettopp styringsstrukturene er årsakene til at det oppstår en ubalanse mellom enkeltmennesket og samfunnsstrukturene hvor mennesket kan kjenne på utfordringer i livet som de ikke rår med

selv. Ved å se på hvordan problemet blir presentert så finner vi flere faktorer som begrunner at vi trenger karriereveiledning slik som blant annet demografiske endringer, sentralisering, omstilling, og disse behovene er politiske skapte samfunnsstrukturer og som bidrar til ubalanse mellom dem og enkeltmennesket. Det er jo her karriereveiledningen skal komme inn for å skape en større balanse, og det kan se ut til at det er samfunnsstrukturene som er vinnerne også i denne diskursen fordi det er politikken som har laget spillet og spillereglene som det spilles etter.

Samtidig som vi kan se diskursene som når så ser vi også at ekspertene benytter seg av og griper denne ypperlige muligheten til å kunne være med på å utvikle og forme karriereveiledning i Norge som eget fagområde med begge hender, hvor de på mange måter holder på med nyridding på upløyd mark. Man kan i dette arbeidet på den ene siden se at de ønsker å tydelig definere av hva karriereveiledning er og hva det skal inneholde, og hvor de på den andre siden vektlegger karriereveilederens rolle og hvor viktig det er at karriereveilederne har den rette kompetansen til å utføre sitt arbeide på en tilfredsstillende måte. På sikt er det et også fremtidig ønske om at karriereveiledning skal bli en egen profesjon.

6.3 Q4 Hvor er stillhetene?

Hva er det som ikke blir problematisert i framstillingen av problemet? Hva er det som ikke nevnes men som holdes tilbake og hvor finner vi disse stillhetene? Ifølge Bacchi (2009, ss. 12-13) vil vi ha god hjelp av analysen i Q2 for å kunne svare på Q4 hvor man i større grad har lov til å være mer kritisk i avsløringen av hva som er utelatt fra problemet, og poengtere hvorfor disse stillhetene likevel er viktige å kaste inn i en diskusjon. Hun fremhever også at det kan være nyttig å benytte en krysskulturell sammenlikning siden dette kan bidra til en speiling av den institusjonelle og kulturelle konteksten som er gjeldene (Ibid., s. 14.), noe som også etter mitt skjønn henger tett sammen med diskursen som legger fram problemet i utgangspunktet.

Hva er det som ikke blir problematisert? Det er få andre faktorer enn det som kan knyttes til arbeidslinja som blir problematisert med tanke på opprettholde markedsøkonomien slik den er i dag gjennom disse dokumentene. Derfor er det noe underlig at karriereveiledning ikke er lovpålagt for å kunne sikre arbeidslinja i fremtiden, men at det er frivillig. Hvordan behovet for karriereveiledning kommuniseres vitner likevel om en forventning om at enkeltmennesket

skal benytte seg av dette, selv om det ikke formuleres direkte at det kun er et tilbud som kan hjelpe. Frivillig tvang kan man kanskje bruke som et uttrykk om disse forventningene.

Det problematiseres heller ikke at geografi og demografi kan avgjøre hvilket karriereveiledningstilbud du mottar, og at det kan være et problem at karrieresentrene ligger i byene og i mer sentrale strøk. At det kan være langt å reise, eller vanskelig å komme seg til eller fra for dem som ønsker og trenger tilbudet om karriereveiledning og oppfølging og veiledning innen arbeidsliv og utdanning sies det ikke noe om. Det problematiseres heller ikke hvilket arbeidsmarked som finnes for den enkelte med tanke på at noen kan ha begrensede muligheter for arbeid og utdanning, mens andre kan ha mange muligheter. Disse mulighetene kan også knyttes til hvor du bor og hvilke muligheter som finnes der du er.

Hvilke ressurser som skal brukes på karriereveiledning og hvordan de skal brukes er også noe som ikke kommer fram, så det er betimelig å stille spørsmål ved denne satsingen på karriereveiledning når et så viktig element er utelatt av kommunikasjonen. Ett unntak er riktig nok presentert i *Hurdalsplattformen* hvor det skal opprettes et kompetansefond for å finansiere livslang læring, men det sier ikke noe om ressursfordelingen eller om hvilke ressurser det er.

Hvordan ansvaret for eget liv og utvikling blir plassert hos enkeltindividet i form av en subjektivering blir heller ikke trukket fram, men dette er presisert tydelig i dokumentene som det er arbeidet med, og dette kommer vi tilbake til i et annet spørsmål i analysen.

6.4 Q5 Hvilke effekter gir denne fremstillingen av problemet?

For å finne svar på dette femte spørsmålet hevder Bacchi (2009, s. 15) at det er nødvendig å ta utgangspunkt at det er sannsynlig at presentasjonen av enkelte problemer vil kunne skape vanskeligheter for enkelte samfunnsgrupper enn for andre grupper som blir fremhevet i policyen. Det trenger likevel ikke være et mønster eller en forutsigbarhet for hvordan disse vanskelighetene kan oppstå, og det er derfor at det er viktig å få undersøkt for å se hvordan de kan påvirke de ulike gruppene med den hensikt å kunne påvirke.

6.4.1 Diskursive effekter: effekter som følger av grensene for hva som kan tenkes.

For å finne ut hva som kan være de diskursive effektene må man se innholdet av Q1, Q2 og Q3 samtidig, slik at man identifiserer diskursene, hvilke stillheter de rommer og hva som ligger til grunn for presentasjon av problemet, og hvordan dette samlet sett kan være til hinder og ulempe for en viss gruppe mennesker slik Bacchi (2009, s. 16) ser det. Hun sier også at det har noe å si hvordan et problem og en løsning presenteres fordi den alltid vil ligge som en begrensning i hvordan man kan gjøre sosiale analyser. For ordens skyld gjentas det at i denne analysen så er ikke Q3 vektlagt, så dette punktet besvares ut fra Q1 og Q2.

Som et argument kan vi se på karriereveilederne og hvilke krav og ambisjoner som stilles til dem gjennom dokumentene som er gjennomgått. Vi ser at det er et ønske om økt satsing på karriereveiledning, men vi kan også se at i praksis er satsingsområdet i hovedsak lagt utenfor skolen, selv om vi finner faget Utdanningsvalg på ungdomstrinnene, noe liknende videreføres ikke over til videregående opplæring. Videre avsløres det at rådgiver i skolen fortsatt tituleres rådgiver og ikke karriereveileder i den nye opplæringsloven til tross for anbefalinger i NOU 2016:7. Det kan da i praksis skilles være vanskelig å skille på rådgiverens oppgaver i skolen gjennom slike formuleringer, og selv om det i opplæringsloven begrunnes med at karriereveiledning er et fremmed begrep for elevene, og at rådgiving er mer dekkende for karriereveiledning i skolen, så er det et paradoks at formuleringen beholdes når anbefalingen er en annen.

Et spørsmål man kan stille seg er om det da vil være attraktivt for rådgivere i skolen å ta karriereveiledning som etterutdanning og kompetanseheving, siden karriereveiledning, både som begrep og praksis, slik som det blir presentert i Kvalitetsrammeverket ikke blir hjemlet godt nok i den nye opplæringsloven. Et annet spørsmål man kan stille er om elevene også får det de har rett på av karriereveiledning gjennom den nye opplæringsloven når karriereveiledning ikke blir definert godt nok i lovverket.

Et annet argument som man kan se på handler om selve profesjonen karriereveiledning. Det er et ønske og et mål om dette, men det kan se ut til at det er noen humper i veien for å få dette til. Riktignok er det opprettet studier som ivaretar det faglige innholdet, og utviklingen av fagspråk slik det anbefales i Språkloven. Det finnes mange etablerte fagbegrep innenfor karriereveiledning som fagfelt selv om noen av dem også er lånt fra beslektede grener, og det må sies at det likevel er for stor valgfrihet når det kommer til bruk av fagbegreper. Siden

karriereveiledning ikke tilhører en beskyttet yrkesgruppe med tilhørende beskyttet yrkestittel, og det mangler en egen terminologi, så kan det se ut som at det kan ta noe tid før karriereveiledning som profesjon vil falle på plass, så her er det mulig å si at arbeidet med begrepsavklaring i utviklingen av en terminologi og en profesjon kunne vært enda tydeligere i bestillingen fra myndighetenes side slik at det ikke oppstår misforståelser av hva karriereveiledning er og hvilke begrep som benyttes.

Språkloven er det dokumentet som legger føringer og gir retningslinjer til hvordan det norske språket er og skal praktiseres. Det er gjennom språket at vi oppfatter hva som formidles i dokumentene som i denne forskningen blir undersøkt. Dette kommer til syne ved ordvalg og formuleringer, og det er gjennom språket at vi også kan finne ut av diskursene som ligger skjult i innholdet. Det for har jeg i tillegg til å finne ut av diskursene sett på framveksten av en fagterminologi, som vil være en sentral byggekloss i profesjonaliseringen av karriereveiledning.

6.4.2 Subjektiviseringseffekter

Subjektivisering er en faktor som kan være en utfordring, og det handler kort om hvordan vi blir plassert i sosiale relasjoner ut fra hvilken politikk som føres (2009, ss. 16-17). I denne sammenhengen blir sosiale relasjoner til og skjer som følge av en diskurs. Hvordan vi som subjekter påvirkes av dette kan sees ut fra hvordan vi forstår virkeligheten, og hvordan vår virkelighet er konstruert ut fra hvilken subjektiviseringsposisjon vi er plassert i gjennom politikken. Derfor er det også interessant å se på hvordan subjektene får disse merkelappene ut fra hvilken sosial posisjon man har fått tildelt. Bacchi (Ibid.,) viser til Foucault og hans påstand om at offentlig plasserte subjektposisjoner ofte setter grupper av mennesker opp imot hverandre. En annen faktor når det gjelder subjektivisering er plassering av ansvar, og at fordelingen av ansvaret kommuniseres åpent for at det plasseres riktig, og hvilke effekter dette kan ha.

Når det kommer til punktet om subjektivisering må det sies at både gjennom NOU2016:7 og Kvalitetsrammeverket kommuniseres det tydelig og åpent hvem som har ansvaret som kreves i de forestående prosessene og hvilke effekter det har slik Bacchi nevner. Vi får gjennom dokumentene som er gjennomgått en presentasjon av ansvaret for å løse problemet, noe som faller på karriereveiledning som fagfelt og karriereveiledere i ulike institusjoner, til hjelp for

mennesker i ulike livsfaser, som har ansvaret for å utføre handlingen for å sikre at markedsøkonomien skal fortsette å gå rundt ved å hjelpe den enkelte til å være aktiv og bidra i arbeidslivet for å sikre statlige inntekter. En slik vinkling av problemet peker tilbake til det nyliberalistiske perspektivet i politikken og som igjen forsterkes av vektleggingen av subjektet. For det fremgår helt tydelig av innholdet i de politiske dokumentene, og med økende kraft gjennom årene, at det er hvert enkelt individ som selv har ansvaret for å sørge for at de bidrar til samfunnet. Karriereveiledning er bare et verktøy befolkningen kan velge å benytte seg av underveis for å finne sin plass i, og gjennom utdanning forberede seg til, arbeidslivet. Det kan sies å være påfallende av den offentlige politikken og de tilhørende diskursene at de ikke hjemler karriereveiledning ved lov når arbeidsmarkedet påvirkes fra flere hold de kommende årene. Dette kan vitne om en ansvarsfraskrivelse fra myndighetene sin side selv om bestillingen på å løse problemet kommer fra øverste hold.

Når det gjelder plasseringen av subjektet som Bacchi er opptatt av så finnes det mange grunner til at folk ikke deltar aktivt i arbeidslivet, men disse forskjellene kommer nok ikke så tydelig fram alle steder i dokumentene, og innholdet kan derfor oppfattes som nokså generelt. Skillet, og det å sette ulike samfunnsgrupper opp mot hverandre vil derfor omhandle dem som er i arbeid og dem som ikke er det, og/eller dem som kan komme til å falle utenfor.

Karriereveiledning skal derfor virke som et middel der de som er i risikozonen for å falle utenfor arbeidslivet eller dem allerede er utenfor, kjent som veisøkere, skal bli kjent med sin egen karrierekompetanse gjennom karrierelæring, og her kommer det implisitt fram at disse gruppene mangler ferdigheter og innsikt til å kunne ta grep og gjøre valg som bidrar positivt i samfunnet. Som en begrunnelse for dette kan det å se på følgende begrepene veisøker, karrierekompetanse og karrierelæring også avsløre subjektivisering, fordi begrepene sier noe om hvem gruppene er, hva de mangler og hva de trenger. Det er mulig å argumentere for at disse sosiale gruppene får ansvaret for en pilar i den økonomiske samfunnsstrukturen, noe som også kan gjenkjennes som governmentality, og som vi kjenner igjen fra Sultanas teknokratiske diskurs. Ellers er det gjennomgående å finne helt klare formuleringer, hvor de fleste av disse ikke levner noen tvil, om hva det forventes av enkeltmennesket i situasjoner som omhandler arbeidslivet og karrierevalg, og ansvaret plasseres i stor grad på enkeltindividet i dokumentene som er gjennomgått.

6.4.3 Levde effekter

Under dette punktet handler det om å se på hvordan menneskers liv direkte blir påvirket av effektene av problemet. Hvordan Bacchi (2009, ss. 17-18) gjør rede for hva de levde effektene er vil det i korte trekk handle om hvordan problemet blir framstilt og hvilke påvirkninger og begrensninger dette har for mennesker og deres hverdagsliv. For å finne svar på dette bør man stille underspørsmål siden disse vil være til hjelp for å finne svar på hovedspørsmålet, slik Bacchi legger det fram. Under dette punktet anser jeg det som helt sentralt poeng at sentrum og periferi i praksis stiller veldig ulikt med tanke på at både tilbud og muligheter kan oppleves som urettferdig fordelt selv om planene for karriereveiledning skal dekke og gjelde hele landet slik det blir beskrevet og framstilt i dokumentene jeg har undersøkt

Hva som er mest sannsynlig at vil komme til å endre seg ved å legge fram problemet på den måten det er gjort kan være vanskelig å slå fast, siden dette er noe man må lese mellom linjene i dokumentene for å finne ut av. Med blant annet utfasingen av oljevirkosomheten og teknologisk utvikling er det nødvendig med nytenkning i samfunnet, både for dem som allerede er i jobb, men også dem som er under utdanning. Å øke bevisstheten blant folk om endringer i arbeidslivet vil kunne få mennesker til å gjøre bedre, selvstendige og forhåpentligvis gode valg innen arbeid og utdanning der valgene de gjør er mest mulig samfunnsnyttige, men også at de gjør gode valg for seg selv. Tanken bak er et perspektiv av kost-nytte, der menneskelige ressurser og humankapital omsettes og måles avkastning i og for samfunnet.

Hva som kommer til å forbli uendret kan også være utfordrende å fastslå, men tilbudet om karriereveiledning kan se ut til å utvikle seg i byene, men det er nok en fare for at tilbudet og tilgang til karriereveiledning stagnerer og blir som før på mindre steder. En konsekvens av en slik utvikling vil da innebære at man på mindre steder er mer prisgitt den karriereveilederen/rådgiveren man har tilgang til ved den institusjonen hvor man hører til i livsfasen. Det er også mulig å ta til orde for at det fortsatt vil være den enkeltes ansvar å oppsøke karriereveiledning fordi det ikke er en lovpålagt tjeneste selv om man vil kunne få tilbud gjennom f.eks skole eller NAV.

Hvem som tjener på denne måten å presentere problemet på er staten og regjeringspartiene fordi de er de som sitter med makten og får gjennomslag for sin politikk og ideologi. I denne fremstillingen av arbeidsmarkedet og nødvendigheten av karriereveiledning skinner det, som tidligere nevnt, gjennom at det er økonomisk fortjeneste som er målet. Samtidig vil jo økte inntekter til staten også komme befolkningen til gode gjennom velferdsstaten, så her bør man være åpen for å se hva som er det forlengede målet. Staten og myndighetene som sitter med

makten tjener også på at de har skjøvet ansvaret over på enkeltindividet og på den måten kan sies å gå med ryggen fri selv når ansvaret for eget liv og utvikling er tilsynelatende er opp til hver enkelt. Et lite paradoks kan likevel nevnes når man ikke kan finne karriereveiledning nevnt i regjeringsplattformen til den nåværende sittende AP-regjeringen. Det vites ikke om de er fornøyd med ordningen slik den er nå, eller om de helst skulle sett at staten hadde tatt en større del og innflytelse på fordelingen av ansvaret for karriereveiledningen slik deres politiske ståsted burde tilsi.

7.0 Presentasjon og drøfting av enkelte funn

Språklige funksjoner kommer klart fram i dokumentene som er analysert. Vi kan blant annet se dette i de politiske plattformene hvor ordlyden endres i takt med satsingen på karriereveiledning. Under følger en drøfting av noen av funnene sett i lys av problemstillingen: **Hvilken funksjon har språket for den diskursive fremstillingen av karriereveiledning i utvalgte offentlige dokumenter i perioden fra 2013 til 2024?**

Gjennom den kritiske diskursanalysen som er gjennomført for å finne svar på problemstillingen finner vi ut at det er Sultanas teknokratiske diskurs som er den mest fremtredende av diskursene han presenterer. Dette kommer til syne gjennom ordvalg og formuleringer som er sterkt knyttet til den nyliberalistiske politikken som føres hvor markedsøkonomien har en sterk stilling. I dokumentene som er undersøkt ser vi også spor av de andre to diskursene.

7.1 Jæløya-plattformen og humanistisk diskurs

Den humanistiske diskursen forsøkes fremheves gjennom å oppmuntre enkeltindividene til egen utvikling hvor de kan ta bruk sine egne ressurser for å oppnå selvrealisering slik vi kan se at både Super og Savickas tar til orde for i deres karriereteorier. Samtidig ser vi av hvordan formuleringene er, og hva som likevel vektlegges at den teknokratiske diskursen likevel er den som dominerer, og vi kan oppfatte karriereveiledningen som et verktøy i retning av Parsons trekk-faktor teori, som også Holland kan sies å støtte seg til. Det vil med andre ord være slik som det også nevnes i analysen at humankapitalen må vike fremfor den samfunnsmessige nyttetenkningen, slik at selvrealiseringen dermed ikke blir oppfylt.

Jæløya-plattformen presenterer ett av de begrepene som vi kan knytte til karriereveiledning, nemlig, *den enkeltes karrierevei*. Måten dette er formulert på gjør at vi oppfatter at det er en dreining som er rettet mot enkeltmennesket, og kan med dette sies å være en noe mer humanistisk formulering, med mennesket i sentrum, enn i Sundvolden-plattformen hvor det var brukt *elever*, som må sies å være et mer generelt uttrykk. Savickas fremhever også den humanistiske tanken der synet på enkeltmennesket nå skal sees i en større sammenheng og i et samspill med samfunnet. Når den enkeltes karrierevei er det som skal være innholdet i rådgivningen, så må også innholdet tilpasses den enkelte. «Her legges grunnlaget for den enkeltes karrierevei, og det er derfor viktig med en god rådgivingstjeneste» (Regjeringen, 2018) forfekter egentlig Super sin livsregnbue, fordi det i denne formuleringen kommer fram at det som har vært fram til nå ikke er av betydning for den enkeltes karrierevei. Det er derimot nå det starter.

Min oppfatning av denne formuleringen er at rådgivingstjenesten står i fare for å bli instrumentell, ved å ikke vektlegge det som er av tidligere erfaringer og karriere slik man kunne gjort ved bruk av Savickas sin tanke om *life design* hvor man benytter seg av konstruktivistisk veiledning ved å fortolke sin egen historie og sette seg inn i egen kontekst for videre å planlegge for sitt eget liv ut fra egenskaper og erfaringer. I stedet ser jeg nok at det i en rådgivningssituasjon ut fra denne formuleringen nok ville blitt benyttet tester og skjemaer for å kartlegge den enkeltes evner og ferdigheter for å finne ut av hvor vedkommende kunne passe inn i yrkeslivet basert på resultatene som man fikk (Højdal & Poulsen, 2009, s. 78). Et eksempel på en slik metode kan være John Hollands RIASEC-modell med dens inndeling av personlighetstyper (Amundson, 2014, ss. 16-17). I denne plattformen møter vi også veiledning som begrep for første gang, noe som vitner om en endring i innholdet av rådgivertjenesten. Som tidligere nevnt kan rådgiving virke som en uttalelse for etterfølgelse, mens veiledning inneholder flere perspektiver og muligheter slik jeg tolker det. En annen ny vinkling i denne plattformen er hvordan ansvarsforholdet og makten nå er mer jevnt fordelt mellom rådgiver og den enkelte, og vi ser en dreining fra det statlige ansvaret og over til at også den enkelte tildeles mer ansvar for egen karrierevei, og inn mot en mer individorientert retning som kan stemme overens med høyrepolitikkens diskursive tanker om mindre statlig styring.

7.2 Sundvollen-plattformen og konstruktivistisk diskurs

Sosialkonstruksjonistisk diskurs kommer også til syne i analysen hvor vi kan se at nettopp mangelen på selvrealisering kan komme av de rådende samfunnstrukturene. Dette kan vi finne i disse stillhetene som Bacchi snakker om, hvor vi ved nærmere øyesyn ser at det ligger begrensninger i form av de styrende samfunnsstrukturene som er et resultat i form av bruk av makt for å styre befolkningen inn i et ønsket spor. Dette kan ha en sammenheng med tilbudet om karriereveiledning der man bor, hvor det er mulig å hevde at de samme strukturene som tilsynelatende er tenkt å hjelpe folk, også bidrar til å opprettholde problemene de har. Selv om *Sundvollen-plattformen* har aner fra en sosialdemokratisk politisk diskurs som lener seg noe over mot venstresiden i politikken. Begrunnelsen for denne påstanden vil være synligheten av at ansvars plasseringen og utførelsen ligger hos skolen og rådgiveren gjennom rådgiving og undervisning og ikke hos elevene selv, nettopp gjennom bruk av begrep som rådgiving og undervisning. Det vil også være mulig å ta til orde for at denne plattformen passer inn med Donald Super sin regnbuemodell, og hans tre deler, som omhandler livsforløp, leverom og selvoppfattelse (Højdal & Poulsen, 2009, s. 40). Elevene skal ikke bare skal vektlegge sine yrkesvalg, men de skal også gjennom bevisstheten om sin egen situasjon og muligheter foreta valg som vil forme deres karriere ved hjelp av rådgiving. Om maktrelasjonen i denne plattformen så vil det være mulig å si at det kan virke å være en skjevhet. Bakgrunnen for det vil jeg mene ligger i utførelsen av begrepet undervisning fordi at vi i vår virkelighetsoppfatning kan tenke oss at det vi lærer er det riktige, og i likhet med rådgiving som begrep, så kan det også være mulig å oppfatte rådene og undervisningen som blir gitt for å være noe man må følge, og som gir den riktige retningen videre. I en slik fremstilling vil denne plattformen langt på vei sies å være sosialkonstruktivistisk fordi vi fortolker vår virkelighet ut fra konteksten som den oppstår i, og denne er konstant i endring, slik Rasborg (2013, s. 403) presenterer det.

Ut fra hvilke funn som er gjort er det synlig at høyre-regjeringen gjennom bestillingen og utførelsen av disse dokumentene har fått gjennomslag for sin politikk og ideologi. Begrunnelsen for dette ser vi i måten ansvaret pålegges enkeltindividene som er gjennomgått. Her finner vi altså et samsvar mellom et ønske om mindre statlig styring og hvor enkeltmennesket får større frihet, og også større ansvar. Om det er mindre statlig styring er jo interessant for det fremgår helt tydelig hvilke føringer som legges, og hvilke retningslinjer man har å forholde seg til som menneske, og her taler det for at staten likevel har god kontroll

gjennom styringsdokumentene selv om ikke karriereveiledning er lovpålagt. I *Sundvollen-plattformen* (Regjeringen, 2013) kommer det fram at skolen har en aktiv rolle når det kommer til å gi råd om yrkes- og sosialrådgiving. I denne plattformen er det tydelig at ansvaret ligger hos skolen, og at det er rådgiveren som skal utføre rådgivingen. I de formuleringene som gis er det rådgiveren som blir aktøren i denne relasjonen i møte med elevene, og rådgiveren skal medvirke til at elevene får en bevissthet om sin situasjon, og hvordan man kan anvende dette i positiv forstand, slik Askheim fremstiller det (2007, s. 23).

7.3 Konklusjon

Vi kan i lys av dokumentene og hva som står i dem se en utvikling innenfor karriereveiledning, men det er også nokså tydelige konturer av hvilke diskurser som er rådende. Når jeg stilte spørsmål til språket i tekstene har jeg vært opptatt av ord og begreper og hva de rommer av betydning, mens til spørsmålet hva er setningen, så har jeg sett på bruken av ordene i en litt større kontekst for å danne et bilde av sammenhengen som de står, noe som er i tråd med Wittgenstein søken etter ordenes mening, og jeg har sett på hvordan språket brukes for å representere og beskrive virkeligheten (Wittgenstein, 1997, s. 11). Det byr nok på en utfordring å beskrive virkeligheten slik Foucault ser det, fordi språket er dynamisk, og da vil jo virkeligheten også være dynamisk som det presenteres fra et konstruktivistisk perspektiv. Det er sosiale og historiske endringer og prosesser som er årsaken til konstruktivismen, og det er disse kontinuerlige endringene og fortolkningene av dem som skaper vår virkelighet. Språket påvirkes også av samfunnsendringene, og både Saussure og Peirce er opptatt av språklige strukturer for hvordan vi ilegger ordene mening (Svennevig, 2010, s. 36), mens Kristeva hevder at språk oppstår gjennom sosiale konvensjoner (Claudi M. B., 2013, s. 101). Ut fra min undersøkelse og erfaring vil jeg helt klart antyde at språket har en sentral rolle i hvordan innholdet i de utvalgte dokumentene blir kommunisert. Det er lite som er overlatt til tilfeldighetene, og dette gjør det nokså enkelt å avsløre de underliggende diskursene og ideologiene bak. Språk og makt vil på dette grunnlaget høre sammen og fremheve og styrke hverandre, men det må være en balanse slik at det skapes en gjensidig orden blant dem som tar språket i bruk og har det i sin makt, slik at man slipper å ende opp slik somdet gjør i fortellingen om *Babels tårn*.

8.0 Oppsummerende avslutning

I denne masteroppgaven har jeg sett på hvordan språkets funksjon kan bidra til å synliggjøre underliggende diskurser i utvalgte dokumenter som omhandler karriereveiledning.

Dokumentene som er benyttet og som alle har en rolle i min empiri er regjeringsplattformene fra 2013 -2021, *Lov om Språk*, Opplæringsloven fra både 1998 og 2024 og NOU 2016:7 og *Norsk kvalitetsrammeverk for karriereveiledning*.

Aller først i min avhandling gjorde jeg rede for min motivasjon og valg av tema for oppgaven. Det var også nødvendig å finne ut av hvilken forskning som er gjort av tidligere for å kunne plassere mitt bidrag i forskningsfeltet. Utvalget av dokumenter som skulle belyses ga seg noe selv fordi det i en periode ble offentliggjort flere dokumenter som kunne knyttes til språk og karriereveiledning. Ut fra det presenterte jeg min problemstilling; **Hvilken funksjon har språket for den diskursive fremstillingen av karriereveiledning i utvalgte offentlige dokumenter i perioden fra 2013 til 2024?**, og hvor jeg valgte Carol Bacchi sin WPR-analyse som metode for min kritiske diskursanalyse. Denne metoden har også vært til hjelp for at jeg skulle ha en mer objektiv holdning og avstand til funnene som ble gjort, i tillegg til å ha hatt med meg det Bacchi kaller for «Self problematization» (Bacchi, 2009, s. 48) som har gjort at jeg har vært oppmerksom på og kritisk til mine egne antakelser og oppfatninger med tanke på problemstillingen slik at jeg i minst mulig grad har latt oppgaven og funnene ta farge av mine egne oppfatninger.

Videre har jeg presentert teorier og forskningsmetode som jeg har vurdert som hensiktsmessig for kunne besvare problemstillingen. I tillegg var det nødvendig å sette karriereveiledning inn i en større sammenheng i et eget kapittel, fordi dette bidro til å gjøre arbeidet med analysen som kommer i påfølgende kapittel mer oversiktlig. Funnene er drøftet og presentert i en egen del.

Gjennom analyse og drøfting har jeg vist hvordan språket som funksjon har en sentral rolle for hvordan de ulike diskursene kommer til syne i tekstene. Det har vært viktig å finne de tre diskursene i tekstene, men det har vært like viktig å vurdere om tekstene har vært troverdige i måten det er formulert, eller om det er en annen diskurs som hele tiden har vært overordnet. I denne framgangsmåten har vært sett på detaljerte formuleringer, ordvalg og kontekst for å komme til en konklusjon.

Til videre forskning hadde det vært interessant å gå enda dypere ned i materien om språk og karriereveiledning. Det åpner seg muligheter for å ta for seg én og én policy som gjenstand for en mer grundig analyse, eller det er også mulig å mulig å jobbe med to policyer for å kunne speile dem bedre. I min oppgave har jeg bare skrapet i overflaten. En annen innfallsvinkel kan være å se på karriereveiledningsbegrepene og hvordan disse forstås i en eller flere av policyene, men også blant karriereveiledere i eksempelvis skole, høyere utdanning, Nav og karrieresentere for å knytte disse til karriereveiledning som profesjon og terminologi. Dette kan også kunne sees i sammenheng med satsingen på etterutdanning og kompetanseheving av karriereveiledere og hvordan de forstår begrepene innen fagfeltet. I analysen bli effekter presentert, og hvilke effekter av karriereveiledning som kan måles kunne vært et annet tema for videre forskning.

Avslutningsvis vil jeg nevne at denne reisen og oppgaven har gitt meg en mer helhetlig forståelse av karriereveiledning både på systemnivå, men også på en individnivå. Det har vært interessant å se hvilken rolle språket har hatt for utformingen av karriereveiledning og hvordan dette kommer til syne i både teori og delvis praksis. Mitt formål med denne avhandlingen var å gi et bidrag til forskningen på karriererveiledning med utgangspunkt i en språklig tilnærming. Resultatet av masteroppgaven kan gi bedre innsikt i hvor mye makt som ligger i språket, også når det gjelder karriereveiledning.

Referanser

- Amundson, N. E. (2014). Using Career Theories to Help Clients. I N. E. Amundson, J. Harris-Bowlsbey, & S. G. Niles, *Essential Elements of Career Counseling. Processes and Techniques* (ss. 10-31). Pearson.
- Askheim, O. P. (2007). Empowerment - Ulike tilnærminger. I O. P. Askheim, & B. Starrin, *Empowerment* (ss. 21-33). Gyldendal Norsk Forlag.
- Bacchi, C. (2009). *Analysing Policy: What's the problem represented to be?* (1. utg.). Pearson Australia.
- Bergmo-Prvulovic, I. (2012). Subordinating careers to market forces? A critical analysis of European career guidance policy. *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 3(2), ss. 155-170. doi:10.3384/rela.2000-7426.rela0072
- Bergström, G., & Boréus, K. (2005). Samhällsvetenskaplig text- og diskursanalys. I G. Bergström, & K. Boréus (Red.), *Textens mening och makt* (ss. 2. oppl., s. 9-42). Studentlitteratur. (33 s.).
- Bibelselskapet. (2011). *Bibelen*. Holland: Bibelselskapet.
- Blom, K. (2007). *Hva karakteriserer profesjonsutdanninger og hvordan er de vokst frem*. Henta frå <https://hvlopen.brage.unit.no/>: <https://hvlopen.brage.unit.no/hvlopen-xmlui/handle/11250/2481447>
- Brante, T. (1997). Kausal realism och sociologi. *Sociologisk forskning*, 37 (1-2), ss. 311-334 (24 s.).
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Latvia: Cappelen Damm akademisk AS.
- Cappelen Damm. (2019, 12 29). *Ludwig Wittgenstein og den logiske empirismen*. Henta frå cappelendamm.no: <https://historieogfilosofi.cappelendamm.no/kat/aktivitet.html?tid=2336420&sek=2128489>
- Career Research. (u.d.). *Super's Career Development Theory*. Henta 03 03, 2021 frå career.iresearchnet.com: <https://career.iresearchnet.com/career-development/supers-career-development-theory/>
- Claudi, M. B. (2010). *Litteraturteori*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Claudi, M. B. (2013). *Litteraturteori*. Oslo: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Gyldendal Norsk Forlag.
- Det Kongelige Kulturdepartement. (2020, 05 12). *Prop. 108 L (2029-2020) Lov om språk (språkløva)*. Henta frå regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-108-l-20192020/id2701451/>
- Diku. (2021). *Språkstrategier i høyere utdanning*. Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku). Henta frå <https://diku.no/rapporter/dikus-rapportserie-03-2021-spraakstrategiar-i-hoegare-utdanning>
- Duiker, W. J., & Spielvogel, J. J. (2014). *The essential world history* (7. utg.). Canada: Wadsworth Cengage Learning.
- Engelstad, F. (2011). *Hva er makt?* Universitetsforlaget.

- Eriksen, S. S. (2022). *To be or not to be - Karriereveiledning i høyere utdanning i Norge -En kritisk diskursanalyse*. Henta 03 25, 2024 frå usn.no: <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/bitstream/handle/11250/3049862/no.usn%3awiseflow%3a6724525%3a52432626.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Foucault, M. (1999). *Diskursens orden*. Oslo: Spartacus Forlag AS.
- Fuglsang, L., Olsen, P. B., & Rasborg, K. (2013). Introduksjon I. L. I L. Fuglsang, P. B. Olsen, & K. Rasborg (Red.), *Videnskapsteori i samfunnsvitenskapene* (ss. 45-50). Samfundslitteratur (6 s.).
- Hammer, S. (2021, 02 09). Foucault, governmentality og det nyliberale Norge. *Agora*, ss. 62-85.
- Hansen, T. (2020, 07 02). *Norges offentlige utredninger (NOU)*. (A. Aspøy, Red.) Henta 03 25, 2024 frå snl.no: https://snl.no/Norges_offentlige_utredninger_-_NOU
- Hansteen, H. M., Linneberg, A., Nielsen, I., & Viken, Ø. (2007). *Tekst og kultur*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Haug, E. H. (2016). *Kvalitet i norske skolars karriereveiledning : I spennet mellom storsamfunnets behov og elevenes autonomi*. Henta 04 26, 2024 frå brage.inn.no/: https://brage.inn.no/inn-xmlui/bitstream/handle/11250/2444554/PhD_Avhandling_Erik_Hagaseth_Haug_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Holst, C. (2019, 12 05). Hva er en god NOU? *Nytt Norsk Tidsskrift*, 36, ss. 344-351. doi:<https://doi.org/10.18261/issn.1504-3053-2019-04-05>
- Højdal, L., & Poulsen, L. (2009). *Karrierevalg. Teorier om valg og valgprosesser*. Fredensborg: Forlaget Studie og Erhverv a.s.
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Latvia: Cappelen Damm AS.
- Johannessen, A., Tuft, P. A., & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Finland: Abstrakt forlag AS.
- Jørgensen, M. W., & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag/samfundslitteratur.
- Kjærgård, R., & Plant, P. (2018). *Karriereveiledning for individ og samfunn*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kompetanse Norge. (2019, 04 11). *Nasjonalt kvalitetsrammeverk for karriereveiledning. Faglig forslag til områdene etikk, karrierekompetanse og kompetansestandarder*. Henta frå kompetansenorge.no: <https://www.kompetansenorge.no/globalassets/karriere/rapport-nasjonalt-kvalitetsrammeverk-for-karriereveiledning.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (1998). *Opplæringsloven § 4A-8.Rådgiving*. Henta 04 18, 2024 frå lovdata.no: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_5#%C2%A74a-8
- Kunnskapsdepartementet. (2009, 01 01). *Forskrift til opplæringslova. Kapittel 22. Retten til nødvendig rådgiving*. Henta 04 18, 2024 frå lovdata.no: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_26#KAPITTEL_26
- Landrø, K. (2015). Hvordan kan karriereutvikling settes på agendaen og bidra til identitetsskaping og gode karrierevalg? I R. Kvalsund, C. Fikse, & C. Fikse (Red.), *Rådgivingsvitenskap. Helhetlige*

- rådgivingsprosesser; relasjonsdynamikk, vekst, utvikling og mangfold* (ss. 97-118). Fagbokforlaget.
- Lovén, A. (2020, 09 13). *Karriereveiledningens uklare identitet*. Henta frå veilednerforum.no: <https://veilednerforum.no/artikler/teori/karriereveiledningens-uklare-identitet>
- Matlary, J. H. (2008, 05 15). Profesjonsidentitetens betydning. *Tidsskriftet Den Norske Legeforening*, 128(1256). Henta 03 03, 2021 frå <https://tidsskriftet.no/2008/05/gjesteskribent/profesjonsidentitetens-betydning>
- NOU 2016: 7. (2016). *Norge i omstilling- karriereveiledning for individ og samfunn*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon Informasjonsforvaltning.
- NOU 2019: 2. (2019). *Fremtidige kompetansebehov II Utfordringer for kompetanspolitikken*. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Kunnskapsdepartementet. Henta 03 25, 2024 frå <https://www.regjeringen.no/contentassets/216ef613554042ccae0c127a6b3b3ac8/no/pdfs/nou201920190002000dddpdfs.pdf>
- OECD. (2014). *OECD Skills Strategy Diagnostic Report Norway*. OECD. Henta 03 26, 2024 frå <https://www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/Diagnostic-report-Norway.pdf>
- Parson, F. (1909). *Choosing a vocation*. Boston and New York: Houghton Mifflin company The Riverside Press Company.
- Peirce, C. (1994). *Moderne tænkere. Charles Sanders Pierce. Semiotik og pragmatisme*. (F. Stjernfelt, C. Bundgaard, M. Hesseldahl, I. W. Holm, Red., & L. Andersen, Omset.) Haslev, Danmark: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S.
- Persvold, E., & Rueslåttén, S. (2023). *Fullføringsreformens diskursunivers - Et kritisk diskursanalytisk perspektiv på Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden*. Henta 03 25, 2024 frå brage.inn.no: <https://brage.inn.no/inn-xmlui/bitstream/handle/11250/3076693/no.inn%3ainspera%3a148100654%3a52167066.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rasborg, K. (2013). Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi. I L. O. Fuglsang, P. Bitsch, K. Rasborg, & K. Rasborg (Red.), *Videnskapsteori i samfundsvidenskabene* (ss. 403-434). Frederiksberg.
- Regjeringen. (2013, 10 07). *Sundvolden-plattformen. Politisk plattform*. Henta frå regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2585544/>
- Regjeringen. (2018, 01 14). *Jærløya-plattformen. Politisk plattform*. Henta frå regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2585544/>
- Regjeringen. (2019, 01 17). *Granavolden-plattformen. Politisk plattform*. Henta frå regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2626036/>
- Regjeringen. (2021). *Hurdalsplattformen. For en regjering utgått fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet 2021-2025*. Statsministerens kontor. regjeringen.no. Henta 03 24, 2024 frå <https://www.regjeringen.no/contentassets/cb0adb6c6fee428caa81bd5b339501b0/no/pdfs/hurdalsplattformen.pdf>

- Regjeringen. (u.d.). *Prop. 57 L (2022–2023)*. Henta 04 18, 2024 frå regjeringen.no:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-57-l-20222023/id2967679/?q=r%C3%A5dgiving&ch=44>
- Sandmo, E. (1999). Michel Foucault som maktteoretiker. I F. Engelstad, & F. Engelstad (Red.), *Om makt: teori og kritikk* (ss. 79-96). Ad notam Gyldendal.
- Savickas, M. L. (2015). Career Counseling Paradigms: guiding, developing and designing. I P. J. Hartung, M. L. Savickas, & W. B. Walsh, *APA Handbook of Career Intervention. Volume 1. Foundations* (ss. 129-143). Washington, D.C: American Psychological Association.
- Skrede, J. (2018). *Kritisk diskursanalyse* (1. utg.). Oslo, Latvia: Cappelen Damm AS.
- Smeby, J.-C. (2020, 12 17). *profesjon*. Henta frå snl.no: <https://snl.no/profesjon>
- Språkrådet. (2021, 04 08). *Språksituasjonen i forskning og høgare utdanning*. Henta frå sprakradet.no:
<https://www.sprakradet.no/Sprakarbeid/Forskning-og-hogre-utdanning/spraksituasjonen-i-forskning-og-hogare-utdanning/>
- Språkrådet. (u.d.). *må*. Henta 04 27, 2024 frå ordbokene.no:
<https://ordbokene.no/nob/bm,nn/m%C3%A5tte>
- Sultana, R. G. (2018). Prekaritet, innsparinger og samfunnskontrakt i en flytende verden: karriereveiledning i balansen mellom borger og stat. I R. Kjærgård, & P. Plant, *Karriereveiledning for individ og samfunn* (ss. 38-52). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Suonuuti, H. (2020). *Termlosen. Kort innføring i begrepsanalyse og terminoligiarbeid*. Oslo: Språkrådet.
- Svendsrud, A. (u.d.). *RIASEC - Interessekompass*. Henta 05 02, 2024 frå Karriereverktøy.no:
<https://karriereverktoy.no/riasec-systemet/>
- Svennevig, J. (2009). *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Fagernes: Cappelen akademisk forlag.
- Svennevig, J. (2010). *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Thorsen, D. E. (2024, 03 29). *nyliberalisme*. Henta 04 27, 2024 frå snl.no: <https://snl.no/nyliberalisme>
- Tollefsen, T., Syse, H., & Nicolaisen, R. F. (2002). *Tenkere og ideer. Filosofiens historie fra antikken til vår egen tid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Udir. (2020, 01 02). *Kompetansebegrepet*. Henta 03 24, 2024 frå udir.no: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stottemateriell-til-overordnet-del/film-kompetansebegrepet/>
- Udir. (2023, 09 29). *Ord og omgrep i opplæringslova*. Henta 04 18, 2024 frå udir.no:
<https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/ny-opplaringslov/ord-og-omgrep/>

Ulleberg, H. P. (2007). *Diskursanalyse: et mulig bidrag til utdanningsforskning*. Henta 12 26, 2019 frå ntnu.no:
<https://www.ntnu.no/documents/1272099285/1272487294/ulleberg.pdf/0270baec-1226-455c-9d14-dff0f06d983a>

Ulvestad, A. K. (2012). Makt i og rundt veiledningsrommet. I A. K. Ulvestad, & F. U. Kärki, *Flerstemt veiledning* (ss. 144-156). Gyldendal.

Wittgenstein, L. (1997). *Filosofiske undersøkelser*. Valdres: Pax Forlag.

Øyen, S. S. (2023). *Karriereveiledning - Spennet mellom individ og samfunn*. Henta 03 25, 2024 frå ntnuopen.ntnu.no/: <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/3078103/no.ntnu%3ainspera%3a146745801%3a35396565.pdf?sequence=1&isAllowed=y>